Bestemmingsplan Tussen Kasteel en Wijchens Meer 2022

Inhoudsopgave

Bijlagen bij regels **3**

Bijlage 1	**Parkeerbeleidsplan gemeente Wijchen**	**4**
Bijlage 2	**Cultuurhistorische waarderingskaart,**	**54**
Bijlage 3	**Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten**	**56**
Bijlage 4	**Waardering van het Wijchense cultuurlandschap**	**147**

Bijlagen bij regels

Bijlage 1 Parkeerbeleidsplan gemeente Wijchen

Parkeerbeleidsplan gemeente Wijchen

Geldend van 11-04-2020 t/m heden

Intitulé

Parkeerbeleidsplan gemeente Wijchen

VOORWOORD

In het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan (GVVP) legt de gemeente Wijchen haar beleid voor verkeer, vervoer en infrastructuur vast. Het GVVP deel 1 is op 30 oktober 2008 vastgesteld en parkeren maakt hier onderdeel van uit. Omdat parkeren veelomvattend is, is gekozen om de beleidslijn van het GVVP te verbijzonderen en alle andere aspecten rondom parkeren hierin te verwoorden.

Dit beleidsplan omvat vele verschillende onderdelen rondom parkeren. De huidige beleidsuitgangspunten worden tegen het licht gehouden, geactualiseerd en gebundeld in het voorliggende beleidsplan. Hiermee ontstaat een integraal beleidsdocument dat verschillende facetten van parkeren belicht. Zo komt in dit parkeerbeleidsplan onder andere het centrumgebied aan bod en wordt ingegaan op het parkeren van fietsen, grote voertuigen en gehandicaptenvoertuigen.

Parkeerbeleid is een veelbesproken onderwerp. Met deze beleidsnota zet de gemeente de aandacht voor parkeren nadrukkelijk op de agenda. Een conceptversie is met diverse betrokken partijen gedeeld. Alle reacties zijn gebundeld in de slotbijlage (bijlage 6) en hierbij is aangegeven waar dit heeft geleid tot wijzigingen ten opzichte van de conceptversie (versie 1).

SAMENVATTING

Het primaire gemeentelijke uitgangspunt luidt dat elk gebied, voorziening, complex, bedrijf of instelling in de eigen parkeerbehoefte dient te voorzien. Daarbij is het belasten van omliggende gebieden met parkeerdruk door een plaatselijk tekort ongewenst. Het voorliggende parkeerbeleid gaat in op diverse gebieden en gebruikers. Zo wordt het centrum apart belicht, komen gehandicaptenparkeerplaatsen aan bod, wordt ingegaan op grote voertuigen en krijgt het parkeren van fietsen speciale aandacht. Als laatste komen nog andere gebieden en gebruikers zoals de schoolomgeving en carpoolmogelijkheden in beeld.

Centrum en parkeermaatregelen

Iedere doelgroep (bewoners, zakelijke belanghebbenden en bezoekers) heeft zijn eigen wensen ten aanzien van parkeren in het centrum. Vastgehouden wordt om in het centrum de parkeerschijfzone niet op koopzondag in te voeren. Een parkeerschijfzone (blauwe zone) is een goedwerkende regulerende maatregel om dit te bewerkstelligen. Er is nagenoeg in het hele centrum een uniforme parkeertijd van 2 uur (met uitzondering van de Vlaskam met 1 uur) en dat is lang genoeg. Voorgesteld wordt om de parkeerschijfzone tot en met 18:00 uur te laten gelden, in plaats van de huidige 20:00 uur. De verdeling van het aantal parkeerplaatsen met en zonder parkeerschijfzone volstaat. In de regel wordt voor bewoners geen ontheffing verleend in de parkeerschijfzone zodat deze parkeerplaatsen voor kort parkeren beschikbaar blijven. Huisartsen mogen een kentekengebondenparkeerplaats aanvragen. Voor de bewegwijzering in het centrum wordt vastgehouden aan de statische ANWB-bewegwijzering. De huidige visie om geen betaald parkeren in te voeren, blijft van kracht.

Gehandicaptenparkeren

Op parkeerterreinen kan een algemene gehandicaptenparkeerplaats (GPP) ingericht worden. In het centrum van Wijchen zijn voldoende algemene GPP aanwezig, die qua ligging goed verspreid zijn bij de in- en uitgangen van de parkeerterreinen. Voor individuele GPP wordt de persoonlijke situatie en de parkeerdruk in de openbare ruimte beoordeeld.

Parkeren van grote voertuigen

Het parkeren van grote voertuigen is in de bebouwde kom van Wijchen niet toegestaan. Een uitzondering geldt op enkele wegen op het bedrijventerrein Wijchen Oost en tijdens de marktdagochtend waarvoor enkele parkeerplaatsen zijn geoormerkt. Grote voertuigen mogen in het centrum van Wijchen alleen laden en lossen op de laad- en losplaatsen. Op de bedrijventerreinen dienen bedrijven in hun eigen parkeren te (blijven) voorzien. Het realiseren van camperplaatsen wordt aan de markt overgelaten.

Parkeren van fietsen

Het fietsgebruik wordt gestimuleerd door de bereikbaarheid van het centrum te optimaliseren en stallingmogelijkheden te concentreren. De parkeernormen voor fietsen worden bij (nieuw)bouwplannen als beleidskader gehanteerd. Wijchen voert geen actief beleid voor oplaadpunten voor elektrische fietsen. Daarentegen moet de overlast van weesfietsen beperkt blijven. Het aanwijzingsbesluit voor weesfietsen geldt alleen in de stationsomgeving en dit vraagt een wijziging zodra de nieuwe fietsenstalling in de parkeergarage is gerealiseerd.

Andere gebieden en gebruikers

Indien er aanleiding is, zal een parkeeronderzoek uitsluitsel moeten geven of parkeerregulerende maatregelen overwogen moeten worden bij buurtwinkelcentra. Het doel is om auto's in woonwijken uit het zicht te onttrekken. Middels voorwaarden aan huis verbonden beroep wordt de parkeeroverlast in woonwijken niet vergroot. Bij multifunctionele sportcomplexen worden de parkeerplaatsen optimaal gebruikt. Bij de schoolomgeving gelden naast de parkeernormen ook normen voor halen en brengen. Het beleid voor elektrische voertuigen wijzigt zodat individuele aanvragen mogelijk zijn. Voor treinreizigers moet voldoende parkeergelegenheid zijn in de directheid van het station zijn. Het belang van parkeerfaciliteiten waar carpoolende auto's elkaar kunnen treffen en samen verder reizen, wordt onderstreept. Bij evenementen wordt gestreefd om parkeren op eigen terrein te bewerkstelligen. Parkeervoorzieningen realiseren in het groen is alleen onder bepaalde uitzonderlijke voorwaarden mogelijk omdat het uitgangspunt is dat groenstructuur gehandhaafd blijft. Voor bedrijventerrein Wijchen Oost zijn afzonderlijke afspraken gemaakt.

Bepalen parkeerbalans

De parkeerkencijfers worden gebruikt om tot een parkeerbalans te komen bij (nieuw)bouwprojecten of herontwikkelingen. De gemeente Wijchen hanteert de maximale normen waarbij specifiek naar de locatiekenmerken wordt gekeken. De stedelijke zone van de uitgangspunten parkeerbehoefte is gewijzigd. Hiermee komt de grens "Centrum" overeen met de begrenzing die gehanteerd worden in de Centrumvisie en de zonering reclamebelasting.

Handhaving

Handhaving is nodig voor de functionaliteit van de (parkeer)maatregelen. Het college van B&W kan voor parkeerverboden, verboden om stil te staan en de parkeerschijfzone ontheffingen verlenen op grond van de RVV. Voor overige parkeerexcessen kan dit op grond van de Apv. Dit blijft ongewijzigd. De Wegsleepregeling is actueel en blijft van kracht.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Op 30 oktober 2008 is het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan vastgesteld (GVVP deel 1). In het GVVP deel 1 heeft de gemeente Wijchen op hoofdlijnen haar beleid voor verkeer, vervoer en infrastructuur tot 2018 vastgelegd. Het doel van het GVVP is een integrale visie op verkeer en vervoer. Het parkeren is integraal onderdeel van het verkeersbeleid; in het GVVP deel 1 is het parkeerbeleid in hoofdlijnen beschreven. Een

verdieping van het beleid vindt plaats in dit beleidsplan. Zo worden de huidige beleidsuitgangspunten tegen het licht gehouden, geactualiseerd en gebundeld in het voorliggende bele

idsplan. Hiermee ontstaat een integraal beleidsdocument dat verschillende facetten van parkeren belicht. In dit parkeerbeleidsplan komt onder andere het centrumgebied aan bod en wordt ingegaan op het parkeren van fietsen, grote voertuigen en gehandicaptenvoertuigen.

1.2
Doelstelling

Met deze beleidsnota zet de gemeente de aandacht voor parkeren nadrukkelijk op de agenda. De huidige visies, uitgangspunten en beeldvorming zijn gebundeld en herijkt.

Kapstok voor het parkeerbeleid is een beleidsdoelstelling; een zo concreet mogelijk geformuleerd doel dat invulling geeft aan de vraag wat de gemeente wil bereiken met het parkeerbeleid en parkeermaatregelen. Deze doelstelling is in onderstaand kader geformuleerd.

> *Doelstelling van het gemeentelijke parkeerbeleid is het scheppen van een samenhangend beleidskader voor diverse parkeerders. Een kader dat een goede bereikbaarheid borgt door parkeervoorzieningen af te stemmen op de vraag naar parkeren.*

Een belangrijk uitgangspunt voor het Wijchense parkeerbeleid is dat parkeren facilitair is aan het functioneren van de samenleving en niet een doel op zichzelf. Dit uitgangspunt voor het parkeerbeleid betekent impliciet dat het onvermijdelijk is dat niet alles en iedereen in Wijchen de meest optimale parkeeroplossing geboden kan krijgen. De gemeente behartigt meerdere belangen dan parkeren alleen, bijvoorbeeld het behoud van groen. Soms wegen andere belangen zwaarder.

1.3
Aanpak / werkwijze

In deze rapportage worden de vele aspecten van parkeren gebundeld. Hierbij worden de parkeerregels, specifieke (parkeer)locaties en parkerende doelgroepen belicht. De nota behelst de wettelijke kaders en beleidskaders waarmee alle parkeervraagstukken adequaat en transparant kunnen worden afgehandeld. Ondanks de vele raakvlakken met andere beleidsterreinen ligt de focus in het parkeerbeleidsplan in de eerste plaats op het parkeren zelf en het reguleren ervan. Er wordt bijvoorbeeld niet ingezet op het terugdringen van autobezit en automobiliteit.

Het kernwinkelgebied is afgesloten gebied binnen het centrum van Wijchen, middels verzinkbare palen. Het parkeerbeleid staat los van de toegang tot het centrum; hiervoor is separaat beleid vastgelegd.

1.4
Leeswijzer

Het parkeerbeleidsplan is als volgt opgebouwd: hoofdstuk 2 behelst de wettelijke kaders en trends. In hoofdstuk 3 wordt de beleidsvisie van parkeren in het centrum, van gehandicapten, grote voertuigen, fietsen en andere gebieden en gebruikers uiteenzet. In hoofdstuk 4 worden de inventarisatie en evaluatie beschreven van eveneens dezelfde gebieden en doelgroepen. In hoofdstuk 5 worden de uitgangspunten voor het bepalen van de parkeerbehoefte bij (nieuw)bouwlocaties beschreven. Hoofdstuk 6 gaat in op de handhaving en het laatste hoofdstuk 7 beschrijft de conclusies en actiepunten. Als bijlage is nog een begrippenlijst toegevoegd en worden alle geraadpleegde bronnen vermeld.

Verwijzingen naar geraadpleegde (digitale) bronnen is met een [nummer] aangegeven. Met een muisklik kan de digitale lezer op het [nummer] klikken en gaat automatisch naar de pagina met ‘geraadpleegde bronnen’. Indien de bronnen digitaal beschikbaar zijn, zijn deze zelfs via een muisklik te raadplegen door op de tekst zoals deze link te klikken.

Indien de teksten in dit kader staan, zijn dit samenvattingen of actiepunten van de voorgaande tekst.

2. WETTEN, PLANNEN EN TRENDS

In dit hoofdstuk worden de wettelijke kaders (zoals wetten en verordeningen), plankaders en trends in beeld gebracht die met parkeren raakvlakken hebben.

2.1
Wettelijke kaders

De wet- en regelgeving rond parkeren is onderdeel van een groter geheel aan verkeerswetgeving. Parkeren is wettelijk beschreven in o.a. de Gemeentewet, de Wegenverkeerswet, het Reglement verkeersregels en verkeerstekens, het Besluit administratieve bepalingen inzake het wegverkeer en de Wet administratiefrechtelijke afhandeling verkeersvoorschriften. Gemeenten kunnen aanvullende regels of voorwaarden vastleggen in de Algemene plaatselijke verordening, een Parkeerverordening, een Parkeerbelastingverordening, de Bouwverordening, enz.

Gemeentewet

Artikel 225, 234 en 235 van de Gemeentewet (GW) [1] geeft gemeenten de mogelijkheid om in het kader van parkeerregulering belasting te heffen. Om daartoe over te kunnen gaan moeten gemeenten een Parkeerverordening en een Parkeerbelastingverordening vaststellen. In Wijchen is dit niet van toepassing aangezien geen parkeergeld wordt gevraagd.

Wegenverkeerswet

De Wegenverkeerswet 1994 (WVW) [2] biedt de mogelijkheid om hinderlijk en gevaarlijk geparkeerde voertuigen weg te slepen. Als een gemeente een wegsleepregeling heeft ingesteld, biedt dat ook in andere situaties de mogelijkheid tot wegslepen. Daarnaast biedt de WVW de grondslag voor het plaatsen van bij Algemeen maatregel van bestuur (RVV 1990) aangewezen verkeerstekens en onderborden. Daartoe moet het college van burgemeester en wethouders een verkeersbesluit nemen.

Reglement verkeersregels en verkeerstekens

Het Reglement verkeerregels en verkeerstekens 1990 (RVV 1990) [3] bevat een aantal artikelen (10, 24 t/m 27, 49 t/m 55 en 85) met juridische voorschriften voor de vereiste gedragingen van de weggebruiker bij het parkeren[1].

In artikel 1 van het RVV 1990 is het begrip ‘parkeren’ gedefinieerd: ‘het laten stilstaan van een voertuig anders dan gedurende de tijd die nodig is voor en gebruikt wordt tot het onmiddellijk in- of uitstappen van passagiers of voor het onmiddellijk laden of lossen van goederen’.

Besluit administratieve bepalingen inzake het wegverkeer

Het Besluit administratieve bepalingen inzake het wegverkeer (BABW) geeft nadere instructies over het plaatsen en verwijderen van verkeerstekens [4]. Onder verkeerstekens verstaat het BABW:

- Verkeersborden;
- Verkeerslichten;

- Verkeerstekens op het wegdek.

In het BABW wordt onder meer geregeld voor welke verkeerstekens een officieel verkeersbesluit is vereist en welke onderborden mogen worden geplaatst, zoals een parkeerverbod of parkeerschijfzone. De nadere regels voor de toepassing, inrichting, plaatsing, kleur en afmeting van de verkeerstekens en onderborden zijn per ministeriële regeling vastgesteld in de uitvoeringsvoorschriften BABW inzake verkeerstekens. Verder staan in de BABW de regels voor de gehandicaptenparkeerkaart (artikelen 49-55).

Wet administratiefrechtelijke afhandeling verkeersvoorschriften

De Wet administratiefrechtelijke afhandeling verkeersvoorschriften (Wet Mulder) verlegt de afhandeling van bepaalde verkeersovertredingen (waaronder het foutparkeren) van het strafrecht naar het bestuursrecht. Het zogenaamde 'recht van parate executie' (boetetransactie) is in handen van de officier van justitie en deze treedt daarbij op in de bevoegdheid als bestuursorgaan.

Algemene plaatselijke verordening

In de Algemene plaatselijke verordening (Apv) [5] zijn in hoofdstuk 5 "afdeling 1 Parkeerexcessen" artikelen opgenomen (5.1 t/m 5.12) met aanvullende regels en voorwaarden gericht op het parkeren. Hieronder vallen onder andere parkeren van grote voertuigen en parkeren in het groen.

Uitwegenbeleid gemeente Wijchen

In de Apv [5] staat dat het is verboden zonder vergunning van het college een uitweg te maken naar de weg of verandering te brengen in een bestaande uitweg naar de weg [6]. Uitgangspunt is dat bij de aanleg van een uitweg dit niet ten koste mag gaan van een officiële parkeergelegenheid of groen. Daarnaast geldt dat de uitweg geen gevaar mag opleveren voor het verkeer op de weg (verkeersveiligheid). De gemeente onderschrijft op vele vlakken het parkeren op eigen terrein maar om de bereikbaarheid van deze parkeergelegenheid te regelen is wel een vergunningsplicht of meldingsplicht voor nieuwe uitwegen van toepassing. De aanvraag wordt getoetst aan de meest actuele versie van het uitwegenbeleid [7].

Bouwverordening

Artikel 2.5.30 van de Bouwverordening [8] regelt het parkeren en het laden en lossen bij of in gebouwen. De parkeerregeling is nu nog opgenomen in de bouwverordening. In de Reparatiewet BZK (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) is bepaald dat de bouwverordening geen stedenbouwkundige voorschriften, waaronder voorschriften met betrekking tot parkeren, meer mag bevatten. Voor bestaande bestemmingsplannen geldt een overgangstermijn tot 1 juli 2018. Voor nieuwe bestemmingsplannen vervalt de parkeerbepaling uit de bouwverordening na vaststelling en is het bestemmingsplan of parkeerbeleidsplan bepalend. Een recentelijke uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State komt in de volgende paragraaf 'bestemmingsplannen' aan bod.

2.2 Plankaders

Naast de wet- en regelgeving zijn er beleidsplannen, zowel nationaal, regionaal als lokaal.

Rijksbeleid Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2012-2040)

Op 13 maart 2012 is het rijksbeleid vastgelegd in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR). De SVIR heeft een horizon tot het jaar 2040 en vervangt onder andere de Nota Mobiliteit uit 2004. Het uitgangspunt is een bereikbaar, concurrerend, leefbaar en veilig Nederland. Tevens is decentralisatie een belangrijk begrip, om de toenemende ruimtelijke verschillen van Nederland maatwerk te bieden. Voor de snelweginfrastructuur is een duidelijk streefbeeld neergezet met ambities van een minimaal aantal rijstroken binnen, van en naar de Randstad.

Regionale Verkeers- en Vervoersplan Gelderland (2014-2024)

In de omgevingsvisie van de provincie Gelderland (juli 2014, geactualiseerd december 2015) is het regionale verkeers- en vervoerbeleid geïntegreerd. Het doel is dat steden en regio's elkaar versterken, door zorg te dragen voor een optimale bereikbaarheid tussen de steden en hun omgeving. De provincie en haar partners streven samen naar een duurzame mobiliteit. Het bundelen en concentreren van stedelijke functies (zoals culturele en sportvoorzieningen, kantoren, detailhandel, bedrijven, kennisinstituten) is daar een voorbeeld van.

Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan (2008-2018)

Het Gemeentelijk Verkeers- en VervoerPlan (GVVP) deel 1 [9] is het meest recentelijke verkeersbeleid (30 oktober 2008 raadsbesluit). Hierin heeft parkeren een specifieke plaats gekregen. Het autoverkeer maakt een onlosmakelijk deel uit van de samenleving. Daarom wil de gemeente Wijchen waar redelijkerwijs mogelijk de vraag naar parkeervoorzieningen volgen. Wel moet er aandacht zijn voor de relatie met de omgeving in termen van ruimtebeslag en omgevingskwaliteit.

Als uitgangspunten worden gehanteerd

1. In principe dient elk gebied, voorziening, complex, bedrijf of instelling in de eigen parkeerbehoefte te voorzien. Daarbij is het belasten van omliggende gebieden met parkeerdruk door een plaatselijk tekort ongewenst. Voor de realisatie van nieuwe ontwikkelingen wordt met deze beleidsregels uitvoering gegeven van het parkeerbeleid.

2. Gestreefd wordt om in de toekomst geparkeerde auto’s zoveel mogelijk aan de openbare ruimte en aan het zicht te onttrekken. Parkeerterreinen met gestald blik, maar ook straten overvol met auto’s zijn ongewenst. Dit geldt bij uitstek voor de intensief gebruikte ruimte in het centrum.

3. Het parkeerbeleid is restrictief in die gebieden waar de ruimte schaars is, de aanwezigheid van de auto ongewenst is en waar alternatieven beschikbaar zijn.

De parkeerbehoefte wordt berekend met behulp van parkeerkencijfers. Deze parkeerkencijfers kwantificeren de parkeervraag per activiteit en gedifferentieerd naar soort, omgeving en gebied. Wijchen sluit aan bij de door het CROW opgestelde landelijke parkeerkencijfers en hanteert daarbij de maximale parkeernormen. Verbijzondering van deze parkeernormen heeft het college in januari 2013 vastgesteld [11] en komt in dit parkeerbeleidsplan in hoofdstuk 5 aan bod.

Dorpen van Wijchen

Voor de dorpsvisies van Balgoij, Bergharen, Hernen en Leur en Niftrik zijn dorpsontwikkelingsplan (DOP) opgesteld. Voor Batenburg is een Stadsontwikkelingsplan (SOP) gemaakt.

In deze plannen zijn geen doelen voor parkeren geformuleerd. Het beleid in de dorpen van Wijchen is dat bij de aanleg van nieuwe parkeerplaatsen het landelijke of monumentale karakter van de omgeving gerespecteerd blijft. Daarnaast faciliteert de gemeente geen parkeerplaatsen op particulier terrein.

Bestemmingsplannen

Vast bestanddeel van het bestemmingsplan is de verkeersparagraaf, waarin de diverse facetten van verkeer en vervoer aan bod komen, waaronder het parkeren. In de verkeersparagraaf moet zijn beschreven op welke wijze het parkeren ruimtelijk is ingepast in het plangebied en eventueel welke consequenties dat heeft voor het plangebied en/of daarbuiten.

De parkeerregeling is op dit moment nog opgenomen in de bouwverordening. Het is, na vaststelling van de Reparatiewet BZK, mogelijk om een bestemmingsplan parkeernormen via beleidsregels op te nemen. Voor nieuwe bestemmingsplannen vervalt de parkeerbepaling uit de bouwverordening na vaststelling.

Recentelijk heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State hierover een interessante uitspraak gedaan waarmee het belang van dit parkeerbeleid onderstreept wordt.

De Afdeling oordeelt in de einduitspraak van 16 december 2015 dat de juridische waarborg dat de benodigde parkeergelegenheid wordt gerealiseerd in een bestemmingsplan, kan worden gerealiseerd door gebruikmaking van artikel 3.1.2, tweede lid, onder a, van het Besluit ruimtelijke ordening. Op grond van dat artikel is het mogelijk dat in het bestemmingsplan een regel wordt opgenomen over “voldoende parkeergelegenheid”,

waarbij “voldoende” betekent dat wordt getoetst aan de normen die zijn neergelegd in een gemeentelijke parkeernota.

Na vaststelling van de Reparatiewet BZK kunnen in het bestemmingsplan parkeernormen via beleidsregels opgenomen worden. Of het plan bevat concrete, voor dat plan geldende parkeernormen (zie bijvoorbeeld Bestemmingsplan Oostflank), of er wordt een algemene verwijzing naar het parkeerbeleid gemaakt. Daarbij is het voldoende dat er in de regels wordt opgenomen, dat er voldoende parkeerplaatsen gerealiseerd moeten worden ten behoeve van de nieuwe functie, met een verwijzing naar het geldende parkeerbeleid. Het afdwingen van de aanleg en in stand houden van de parkeerplaatsen kan middels een voorwaardelijke verplichting worden geregeld in het bestemmingsplan.

Centrumvisie

Op 21 maart 2013 heeft de gemeenteraad van Wijchen de Centrumvisie 2012 , genaamd ‘De Wijchense Verleiding’ [10] vastgesteld en daarmee de kaderbrief Centrumvisie uit 2006 herijkt en actueel beleid voor het centrum vastgesteld. In de centrumvisie is veel aandacht voor het woon-, leef- en winkelklimaat. Behoud en versterking van de functionele structuur en zorgdragen voor de verdere ontwikkeling van de ruimtelijke structuur van het centrum.

Parkeeronderzoek

Ten behoeve van het centrum zijn in der loop der jaren parkeeronderzoeken uitgevoerd. Het meest recente parkeeronderzoek is in juni 2014 uitgevoerd [12], in het winkelcentrum van Wijchen. Dit onderzoek is uitgevoerd op donderdag en zaterdag. Naast de parkeerdruk en parkeerduur is in het onderzoek specifiek naar de ligging en gebruik van de algemene gehandicaptenparkeerplaatsen gekeken.

De voornaamste conclusies van dit rapport zijn:

- de bezettingsgraden op donderdag zijn het hoogste (drukste dag); hier ligt een direct verband met de weekmarkt die op donderdagen plaatsvindt;
- voor doorsnee winkeldagen is er ruim voldoende parkeercapaciteit aanwezig;
- op grotere afstand en in de parkeerschijfzone (blauwe zone) is veelal genoeg parkeercapaciteit voorhanden om aan de parkeervraag te kunnen voldoen.

Voor iedere parkeersectie is de parkeerdruk, uitgedrukt in (gemiddelde) bezettingsgraad gemeten. Op donderdag (zie bijlage 1) ligt de bezettingsgraad op een aantal parkeerterreinen en op enkele wegen aan de rand van het centrum boven de kritische grens (85%). Als de parkeerplaatsen voor 85% bezet zijn, wordt de parkeerruimte als vol ervaren. Vanaf dat moment zal immers gezocht moeten naar een plek. Parkeerplaatsen waar een hogere parkeerdruk van 85% is, wordt in dit parkeeronderzoek als een parkeerprobleem gedefinieerd. Het betreft hier veelal de grote parkeerterreinen Europaplein, Bolster, Dorsvlegel en Oude Klapstraat en dan met name het gedeelte dat buiten de parkeerschijfzone valt.

2.3
Trends

Nederland telt ruim 8 miljoen personenauto’s. Die staan gemiddeld 23 uur per dag ergens geparkeerd. Soms thuis voor de deur, soms bij kantoor of bij het winkelcentrum of het sportveld. Er zijn dus meer parkeerplaatsen nodig dan er auto’s zijn, naar schatting ongeveer twee keer zoveel. Dat neemt veel ruimte in beslag en is van grote invloed op de inrichting van de omgeving en de leefbaarheid. Daarnaast heeft parkeren invloed op de manier waarop men zich verplaatst. Want de beschikbaarheid van parkeerruimte, thuis of op de plaats van bestemming bepaalt mede hoe de auto gebruikt wordt.

Bij parkeren wordt al snel aan betaald parkeren gedacht. Toch is landelijk gezien het merendeel van de parkeerplaatsen nog gratis (92 procent). In het boek “trends in parkeren” [13] zijn de volgende ontwikkelingen te vinden:

- Projectontwikkelaars zijn zich steeds vaker bewust van de noodzaak om parkeerplaatsen aan te leggen en van de kosten van die parkeervoorzieningen. Daarom worden deze kosten in de vierkante meterprijs meegenomen. Huurders van de ruimte kunnen zelf kiezen of ze de kosten doorberekenen aan hun klanten in hun producten.

- Er zal minder ruimte voor parkeren in stadscentra worden gerealiseerd. De automobilisten worden aan de randen opgevangen en flexibele locatieafhankelijke uurprijzen zijn het gevolg.

- Het parkeren wordt voor een steeds groter gebied gereguleerd. Uiteindelijk zal dat voor het gehele bebouwde gebied en misschien zelfs wel voor heel Nederland gelden.

- Ondernemers worden zelf verantwoordelijk voor het parkeren rond hun bedrijfsgebouw. Daarmee kunnen ze zelf kiezen of ze parkeerruimte zelf in de directe nabijheid van het gebouw aanleggen of dat ze elders parkeerruimte huren.

- In de toekomst wordt het parkeren niet meer los van andere activiteiten gezien. Het maakt deel uit van een bereikbaarheidsarrangement, waarbij van tevoren een parkeerplaats wordt geregeld samen met het vervoer van en naar die parkeerplaats en een kortingsbon voor het lokale museum of voor een kopje koffie in een horecagelegenheid.

Qua doelgroepen zijn er verschillen: jongeren parkeren anders dan ouderen, bijvoorbeeld jongeren betalen liever met pinpas of mobiele telefoon. Jongeren maken meer gebruik van P+R-voorzieningen (zoals transferia en carpoolplaatsen). Ze zien liever dat er meer ondergrondse parkeerplaatsen bijkomen omdat ze vaker de voorkeur geven aan de parkeergarage boven parkeren op straat.

Er zijn geluiden dat “Jongeren belangstelling verliezen voor de auto.” Als dat zo is, dan heeft dit grote gevolgen voor het (landelijke) mobiliteitsbeleid. Het Kennisinstituut Mobiliteitsbeleid (KiM) [14] heeft deze trend onlangs onderzocht. Hun conclusie: de automobiliteit onder jongeren (18-30 jaar) neemt inderdaad af, maar autobezit blijft aantrekkelijk. Jongeren zien niet af van autobezit, ze stellen dit hoogstens uit. Daarentegen stijgt het autobezit onder ouderen. In 2014 had ongeveer de helft van de 65-plussers een auto. Dit was in 2000 nog een derde.

Ten aanzien van de fiets is als landelijke trend een toename van het fietsgebruik zichtbaar. Dit vraagt aandacht voor het stallen van fietsen, bijvoorbeeld rond het station. Fietsverkeersveiligheid zal eveneens veel aandacht blijven vragen. Daarom heeft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu afgesproken dat alle gemeenten een lokale aanpak veilig fietsen opstellen om invulling te geven aan de benodigde beleidsimpuls voor verkeersveiligheid. Het ministerie heeft hiervoor een modelaanpak opgesteld. De elektrische fiets zorgt voor extra risico’s in het verkeer, maar biedt ook nieuwe kansen. Het grotere bereik van de e-fiets en de mogelijkheden van de e-fiets voor ‘zwakkere’ verkeersdeelnemers krijgen steeds meer aandacht.

Trends bij vrachtauto’s richten zich vooral op de technologische ontwikkelingen, zoals hybride bedrijfsauto’s en alternatieve brandstoffen. Elektrische bedrijfsauto’s zijn vanwege hun actieradius en accucapaciteit het meest geschikt voor korte afstand en de (binnen)stad. De verkeersveiligheid bij vrachtauto’s wordt vergroot door ondersteuning van camera’s bij het parkeren.

3. BELEIDSVISIE PARKEREN

In dit hoofdstuk komt de beleidsvisie van parkeren aan bod. Allereerst wordt ingegaan op het centrum van Wijchen, daarna komen de gehandicapten, grote voertuigen en parkeren van fietsen aan bod. Het laatste paragraaf bevat nog andere gebieden en gebruikers zoals de schoolomgeving en carpoolmogelijkheden.

3.1
Centrum en parkeermaatregelen

Het centrum van Wijchen is het meest dynamische gebied van onze gemeente. Nergens komen zoveel functies samen, denk aan winkelen, wonen, recreëren, werken, zakelijke en maatschappelijke dienstverlening. Het centrum van Wijchen wordt omvat door de Stationslaan, Bronckhorstlaan, Molenstraat / deel van Kasteellaan, mr. Van Coothlaan, Meerdreef en Hogeweg (zie afbeelding 1). Deze afkadering komt overeen met het centrum zoals vastgelegd in de Centrumvisie Wijchen [10].

Afbeelding 1: winkelcentrum van Wijchen (zwarte lijn) en kernwinkelgebied (rode centrale lijn met nummer 1)

Wijchen werkt toe naar een robuuste parkeeroplossing. Het aantal beschikbare parkeerplaatsen in het centrum van Wijchen is, op piekmomenten, beperkt. Er moet balans gevonden worden dat er voldoende parkeerplaatsen zijn voor bewoners, bezoekers en werknemers.

Parkeerschijfzone centrum

Een parkeerschijfzone is over het algemeen bekend als een blauwe zone. Op deze parkeerplaatsen mag een beperkte parkeerduur geparkeerd worden. Gestreeft wordt om de parkeerplaatsen die het dichtst bij het kernwinkelgebied liggen, daadwerkelijk te laten gebruiken door mensen die (korte termijn) komen winkelen. Het doel van de parkeerschijfzone, om een vlotte roulatie van de parkeerplaatsen te bewerkstelligen. In het centrum van Wijchen een parkeerschijfzone op vele parkeerterreinen ingesteld. Hiermee is een vlotte roulatie van auto's mogelijk. Gekozen is voor zoveel mogelijk eenduidigheid van de parkeerduur en tijdspad van de blauwe zone want dit zorgt voor de minste verwarring bij bezoekers van het centrum.

Parkeren voor langere duur

Wijchen streeft naar het doel om de parkeerplaatsen (buiten het kernwinkelgebied) van zowel kort- als langparkeren te voorzien zodat iedere doelgroep van het parkeerterrein gebruik kan maken. Hiermee wordt voorkomen dat langparkeerders in de woonomgeving direct aan het centrum parkeert. Een maximale loopafstand van 200 tot 400 meter (hemelsbreed) wordt aangehouden die een bezoeker / ondernemer van winkelcentrum moet afleggen. Bij kortere bezoektijd neemt de maximale loopafstand af, tot circa 100 meter (hemelsbreed).

Bewoners parkeren

Ook bewoners parkeren langere tijd in het centrum van Wijchen. Voor een leefbaar centrum hoort deze doelgroep hier thuis en daarbij ook de mogelijkheid om te parkeren. Dit hoeft niet voor de deur, maar wel binnen acceptabele loopafstand van de woning. De richtlijn van het CROW wordt aangehouden met een maximale loopafstand van 150 meter (hemelsbreed) voor parkeerplaatsen zonder parkeerschijfzone voor bewoners. Indien bewoners tijdens winkeltijden kort willen parkeren, kunnen zij gebruik maken van de parkeerschijfzone (met gebruik van de parkeerschijf).

Eigenaren eigen grond

Parkeerplaatsen die op particuliere grond in het centrum van Wijchen gerealiseerd zijn en een openbaar karakter hebben, moeten (her)kenbaar ingericht worden. Indien parkeerplaatsen die een openbaar karakter hebben, slechts beschikbaar of gereserveerd zijn voor bewoners of bezoekers, moet dit als zodanig zichtbaar zijn. Het beleid is dat deze locaties van afwijkende bestrating of van bebording zijn voorzien om aan te duiden dat dit geen openbaar terrein is.

Medische praktijk

Vanwege de parkeerdruk in het centrum en omwille van een spoedgeval moet de auto van de huisarts dichtbij staan om te kunnen gebruiken. Huisartsen van huisartsenpraktijken komen in aanmerking voor één

parkeerplaats op kenteken (de huisarts dient hiervoor zelf een verzoek in te dienen). Indien meerdere huisartsen werkzaam zijn in één praktijk, worden meerdere kentekens van de huisartsen gecombineerd op één parkeerplaats. Dit versterkt het werkelijk gebruik van deze gereserveerde parkeerplaatsen.

Bewegwijzering

In Wijchen is het van belang voor het functioneren van het winkelcentrum en non-commerciële dienstverlening, dat een parkeerroute wordt aangegeven. Het functioneren en de bereikbaarheid van parkeerplaatsen valt of staat met een goede parkeerbewegwijzering en een goede routering langs de parkeergelegenheden. Er is keuze in statische of dynamische bewegwijzering en vele varianten daarop.

Geen betaald parkeren

Op 21 maart 2013 heeft de gemeenteraad de Centrumvisie voor Wijchen, genaamd ‘De Wijchense Verleiding’ [10] vastgesteld en daarmee expliciet besloten om:

- Vooralsnog niet over te gaan tot invoering van betaald parkeren;
- Parkeerdruk te reguleren middels de parkeerschijfzone (blauwe zone)
- Bijzondere aandacht te hebben voor parkeren van gehandicaptenvoertuigen met name tijdens evenementen
- Bij ieder bouwplan in het centrum goed de gevolgen voor de parkeerbalans in ogenschouw te nemen.
- Opheffen van het parkeerfonds.

In feite is parkeren nooit gratis. De vraag is enkel: wie betaalt het parkeren? Is het een collectieve voorziening die door de gemeente wordt gefinancierd, of moeten de kosten voor parkeren (deels) worden doorbelast aan hen die er gebruik van maken (de parkeerders), of hen die er profijt van hebben (de ondernemers)? De Centrumvisie is in 2012 vastgesteld beleid en er is nu geen aanleiding tot hernieuwde inzichten te komen.

> In het centrum van Wijchen zijn parkeerplaatsen met en zonder beperkte parkeerduur zodat voor alle diverse doelgroepen (bezoekers, zakelijke belanghebbenden en bewoners) parkeren mogelijk is. Parkeren op eigen terrein moeten de eigenaren zelf zorgen voor een goede inrichting. Voor huisartsen kan een parkeerplaats gereserveerd worden. Voor de vindbaarheid van voorzieningen is bewegwijzering belangrijk. De huidige visie om geen betaald parkeren in te voeren, blijft van kracht.

3.2
Gehandicaptenparkeren

Algemene gehandicaptenparkeerplaatsen

Ten aanzien van algemene gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP) is in 2003 beleid vastgesteld [18], conform de richtlijnen van het CROW. Bij publieke gebouwen of gebouwen van algemeen nut worden algemene GPP gerealiseerd. Als beleidsrichtlijn wordt in Wijchen gehanteerd:

- op parkeerterreinen met openbare bestemmingen zoals gemeentekantoor en bibliotheek 5% van de parkeerplaatsen aanwijzen als GPP, met een minimum van 1 GPP;
- op de overige parkeerterreinen met minimaal 15 parkeerplaatsen 2% van de parkeerplaatsen aanwijzen als GPP met een minimum van 1 GPP;
- voor straatparkeren geen beleid vaststellen maar handelen naar behoefte;
- bij huisartsenpraktijken één algemene GPP aanwijzen;

In het centrum liggen de GPP dicht bij de diverse ingangen van/naar het kernwinkelgebied zodat een korte loopafstand wordt geborgd. Omdat bezitters van een gehandicaptenkaart niet verder dan 100 meter kunnen lopen en in het centrum op deze afstand van een huisartsenpraktijk en fysiotherapeut niet altijd een parkeerplaats beschikbaar is, wordt in het centrum per medische praktijk een algemene GPP toegestaan.

Individuele gehandicaptenparkeerplaats

Iemand die een gehandicaptenparkeerkaart heeft, kan in de gemeente Wijchen, indien de situatie en de aanvrager aan de voorwaarden voldoen, in aanmerking komen voor een individuele gehandicaptenparkeerplaats. Een individuele GPP is een parkeerplaats met een kenteken op het verkeersbord. In 2003 heeft het college hiervoor beleid vastgesteld [18] en bevat relevante uitgangspunten. De parkeerplaats is enkel en alleen voor het (gehandicapten)voertuig te gebruiken dat op het onderbord met kenteken is aangegeven.

Om voor een individuele GPP in aanmerking te komen, moet het enerzijds moeilijk zijn om de auto in de buurt van de woning te parkeren. Indien parkeren op eigen oprit mogelijk is of er is voldoende openbare parkeerruimte in de buurt van de woning, is deze noodzaak er niet. Anderzijds mag de verkeersveiligheid en/of de doorstroming van het verkeer niet worden belemmerd. Een aanvraag wordt getoetst op deze criteria. Indien de aanvraag wordt gehonoreerd, wordt een verkeersbesluit genomen.

Gehandicaptenparkeerplaatsen op grond van derden

De gemeente realiseert geen GPP op grond van derden.

> Op omvangrijke parkeerterreinen moeten voldoende algemene gehandicaptenparkeerplaatsen gerealiseerd worden op strategische plaatsen. Bij de aanvraag voor een individuele gehandicaptenparkeerplaatsen wordt de persoonlijke situatie en de parkeerdruk in de openbare ruimte beoordeeld.

3.3
Parkeren grote voertuigen

Volgens de Apv [5] hebben ‘grote voertuigen’ een lengte van meer dan 6,00 meter en/of een hoogte van meer dan 2,40 meter. Dit zijn bijvoorbeeld vrachtauto’s of bussen, maar ook de grotere bedrijfsbusjes die hoger zijn dan 2,40 meter.

Centrum Wijchen

Het afgesloten kernwinkelgebied is ingericht als een winkelerf waarmee parkeren binnen het centrum niet is toegestaan. Als beleidsuitgangspunt wordt een maximale hemelsbrede loopafstand van 250 meter gehanteerd naar een laad- en losvoorziening in het centrum. Voorkomen moet worden dat de laad- en losvoorziening gebruikt wordt als parkeerplaats. Behalve vrachtauto’s langer dan 12 meter mogen andere voertuigen wel laden en lossen in het kernwinkelgebied binnen de venstertijden.

Op donderdagochtend is er de weekmarkt in Wijchen. Op beperkte loopafstand van de Markt dient voor de vrachtauto’s van de marktkooplieden een parkeermogelijkheid bestemd te zijn. Op deze manier hebben de marktkooplieden hun voertuigen met handelswaren binnen reikwijdte.

Bedrijventerreinen

Uitgangspunt is dat parkeren van alle voertuigen op bedrijventerreinen op eigen (particulier) terrein moet plaatsvinden. Bij wijzigingen in bestaande situaties geldt dat uitgangspunt dan ook als toetsingskader. Conform het bestemmingsplan moet ieder bedrijf voorzien in zijn eigen parkeerbehoefte, zowel nu als in de toekomstige situatie, indien het pand een andere eigenaar of functie krijgt. Er mag geen nadelig gevolg ontstaan zoals het parkeren en/of laden en lossen in de openbare ruimte. Dit betreft ook het parkeren van (grote) voertuigen.

Zowel parkeren als laden/lossen dient op eigen terrein uitgevoerd te worden. Wanneer dit tot problemen leidt, moet worden gekeken naar oplossingen op nabijgelegen kavels. Als dit ook niet toereikend is, kan worden bekeken of het mogelijk is om parkeerplaatsen in de groenstroken aan te leggen. Dit op initiatief en kosten van het betreffende bedrijf, zie 4.5.

In de gemeente Wijchen mogen vrachtauto's niet parkeren met uitzondering van enkele straten op bedrijventerrein Wijchen Oost (zie afbeelding 5, hoofdstuk 4.3). Daarnaast kunnen vrachtauto's bij het hoofdkantoor van Nijol op het bedrijventerrein Bijsterhuizen verblijven. Omwille van de overlast die grote voertuigen in woonwijken (kunnen) veroorzaken, blijft de beleidslijn om vrachtauto's te weren uit deze gebieden.

Campers

In principe wordt het realiseren van een camperparkeerplaats (eventueel met basisvoorziening) aan de markt overgelaten. Onder een camperparkeerplaats met basisvoorziening wordt een camperlocatie met een watertappunt, vuilwaterafvoerput, afvalbak en lozingspunt voor een cassettetoilet verstaan. In de openbare ruimte wordt alleen een camperplaats zonder basisvoorziening gerealiseerd indien de marktpartijen falen.

> Doelstelling van het gemeentelijke parkeerbeleid is het scheppen van een samenhangend beleidskader voor diverse parkeerders. Een kader dat een goede bereikbaarheid borgt door parkeervoorzieningen af te stemmen op de vraag naar parkeren.

3.4
Parkeren van fietsen

In het voorjaar van 2013 heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu, gezamenlijk met de VNG een Beleidsimpuls Verkeersveiligheid opgesteld [35]. Speerpunten hiervan waren onder andere fietsveiligheid. De minister heeft daarbij tevens elke gemeente opgedragen een 'Lokale aanpak fiets' op te stellen. Dit houdt in dat de gemeente moet aangeven welk 'stapje extra' zij gaat zetten om de fietsveiligheid verder te verhogen. Het fietsparkeren is hierin ook een thema en komt in dit parkeerbeleidsplan aan bod.

Fietsparkeren centrum Wijchen

Het hoofddoel uit het Centrum Fietsplan [42] is nog steeds van toepassing: stimuleren van het fietsgebruik door de bereikbaarheid van het centrum te optimaliseren.

Voor fietsparkeren is het belangrijk dat er op strategische locaties in het centrum voldoende stallingen zijn, waaraan een fiets extra vastgemaakt kan worden. Gekozen is voor eenzelfde standaard fietsenrek. Gekozen is voor het concentreren van stallingsmogelijkheden bij de entrees en op de looproutes van het centrum, waarbij de markt vrij blijft van stallingsmogelijkheden. Vanwege de veiligheid en de grote snelheidsverschillen tussen winkelend publiek en brom- en snorfietsers, zijn brom- en snorfietsers in het afgesloten centrum van Wijchen niet toegestaan.

Fietsparkeernormen

Net als het autoparkeren vraagt het fietsparkeren speciale aandacht in de openbare ruimte en dient dit bij bedrijven op eigen terrein geregeld te zijn. Om richtlijnen mee te geven over hoeveel fietsenstallingen nodig zijn, zijn fietsparkeerkencijfers door het CROW in de ASVV 2012 [32] opgesteld. De gemeente Wijchen sluit zich aan bij deze fietsparkeernormen.

Elektrische fietsen

Ten aanzien van het realiseren van elektrische oplaadpunten voor fietsen neemt de gemeente Wijchen geen prominente rol aan. Initiatieven vanuit de markt worden positief ontvangen waarbij het essentieel is dat er voldoende draagvlak is.

Weesfietsen

Een weesfiets is een fiets die in de openbare ruimte staat en lange tijd niet is gebruikt en waarvan de eigenaar onbekend is. Het doel is om overlast van deze fietsen te beperken. Weesfietsen kunnen worden verwijderd op de locaties waarvoor een aanwijzingsbesluit is bepaald.

> Doelstelling van het gemeentelijke parkeerbeleid is het scheppen van een samenhangend beleidskader voor diverse parkeerders. Een kader dat een goede bereikbaarheid borgt door parkeervoorzieningen af te stemmen op de vraag naar parkeren.

3.5
Andere gebieden en gebruikers

Het centrum van Wijchen mag dan het meest dynamische gebied van onze gemeente zijn, er zijn in Wijchen diverse buurtwinkelcentra waar boodschappen gedaan kunnen worden, zoals Achterlo, Tunnelweg, Woezik, Zuiderpoort en Alverna. In dit hoofdstuk komt ook parkeren bij sportcomplexen, in de schoolomgeving, van elektrische voertuigen, voor treinreizigers, op carpoollocatie, bij evenementen en in het groen aan bod.

Buurtwinkelcentra

Het doel is dat er voldoende parkeerplaatsen vrij zijn voor het winkelend publiek. In de regel geldt dat wanneer de bezettingsgraad/ parkeerdruk boven de 90% komt, er sprake is van een parkeerprobleem. De CROW richtlijnen geven aan dat bij een parkeerdruk vanaf 90% problemen kunnen ontstaan door zoekverkeer en gebrek aan capaciteit. Bij deze hoge parkeerdruk worden parkeerregulerende maatregelen bij buurtwinkelcentra, zoals een (gedeeltelijke) parkeerschijfzone, overwogen.

Wonen in Wijchen

In woonwijken blijft het streven om in de toekomst geparkeerde auto’s zoveel mogelijk aan de openbare ruimte en aan het zicht te onttrekken. Parkeerterreinen met gestald blik, maar ook straten overvol met auto’s zijn ongewenst. In de bestaande woonomgeving is dit niet altijd te realiseren. Van toepassing blijft dat in ieder gebied in de eigen parkeerbehoefte moet worden voorzien. Gestreefd moet worden om dubbel grondgebruik te optimaliseren. Parkeren voor bezoek vindt nog steeds in de openbare ruimte plaats. Hierbij wordt altijd een minimale parkeernorm van 0,3 parkeerplaats per woning aangehouden.

Indien naast de functie wonen ook een aan huis verbonden beroep is toegestaan, vergroot dit de parkeerdruk op de omgeving. Tot de aan huis verbonden beroepen kunnen de functies die zich verenigen met de woonfunctie worden gerekend. Ieder bestemmingsplan beschrijft een unieke situatie die van toepassing is. Als beleidslijn geldt dat er geen onevenredige toename op de parkeersituatie mag ontstaan. Het gaat dan om bedrijvigheid waarvan het karakter is te kenmerken als kleinschalig en de functie wordt door de bewoner uitgeoefend. Naast het kleinschalige karakter van de activiteit, is een kleinschalige verkeersaantrekkende werking een afwegingskader. Als voorbeeld is een groepssessie een kleinschalige activiteit, maar een grootschalig verkeersaantrekkende werking. Als definitie hanteert de gemeente Wijchen dat een aan huis verbonden beroep een 1 op 1 handeling / functie omvat die door de bewoner wordt uitgeoefend.

Sportcomplexen

Ook bij sportvoorzieningen blijft het doel dat voorzien wordt in eigen parkeerbehoefte. Bij diverse sportcomplexen in Wijchen zijn meerdere (sport)voorzieningen op één locatie gebundeld. Met meerdere sportvoorzieningen op één locatie worden de parkeerplaatsen optimaal gebruikt. Het is bij incidentele (grootschalige) evenementen de taak en verantwoordelijkheid van de aanvrager om te weten of de benodigde aantal parkeerplaatsen beschikbaar zijn en er niet gelijktijdig een ander (verkeersaantrekkend) evenement plaatsvindt.

Schoolomgeving

Deze parkeernota beperkt zich tot het parkeervraagstuk en niet die van de verkeersveiligheid (bijvoorbeeld oversteeksituaties of schoolroutes). De parkeerdruk is het hoogst tijdens het halen en brengen van kinderen op de basisscholen (2 of 4x per dag). In onze gemeente wordt bij parkeervraagstukken in principe altijd uitgegaan van de maximale parkeernorm en dubbelgebruik telt mee waar mogelijk.

In Wijchen wordt voor het bepalen van de totale parkeerbehoefte van basisscholen (en kinderdagverblijven) de volgende twee aspecten meegerekend:

- parkeerbehoefte; CROW-publicatie 317 ‘kencijfers parkeren en verkeersgeneratie [39]
- halen en brengen; CROW-publicatie 182 ‘parkeerkencijfers, basis voor parkeernormering’ [40].

Daarnaast streeft de gemeente naar een flankerend beleid, waarbij vooral de nadruk gelegd wordt op educatieve en kleinschalige projecten; bijvoorbeeld door de aanwezigheid van de scholen te accentueren, wordt het rijgedrag aangepast.

Elektrische voertuigen

In 2013 zijn beleidsregels ‘elektrisch rijden / duurzaam vervoer’ vastgesteld [41]. De gemeente heeft het doel om het gebruik van elektrische auto’s te stimuleren, zonder er (extra) kosten voor te dragen. Dit beleid is gebaseerd op de doelstelling ‘paal-volgt-auto’.

De wereld van elektrische auto’s is onderhevig aan vernieuwingen. Daarom zijn de beleidsregels voor oplaadpunten toe aan een update. Het nieuwe beleid betekent dat eigenaren van elektrische auto’s een laadpaal kunnen aanvragen, zodat er per laadpaal minimaal één gebruiker is. De gemeente zet zich in om palen in de openbare ruimte te faciliteren, zonder dat de gemeente daar kosten voor wil dragen. Op het parkeervak komt een verkeersbord te staan waarmee deze alleen voor ladende elektrische auto’s beschikbaar is. Zodra de laadpalen er eenmaal staan, zal het elektrische autogebruik naar verwachting alsmaar toenemen.

Parkeren treinreizigers

Het NS-station van Wijchen is een unieke parkeerlocatie in Wijchen. Er is een hoge concentratie fiets- en autoparkeerders en zij parkeren geruime tijd. Het doel is dat de treinreiziger in de directe nabijheid van het station de auto of fiets kan parkeren, zodat er geen uitwijkgedrag naar de omliggende (woon)wijken ontstaat. Voor fietsers is, naast voldoende stallingsmogelijkheden, ook de veiligheid belangrijk.

Tot slot bestaat er in de directe stationsomgeving een grote behoefte aan K&R (Kiss en Ride) vanwege het ophalen of wegbrengen van treinreizigers. Bij een veilige inrichting van de K&R-voorziening kunnen passagiers in- en uitstappen zonder kruisende verkeersstromen.

Carpoolen

Een carpoollocatie is niet hetzelfde als een P&R-locatie (Park & Ride). Een P&R-terrein is een alternatief voor parkeren ten behoeve van een (winkel)centrum. Deze liggen meestal aan de rand van een stad. Men kan hier gratis of tegen een gereduceerd tarief de auto parkeren. Vervolgens kan met het openbaar vervoer of een shuttleservice naar de binnenstad gereisd worden. Een carpoollocatie is een voorziening waar bestuurders afspreken en samen verder rijden in één auto.

Carpoolen is het deelgebruik van de auto, voornamelijk voor het woon-werkverkeer. Doel van de gebruikers om te carpoolen is het delen van de autokosten over de inzittenden, bijdragen aan het verminderen van het fileprobleem en verbeteren van het milieu omdat de afgelegde kilometers gedeeld worden. Carpoolen is alleen mogelijk indien er parkeerfaciliteiten zijn alwaar carpoolende auto’s elkaar kunnen treffen en samen verder kunnen rijden en de gemeente Wijchen onderschrijft dit belang.

Op de bedrijventerreinen Wijchen Oost en Bijsterhuizen leeft de wens voor een (extra) carpoolgelegenheid. Het beleid van de gemeente Wijchen is dat een carpoolplaats zinvol moet zijn, oftewel gebruikt dient te gaan worden. Zij neemt een positieve grondhouding aan tegenover een extra carpoollocatie indien deze carpoolbehoefte aanwezig blijkt te zijn.

Parkeren bij evenementen

Tijdens evenementen kan parkeren erg lastig zijn. Evenementen, groot of klein, hebben een verkeersaantrekkende werking. Dat betekent dat er bij evenementen rekening gehouden moet worden met parkeerruimte voor de bezoekers die met de auto of met de fiets komen. Ons beleid is dat ieder evenement zelf moet voorzien in de parkeerbehoefte. Zoveel mogelijk wordt gestreefd om dit op eigen terrein te bewerkstelligen (bv. op een aangewezen parkeerlocatie). In ieder geval dient altijd een verkeer- en parkeerparagraaf onderdeel uit te maken van de vergunningsaanvraag, zodat de parkeeroplossing getoetst kan worden. Van deze parkeeropgave mogen openbare parkeerplaatsen onderdeel uitmaken indien deze aanwezig zijn, bv. bij festiviteiten in het centrum.

Parkeren in het groen

Het parkeren in bermen en groen langs wegen kan een gemeente alleen voorkomen door dat fysiek onmogelijk te maken, dan wel door het parkeren in groen strafbaar te stellen door parkeerverboden in te stellen [6]. Een parkeerverbod langs de weg geldt namelijk ook voor de berm die onderdeel is van de weg [2]. Verboden uit de Apv (Algemene plaatselijke verordening) voor parkeren op groenstroken zijn slechts van toepassing op de groenstroken die geen deel uitmaken van de openbare weg.

Het hoofdprincipe is dat (hoofd)groenstructuur gehandhaafd blijft. Uitgangspunt bij het aanpakken van deze problematiek is dat er op wijkniveau oplossingen worden gezocht. De schaarse ruimte in combinatie met de vele geparkeerde voertuigen op sommige plaatsen zorgt voor een verminderde bereikbaarheid voor hulpdiensten. Over het algemeen kan worden gesteld dat het realiseren van parkeerplaatsen ten koste zal gaan van openbaar groen. De gemeente is hierin terughoudend omdat de groenvoorziening een prettig en leefbaar woonklimaat borgt. Aanleg van parkeerplaatsen in groen is mogelijk indien aan de voorwaarden wordt voldaan. In de woonwijk wordt een nachtelijke bezetting van 90% van de parkeerplaatsen als acceptabel beschouwd. Nagestreefd wordt dat er binnen 150 meter (hemelsbreed) van de woning in principe een parkeerplaats beschikbaar is.

Voor bedrijventerrein Wijchen Oost zijn afzonderlijke afspraken over aanleg van parkeerplaatsen in groen vastgelegd. Bij het opstellen van het Groenstructuurplan bedrijventerrein Wijchen Oost [28] is aangegeven hoe omgegaan dient te worden met parkeren en/of parkeerplaatsen op het bedrijventerrein. Doel is om groen te behouden ten behoeve van de leefbaarheid en als laatste optie te bezien. Om de ongewenste praktijk van parkeren in de groenstroken op te heffen, zijn voorwaarden voor aanleg van parkeerplaatsen in de openbare ruimte opgesteld [29][30].

Wijchen streeft er naar om auto’s in woonwijken aan het zicht te onttrekken. Middels beperkingen voor aan huis verbonden beroepen wordt de parkeeroverlast in woonwijken niet vergroot. Bij multifunctionele sportcomplexen worden de parkeerplaatsen optimaal gebruikt. Bij de schoolomgeving gelden naast de parkeernormen ook normen voor halen en brengen. Het beleid voor elektrische voertuigen wijzigt zodat individuele aanvragen mogelijk zijn. Voor treinreizigers moet voldoende parkeergelegenheid zijn in de directheid van het station zijn. Het belang van parkeerfaciliteiten waar carpoolende auto’s elkaar kunnen treffen en samen verder reizen, wordt onderstreept. Bij evenementen wordt gestreefd om parkeren op eigen terrein te bewerkstelligen. Wijchen hanteert een terughoudend beleid om te parkeren in het groen zodat de (hoofd)groenstructuur in woonwijken gehandhaafd blijft; voor bedrijventerrein Wijchen Oost zijn afzonderlijke afspraken gemaakt.

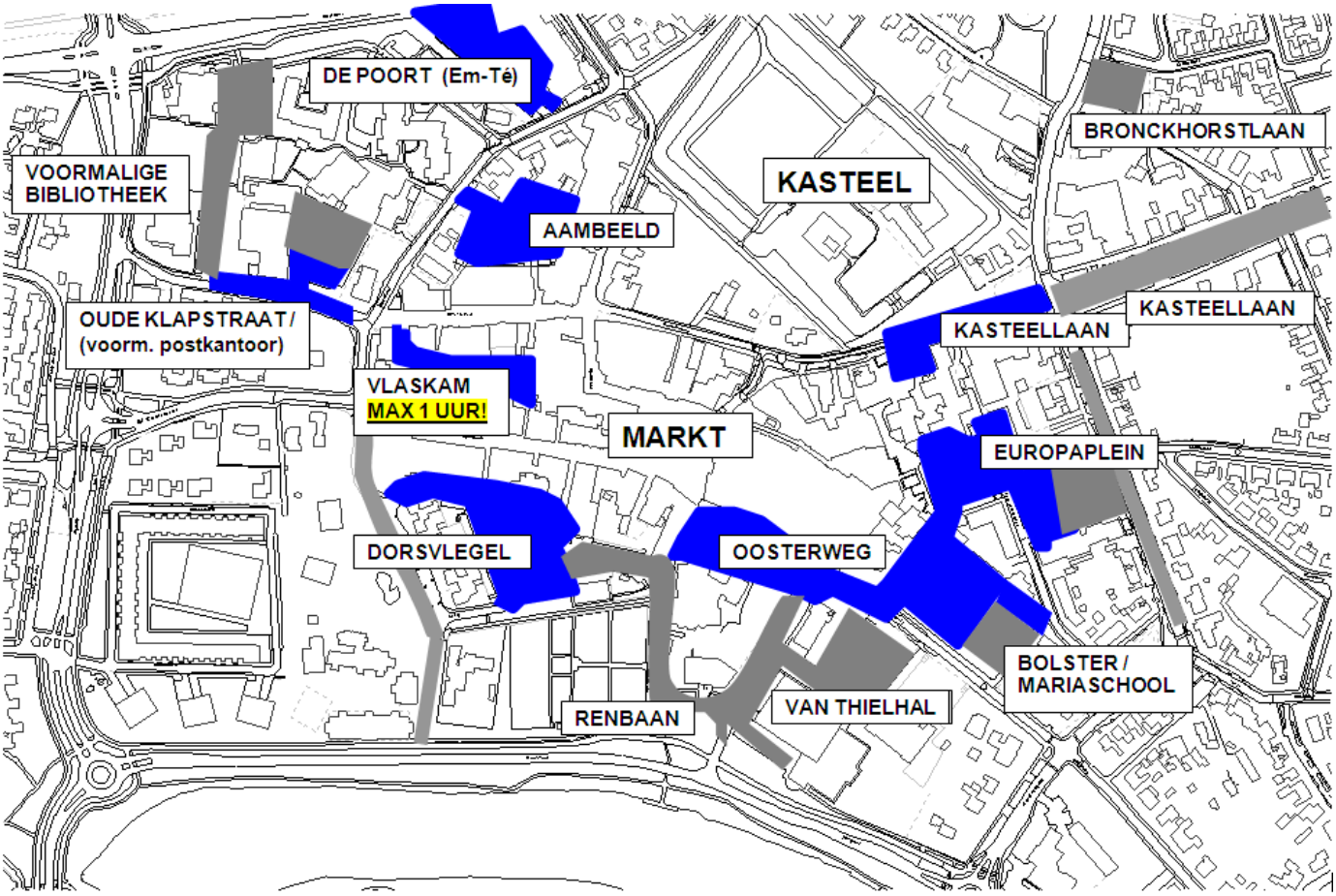
4. INVENTARISATIE EN EVALUATIE

In het vorige hoofdstuk is het beleid bepaald. In dit hoofdstuk worden voor dezelfde gebieden en gebruikers geïnventariseerd wat de huidige stand van zaken is. Uit deze evaluatie komt naar voren of er aanpassingen nodig zijn.

4.1
Centrum en parkeermaatregelen

Parkeerschijfzone

Op afbeelding 2 zijn de parkeerplaatsen met blauw aangegeven die in de parkeerschijfzone liggen. Borden en een blauwe belijning van het parkeervak geven aan waar deze ‘blauwe zone’ geldt.

Afbeelding 2: parkeerplaatsen met beperkte parkeerduur (parkeerschijfzone met blauwe lijn parkeervakken)

De parkeerschijfzone in Wijchen is van toepassing op maandag t/m zaterdag van 9:00 tot 20:00 uur. Op koopzondagen is de parkeerschijfzone niet ingesteld maar is er wel (veel) winkelend publiek. Het doel van de parkeerschijfzone, om een vlotte roulatie van de parkeerplaatsen te bewerkstelligen, zou versterkt worden door de parkeerschijfzone ook op koopzondagen in te voeren. Echter zijn in Wijchen de koopzondagen niet op vaste dagen. Voor de bewoners en diens bezoekers kan het onduidelijk zijn wanneer de koopzondagen en daarmee de beperkte parkeerduur, van toepassing is. Om eenduidigheid te houden, wordt vastgehouden om de parkeerschijfzone niet op koopzondagen in te voeren.

Het onderzoek “Bereikbaarheid binnenstad” [15] (zie tabel in bijlage 2) laat zien dat winkelend publiek over het algemeen met 2 uur voldoende tijd heeft. Voor een winkelcentrum met de omvang van Wijchen ligt de parkeerduur op een drukke winkeldag (zaterdag) rond de 1 uur. Naarmate de omvang van een binnenstad / winkelcentrum toeneemt, neemt de parkeerduur toe. Uiteindelijk stagneert de parkeerduur op ongeveer 120 minuten (2 uur), zie bijlage 2. Geconcludeerd wordt dat er met de gestelde 2 uur middels een parkeerschijfzone voldoende parkeertijd is. De parkeerduur op de parkeerplaatsen met een parkeerschijfzone is gesteld op 2 uur. Er is een uitzonderingslocatie in Wijchen en dat is het (relatief kleine) parkeerterrein op de Vlaskam, alwaar slechts 1 uur parkeren is toegestaan. Deze uitzondering blijft in stand want er is door deze beperkte parkeerduur een vlotte circulatie/gebruik van de parkeerplaatsen; de kans is daarmee groter dat er plek is.

Parkeren voor langere duur

De parkeerschijfzone in Wijchen is van toepassing op maandag t/m zaterdag van 9:00 tot 20:00 uur. Dit betekent dat ’s avonds (tot 20:00 uur) de parkeerschijf gebruikt moet worden. Automobilisten die de vóór 18:00 uur in het centrum van Wijchen zijn en langdurig willen verblijven zoals bewoners, zijn bezoek of horecabezoekers, kunnen geen gebruik maken van de parkeerplaatsen in de parkeerschijfzone. Uit het parkeeronderzoek [12] blijkt dat er rond dat tijdstip voldoende parkeermogelijkheden in de parkeerschijfzone beschikbaar zijn. Het voorstel is om het tijdspad van de parkeerschijfzone te veranderen, ter verruiming van de bewoners en late bezoekers in het centrum.

Indien vanuit een instelling die de zorgverlening bij cliënten verzorgd, langer dan 2 uur bij een cliënt moet zijn, is hiervoor een ontheffing mogelijk. De ontheffing voor de parkeerduur kan door een zorgverlenende instantie worden aangevraagd en bevat geen persoongebonden kenteken. Hiermee kan de ontheffing door de hele organisatie gebruikt worden.

Binnen de huidige beleidskeuze worden geen (permanente) ontheffingen verleend, zodat de doorstroming van de parkerende voertuigen behouden blijft. Voor parkeerders die lange tijd in het centrum willen zijn, zijn voldoende parkeerplaatsen zonder tijdslimiet ingericht. Het college kan gemotiveerd afwijken bij uitzonderingen. Daarnaast is zij bevoegd op basis van artikel 87 RVV [1] ontheffing te verlenen voor de parkeerduur in de parkeerschijfzone.

Bewoners parkeren

Een permanente ontheffing op het gebruik van een parkeerschijf in de parkeerschijfzone (blauwe zone) wordt in de gemeente Wijchen niet verleend. Het doel van een parkeerschijfzone is om de doorstroming van de parkerende voertuigen te bevorderen. Voor alle langparkeerders (winkeliers, bewoners of bezoekers die langer willen parkeren) zijn rondom het centrum parkeerplaatsen zonder tijdslimiet ingericht. Deze liggen doorgaans op een iets grotere afstand van het centrum.

Vanuit de beleidsregels toegang centrum [17] is duidelijk dat een tijdelijke ontheffing voor bouw-, installatie-, reparatie- en verhuisverkeer (artikel 13) mogelijk is, eventueel aangevuld met een tijdelijke parkeerontheffing (artikel 17). Het bedrijf moet aantonen dat het in- en uitladen van gereedschap, apparatuur, materialen e.d. niet tijdens de venstertijden mogelijk is. De ontheffing wordt verstrekt voor de duur dat deze noodzakelijk is (maximaal 1 maand) en maximaal 2 tijdelijke ontheffingen per adres.

Eigenaren eigen grond

De intentie is dat eigenaren met parkeerplaatsen op eigen grond dit duidelijk zichtbaar maken. In een uitzonderlijke situatie wanneer parkeerplaatsen verdwijnen (op verzoek van de gemeente) maar zij wel grondeigenaar blijven, zijn specifieke afspraken gemaakt. Bij de herinriching van het centrum is met bewoners van Die Eijcken een afspraak gemaakt door de inrichting van het kernwinkelgebied door te trekken over hun terrein. Daarmee kwamen de persoonlijke parkeermogelijkheden te vervallen. De toegankelijkheid, bereikbaarheid en uitstraling van het centrum heeft een duidelijke verbeteringslag gemaakt. Voor deze bewoners is afgesproken dat zij per woonadres één ontheffing van de parkeerschijfzone kunnen krijgen.

Medische praktijk

Huisartsen in het centrum van Wijchen zijn niet verplicht om een parkeerplaats aan te vragen maar bij huisartsen zijn deze over het algemeen wel aanwezig. Op deze manier staat de auto binnen reikafstand tijdens een spoedgeval. Voor andere medische praktijken zoals een fysiotherapeut ontbreekt de noodzaak om bij een spoedgeval snel de auto ter plaatse beschikbaar te hebben.

Bewegwijzering

In Wijchen is gekozen voor statische ANWB-bewegwijzering die de centrumring aangeeft. De centrumring staat weergegeven in afbeelding 3. De route wordt gevormd door de volgende wegen: Stationslaan, Hogeweg, Meerdreef en de Mr.Van Coothlaan / Bronckhorstlaan. Vanuit deze centrumring worden de parkeerplaatsen bewegwijzerd met statische bebording met daarop de namen van de parkeerterreinen. Op dit moment is de afweging dat de kosten niet opwegen tegen de voordelen en daarom geen dynamische bewegwijzering wordt gerealiseerd.

Afbeelding 3: centrumring parkeren middels onderstaand statische verkeersbord

> Doelstelling van het gemeentelijke parkeerbeleid is het scheppen van een samenhangend beleidskader voor diverse parkeerders. Een kader dat een goede bereikbaarheid borgt door parkeervoorzieningen af te stemmen op de vraag naar parkeren.

4.2
Gehandicaptenparkeren

Algemene gehandicaptenparkeerplaatsen

Van de algemene gehandicaptenparkeerplaats (GPP) mogen alle bezitters van een gehandicaptenparkeerkaart gebruik maken. Er bereiken ons geen signalen dat er een tekort is. In bijlage 3 is een overzicht te zien van de GPP die nu in het centrum van Wijchen aanwezig zijn. Hieruit blijkt een goede verdeling van de GPP te zijn. In het parkeeronderzoek dat in juni 2014 is uitgevoerd [12], is specifiek

onderzoek gedaan naar de aanwezigheid en het gebruik van de GPP. Geconcludeerd is dat over het algemeen geen knelpunten bestaan ten aanzien van de bezettingsgraad van de GPP.

Algemene GPP worden ook elders in Wijchen gerealiseerd, alwaar een behoefte blijkt te zijn. De Cliëntenraad Integraal Gehandicaptenbeleid Wijchen (CIGW) is onze gesprekspartner om deze locaties mede te bepalen.

In het centrum van Wijchen worden voor medische praktijken GPP gerealiseerd. Bezoekers van huisartsen en fysiotherapeuten zijn veelal (tijdelijk) minder valide. Zij zijn niet altijd in staat om ver te lopen en vanwege de parkeerdruk in het centrum is de beleidsregels dat bij huisartsen en fysiotherapiepraktijken in het centrum maximaal één algemene GPP aangewezen kan worden.

Individuele gehandicaptenparkeerplaatsen

Voor het centrum van Wijchen zijn, in verhouding tot andere wijken in Wijchen, meer individuele GPP gerealiseerd. Dit komt voornamelijk omdat in het centrum van Wijchen in verhouding meer ouderen wonen die in aanmerking komen voor een individuele GPP. Individuele GPP kunnen overal in Wijchen ingericht worden indien de aanvraag voldoet aan de eisen/richtlijnen. Bij zogenaamde seniorenwoningen in Wijchen is een GPP een voorkomend verschijnsel. Een individuele GPP wordt opgeheven zodra de aanvrager geen GPP meer (nodig) heeft of de aanvrager is overleden. Bij verhuizingen van de aanvrager, wordt de aanvraag opnieuw beoordeeld.

Gehandicaptenparkeerplaatsen op grond van derden

Individuele GPP's worden niet op grond van derden door de gemeente gerealiseerd. Dat betekent dat de gemeente geen GPP op bijvoorbeeld op grond van een woningbouwcoöperatie aanlegt. Dit dient de eigenaar van de grond zelf reguleren.

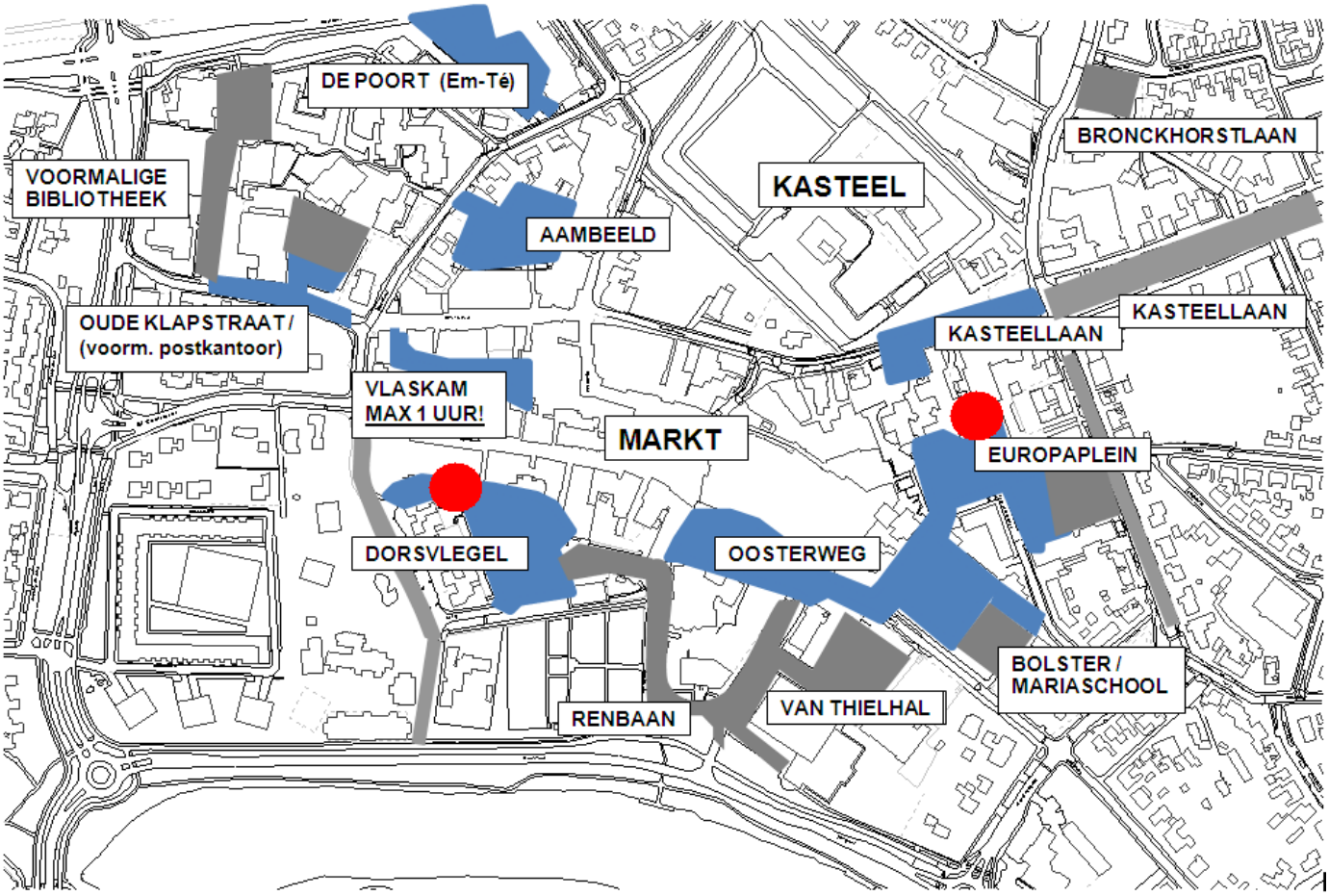
> In het centrum van Wijchen zijn voldoende algemene gehandicaptenparkeerplaatsen (GPP), die qua ligging goed verspreid zijn. Alwaar behoefte in Wijchen blijkt te zijn, worden algemene GPP ingericht. Voor individuele GPP vindt een persoonlijke afweging plaats. Op grond van derden worden geen GPP door de gemeente gerealiseerd.

4.3
Parkeren grote voertuigen

Volgens de Apv [5] hebben 'grote voertuigen' een lengte van meer dan 6,00 meter en/of een hoogte van meer dan 2,40 meter. Dit zijn bijvoorbeeld vrachtauto's of bussen, maar ook de grotere bedrijfsbusjes die hoger zijn dan 2,40 meter of langer dan 6,00 meter. Omwille van de overlast die grote voertuigen in woonwijken (kunnen) veroorzaken, blijft de beleidslijn om vrachtauto's te weren uit deze gebieden.

Centrum Wijchen

Het afgesloten kernwinkelgebied is ingericht als een winkelerf waarmee parkeren binnen het centrum niet is toegestaan. Laden en lossen mag wel binnen de gestelde venstertijden: maandag t/m zaterdag van 7:00-12:00 uur. Buiten de bovenstaande venstertijden en voor deze grotere voertuigen zijn er voor de centrumbevoorrading twee locaties aangewezen waar laden en lossen altijd mogelijk is: op de Dorsvlegel en op het Europaplein.

Bord E07
laden/lossen

Afbeelding 4: rode stip geeft twee locaties aan waar laden en lossen voor grote voertuigen in het centrum

Met deze ruime venstertijden en twee laad- en losvoorzieningen is er voldoende mogelijkheid voor alle laad- en losactiviteiten in het centrum te laten plaatsvinden. Voorkomen moet worden dat er misbruik van de laad- en losvoorziening door personenautomobilisten plaats vindt.

Voor de Action is een uitzonderingspositie gemaakt [43]. Het college heeft besloten om de bevoorrading van deze publiekstrekker in de Burchtstraat toe te staan. Bevoorrading met grote voertuigen was niet mogelijk aan een andere zijde van het pand. Op basis van de ontheffing mag in het afgesloten centrumgebied tussen 7:00 en 9:00uur geladen en gelost worden door 18 meter vrachtauto's van Action. Door het gekozen tijdstip is de bezoekersdrukte nog niet aanwezig.

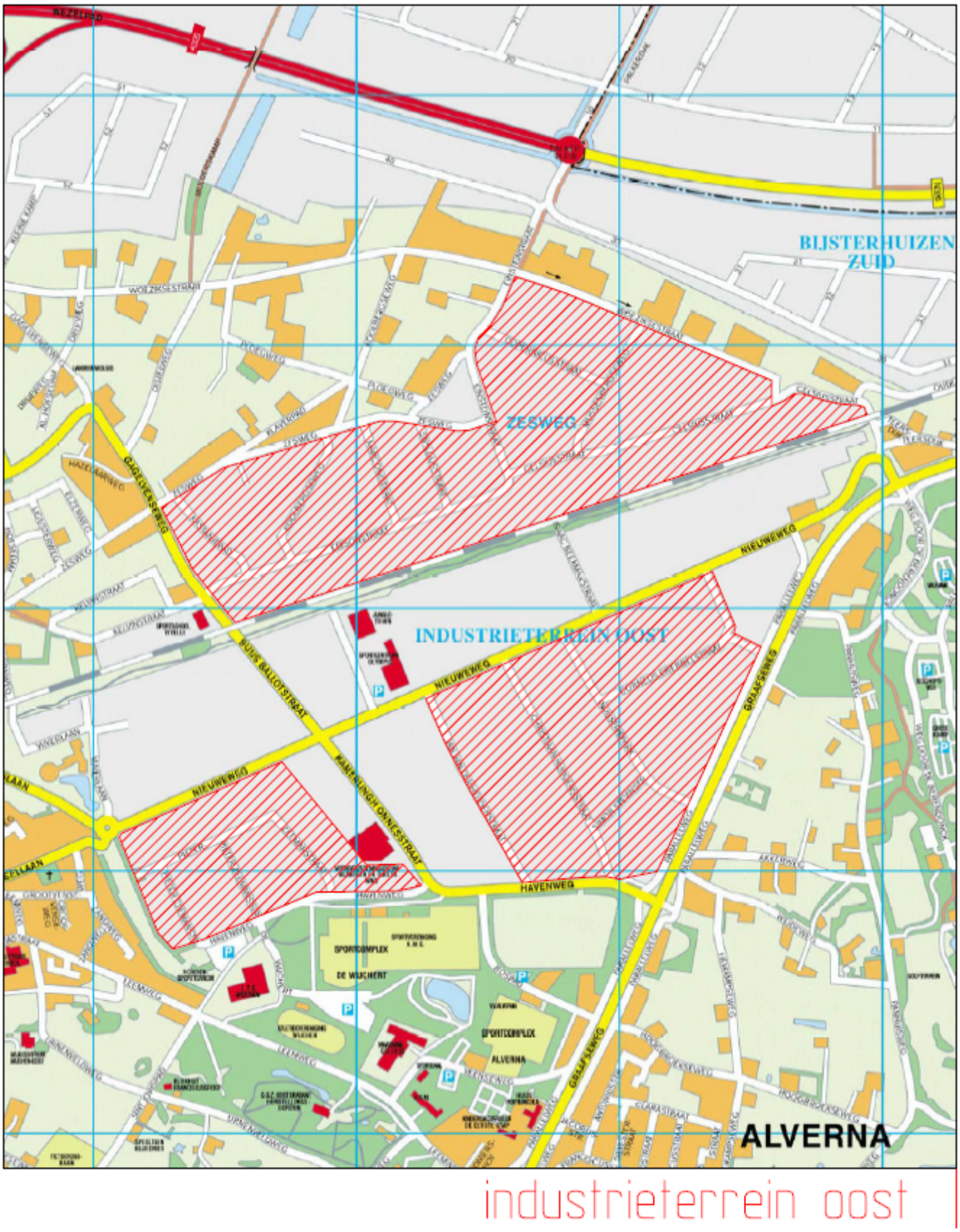
Voor de vrachtauto's van de marktkooplieden (tijdens de weekmarkt) zijn de parkeerplaatsen van voormalige blauwe loods op de Dorsvlegel bestemd. Deze liggen op loopafstand van het centrum en aldaar is extra ruime parkeerruimte gerealiseerd. De parkeerplaatsen zijn normaliter zonder beperkingen te gebruiken, met uitzondering van de marktdag. Dan is deze parkeerruimte exclusief voor de vrachtauto's gereserveerd.

Bedrijventerreinen

Voor de wegen en straten op bedrijventerrein Bijsterhuizen geldt een algemeen parkeerverbod, voor zowel personenauto's als vrachtauto's. Middels diverse (herhalings)borden is dit aangegeven.

Op bedrijventerrein Loonse Waard en enkele wegen van bedrijventerrein Wijchen Oost mogen vrachtauto's op de openbare weg parkeren, mits ze de doorstroming niet belemmeren. Op Wijchen Oost is overmatig geparkeerde personenauto's een doorn in het oog dat met lokale maatregelen opgepakt wordt. Op bedrijventerrein Breekwagen (Bergharen) is weliswaar geen parkeerverbod ingesteld maar dit valt binnen de bebouwde kom waardoor grote voertuigen hier op basis van de Apv niet geparkeerd mogen worden.

Vanwege de verkeersveiligheid zijn op bedrijventerrein Wijchen Oost enkele gebiedsontsluitingswegen uitgezonderd waar niet geparkeerd mag worden: Nieuweweg, Buys Ballotstraat, Gagelvenseweg, Kamerlingh Onnesstraat, Havenweg en parallelweg Graafseweg. Op afbeelding 5 is weergegeven waar wel geparkeerd door grote voertuigen mag worden op bedrijventerrein Wijchen Oost.

Afbeelding 5: rode arcering geeft aan waar wel geparkeerd mag worden door grote voertuigen.

Campers

De gemeente heeft het standpunt om de marktpartijen aan zet te laten met verzoeken voor camperplaatsen. Indien er ondernemers in Wijchen zijn die een camperplaats, eventueel met gebruikmaking van de aldaar aanwezige faciliteiten, voor eigen rekening willen exploiteren, wil de gemeente hieraan medewerking verlenen. Mocht de markt ontoereikend zijn, dan overweegt de gemeente zelf om camperplaatsen zonder basisvoorziening te realiseren. Daarnaast kunnen campergebruikers terecht bij bestaande (recreatie)ondernemers.

> In het centrum zijn twee laad- en losplaatsen waarmee voldoende voorzieningen voor grote voertuigen geboden worden. Voor de vrachtauto's van de marktkooplieden op marktdag is een specifiek deel de Dorsvlegel gereserveerd. Alle bedrijven moeten op de bedrijventerreinen zelf in parkeerruimte (blijven) voorzien. Op het bedrijventerrein Wijchen Oost kan, op enkele wegen na, door vrachtauto's geparkeerd worden. Voor de realisatie van camperplaatsen is de markt aan zet.

4.4
Parkeren van fietsen

Fietsparkeren centrum Wijchen

De stallingen in het centrum van Wijchen staan aan de randen van het centrum en in het midden van de looproutes. Er is tijdens winkeltijden geen tekort aan stallingen waarneembaar. Op de marktdagochtend mag er niet gefietst worden op de markt. Tijdens grootschalige evenementen op de markt, zoals de kermis, wordt een fietsparkeerverbod op de markt ingesteld. Belangrijk is dat er voldoende alternatieven geboden worden. In het voorbeeld van de kermis wordt een bewaakte stallingsmogelijkheid aangeboden.

Fietsparkeernormen

De fietsparkeerbehoefte wordt bepaald aan de hand van de kencijfers uit het ASVV[32]. Er wordt onderscheid gemaakt in de functies kantoren, scholen, winkelgebied, gezondheidsinstellingen en sport, cultuur en ontspanning. Evenals voor parkeernormen voor auto's wordt er ook bij de normen voor fietsparkeren onderscheid gemaakt in drie gebieden: centrum, schil centrum, rest bebouwde kom. In Wijchen is deze gebiedsindeling terug te vinden op afbeelding 8, zie hoofdstuk 5 waar de bepaling van de parkeerbehoefte verder aan bod komt.

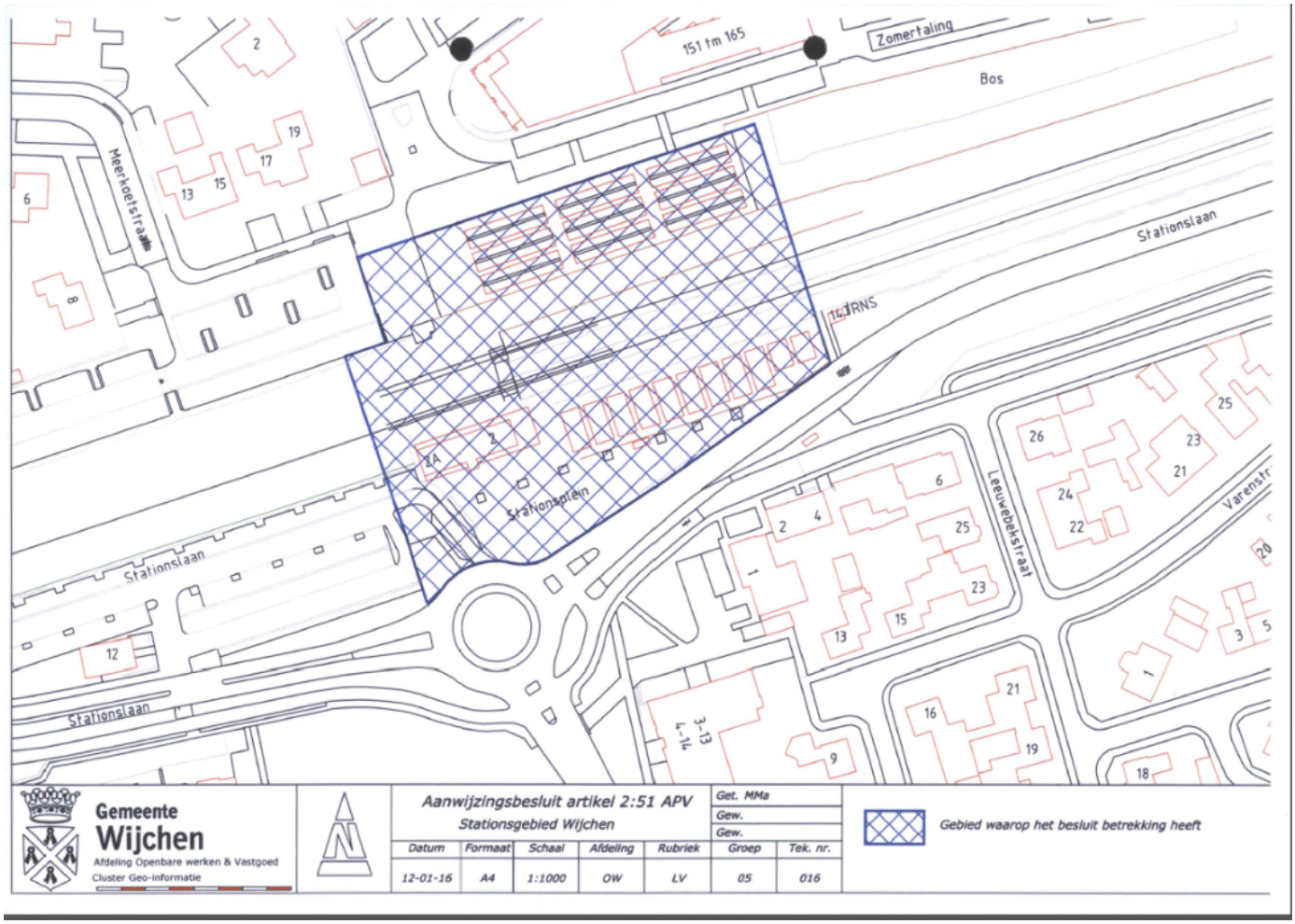
Elektrische fietsen

Er zijn in het centrum van Wijchen geen openbare laadpalen voor fietsers. Langs fietsroutes bij enkele (horeca-)ondernemers in Wijchen of omliggende kerkdorpen, zijn wel laadmogelijkheden aanwezig. Particuliere initiatieven worden positief ontvangen. Dit geldt zowel voor het (winkel)centrum van Wijchen als daar buiten.

Weesfietsen

Weesfietsen zijn in Wijchen hoofdzakelijk bij het NS-station. Met een aanwijzingsbesluit van 20 januari 2016 [36] is het stationsgebied van Wijchen aangewezen als locatie waar het verboden is:

- (brom)fietsen buiten de daarvoor bestemde ruimten te plaatsen;
- (brom)fietsen langer dan 28 dagen onafgebroken te stallen

Afbeelding 6: aanwijzingsbesluit stationsgebied

Indien op andere locaties problemen met weesfietsen ontstaan, is het college bevoegd om een aanwijzingsbesluit te nemen. Het huidige aanwijzingsbesluit zal aangepast moeten worden zodra de nieuwe locatie van de fietsenstalling. De fietsenstalling in de stationsomgeving komt namelijk in de parkeergarage.

In het centrum worden fietsenstallingen geclusterd. Voor (nieuw)bouwplannen worden fietsparkeernormen aangehouden. De gemeente legt geen oplaadpunten voor elektrische fietsen aan. Het aanwijzigingsbesluit voor weesfietsen kan voor elk gebied ingesteld maar geldt nu alleen in de stationsomgeving. Het aanwijzingsbesluit moet veranderd worden zodra de nieuwe fietsenstalling (parkeergarage) is gerealiseerd.

4.5
Andere gebieden en gebruikers

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op parkeren in buurtwinkelcentra en in de woonomgeving van Wijchen. Tevens komt parkeren bij sportcomplexen, in de schoolomgeving, van elektrische voertuigen, voor treinreizigers, op carpoollocatie, bij evenementen en in het groen aan bod.

Buurtwinkelcentra

In Wijchen zijn enkele buurtwinkelcentra, zoals Achterlo, Tunnelweg en Zuiderpoort. Daarnaast kent Wijchen nog een dorpsvoorziening in Alverna en een buurtsteunpunt in Woezik. Bij de meeste buurtwinkelcentra zijn geen parkeerregulerende maatregelen ingesteld; in Alverna is dit wel. Sinds de herinrichting van deze parkeerplaats zijn er geen signalen over de parkeerdruk ontvangen. Indien klachten over parkeren over buurtwinkelcentra komen, wordt een onderzoek uitgevoerd naar de exacte parkeerdruk tijdens de maatgevende periode. Dan wordt bezien of er een parkeerprobleem is en of parkeerregulerende maatregelen zoals een parkeerschijfzone wenselijk zijn. Bij de ingangen van de diverse winkels zijn enkele GPP gerealiseerd. Bij de gemeente Wijchen zijn geen probleemlocaties bekend over een verhoogde parkeerdruk. Hierdoor worden er nu geen parkeerregulerende maatregelen genomen.

Wonen in Wijchen

Dubbel grondgebruik is in Wijchen steeds vaker een gewoontegoed. Onder appartementen of grondgebonden particuliere woningen worden garages gerealiseerd, bijvoorbeeld bij de appartementen in de Villa Mes, aan de Sterrebosweg, de Teersmortelweg en in het plan ‘Tuin van Woezik’. In deze parkeergarages worden alleen voor de directe bewoners een (of meerdere) plaats(en) gereserveerd. Parkeren voor bezoek vindt nog steeds in de openbare ruimte plaats.

Indien woningen naast de functie wonen ook een aan huis verbonden beroep uitoefenen, vergroot de parkeerdruk op de omgeving. Omdat diverse bestemmingsplannen het beroep aan huis direct toestaan, vindt er een nadere afweging plaats. Het toestaan van een aan huis verbonden beroep is uitsluitend mogelijk indien aan de voorwaarden van het bestemmingplan wordt voldaan. Dit betekent over het algemeen o.a. dat de activiteit niet mag leiden tot gebruik van extra parkeren in het openbaar gebied. Vaak heeft het uitoefenen van een vrij beroep een publieksgericht karakter. Dit betekent dat het direct toestaan van het uitoefenen van een vrij beroep (arts, tandarts, notaris) een onevenredig zware druk kan leggen op de omgeving (b.v. parkeerdruk door patiënten, cliënten), hetgeen wel als een ruimtelijk relevant aspect kan worden getypeerd. Deze activiteiten zijn dan ook niet te scharen onder het in dit bestemmingsplan bedoelde begrip ‘aan huis verbonden beroep’, maar dienen te worden gerangschikt onder aan huis verbonden bedrijven. Ten aanzien van aan huis verbonden bedrijven is het bestemmingsplan over het algemeen meer terughoudend. Bedrijvigheid hoort in beginsel niet thuis in een woonomgeving.

Sportcomplexen

Bij sportvoorzieningen dienen voldoende parkeermogelijkheden te zijn. Indien meerdere (sport)voorzieningen op één locatie gebundeld zijn, worden de parkeerplaatsen optimaal gebruikt, zoals bijvoorbeeld op de Campus of sportpark Woezik. Bij evenementen dient er onderling afstemming gezocht te worden dat er niet gelijktijdig (grootschalige) evenementen plaatsvinden die van dezelfde parkeercapaciteit gebruik willen maken.

Schoolomgeving

In de gemeente Wijchen zijn weinig parkeervraagstukken bij scholen actueel. Alleen de omgeving van de Speelhoeve (Blauwe Hof) heeft onze aandacht om de overlast van halen en brengen te verlichten. Oplossingsrichtingen worden lokaal met school en bewoners met maatwerk gemaakt.

De gemeente streeft naar een flankerend beleid, waarbij vooral de nadruk gelegd wordt op kleinschalige en educatieve projecten. Het flankerende beleid heeft als doelstelling om alternatieven voor de auto voor het halen en brengen van kinderen op basisscholen te stimuleren. De rol van de gemeente is daarbij ondersteunend, door te faciliteren en te stimuleren. Dat wil zeggen dat de gemeente scholen en andere partijen zoals VVN of politie in de gelegenheid stelt, helpt en stimuleert om de problematiek aan te pakken. Via het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Oost-Nederland (ROVON) zijn hiervoor in ruime mate documentatie en beschrijving van praktijkvoorbeelden beschikbaar. Voor de beeldvorming kan worden gedacht aan educatieve projecten of aansprekende acties om ouders te wijzen op alternatieven voor de auto. Vanuit het ROVON worden acties (financieel en) vooral intergemeentelijk aangepakt.

Elektrische voertuigen

De wereld van elektrische auto’s is onderhevig aan vernieuwingen. In 2015 zijn met een regionale aanbesteding van de Stadsregio Arnhem Nijmegen 12 laadpunten toegevoegd in de openbare ruimte; veelal bij dorpshuizen in de hele gemeente Wijchen. Op de Campuslaan en in het centrum van Wijchen (Europaplein) zijn in 2013 al 2 oplaadpalen geplaatst, met ieder 2 oplaadmogelijkheden. Op de website www.oplaadpalen.nl [42] wordt een actuele stand van zaken van alle oplaadpalen in Nederland gegeven. De Wijchense oplaadpalen staan hier vermeld.

De beleidsregels over elektrisch rijden zijn aan een update toe. Het nieuwe beleid betekent dat eigenaren van elektrische auto’s een laadpaal kunnen aanvragen, zodat er per laadpaal minimaal één gebruiker is. Wijchen heeft in de beleidsregels staan dat een aanvrager geen mogelijkheid mag hebben om op te laden via een privé-parkeergelegenheid. Parkeerplaatsen met oplaadpunten worden niet 'op kenteken' afgegeven maar de parkeerplaats wordt wel toegekend voor het specifieke doel voor het laden van een elektrisch voertuig. De gemeente bepaalt de locatie van het oplaadpunt en streeft naar realisatie van een oplaadpunt in de 'directe' nabijheid van het perceel of de woning. Aspecten als zichtbaarheid, vindbaarheid, clustering van laadpalen, parkeerdruk, doorgang verkeer, geen belemmering van straatmeubilair en behoud openbaar groen spelen mee in de locatiebepaling. Wijchen volgt hiermee het beleid ‘paal-volgt-auto’ en de toekomst zal uitwijzen hoeveel laadpalen er op deze manier bijkomen zodat het gebruik van elektrische auto’s gestimuleerd wordt.

Parkeren treinreizigers

Aan de zuidzijde, evenwijdig met de Stationslaan wordt in 2016/2017 de stationsomgeving verbeterd. Naast een parkeergarage die wordt gerealiseerd, wordt ook de openbare ruimte heringericht. In de parkeergarage komt plaats voor zowel auto's als fietsen. Op het fietsparkeerdek is plaats voor meer dan 1.000 fietsparkeerplaatsen (dubbellaags) en er komen meer dan 200 autoparkeerplaatsen.

Het ontwerp en detaillering zorgen voor een open, duurzame parkeerkelder waar op toekomstige ontwikkelingen zoals elektrisch laden wordt voorgesorteerd. De belangrijkste trend is de toenemende aandacht voor het ontwerp en de inrichting van openbare parkeergarages. De aandacht richt zich daarbij vooral op het voorkomen van gevoelens van onveiligheid. Daarnaast is het belangrijk om 'VOL'-signalering te hebben zodat er geen wachtrij ontstaat, ondanks dat er geen plaats is. De exacte vormgeving en inrichting van de stationsomgeving / parkeergarage wordt in dit plan niet behandeld. Uitvoering en realisatie van het parkeren, zowel K&R-, fiets- als autoparkeren, rondom het NS-station is een separaat project en geeft geen aanleiding om in dit parkeerbeleid verder te verbijzonderen.

Carpoolen

De enige officiële carpoollocatie in Wijchen is gelegen bij de afrit Wijchen-Bergharen van de A326, aan de Hernenseweg bij knooppunt Bankhoef (A50). De carpoolplaats biedt plaats aan 62 auto's en is tevens voorzien van een overdekte fietsenstalling en verlichting. Met het openbaar vervoer is de carpoolplaats te bereiken via de buurtbus die hier direct langsrijdt (lijn 563; 1x/uur overdag) en op 800 meter (hemelsbreed) loopafstand de eindbushalte van de beide buslijnen in Wijchen (lijn 13 en lijn 15). Aan de aanwezige auto's op diverse tijdstippen kan geconcludeerd worden dat de carpoolplaats goed wordt gebruikt. De locatie is in beheer en eigendom van de provincie Gelderland.

Vanuit de Wijchense bedrijvenverenigingen Wijchen Oost en Bijsterhuizen is de wens geuit voor een (extra) carpool gelegenheid. Het is voor de gemeente Wijchen belangrijk dat de carpoolplaats daadwerkelijk gebruikt dient te gaan worden. De gemeente heeft aangegeven positief te staan tegenover een extra carpoollocatie indien de behoefte en gebruik wordt aangetoond. Indien een geschikte locatie wordt benoemd, zijn financiering en beheer voorname aspecten waarover vooraf duidelijke afspraken over gemaakt moeten worden.

Parkeren bij evenementen

Ieder evenement moet zelf voorzien in de parkeerbehoefte. Bij de vergunningsaanvraag moet een verkeer- en parkeerparagraaf toegevoegd worden, waarin specifieke afspraken staan over hoe omgegaan wordt met het parkeren bij evenementen. Zoveel mogelijk wordt gestreefd om dit op eigen terrein te bewerkstelligen, zoals bijvoorbeeld bij het Emporium waar de parkeerruimte gehuurd wordt. Openbare parkeerplaatsen mogen onderdeel uitmaken van de aanvraag indien deze in voldoende mate aanwezig zijn, bv. bij festiviteiten in het centrum zoals de Kasteelfeesten en Wijchen On Ice. In de parkeeropgave moet de aanvrager aantonen hoe het fiets- en autoparkeren wordt geregeld, waar zijn bestaande en/of aanvullende parkeerverbodsborden nodig zijn en of de wegsleepregeling van kracht is.

Parkeren in het groen

De basis voor de afweging 'parkeren wel/niet in het groen' in woonwijken ligt vast in de groenstructuurplannen [28]. Daarin is vastgelegd welke groenstructuren op kern- en wijkniveau belangrijk zijn en in stand moeten worden gehouden dan wel versterkt moeten worden. Met buurt-groen is meer mogelijk, maar dat kan in verband met de leefbaarheid van de buurt niet zomaar worden opgeofferd. Om een heldere keuze in de belangenafweging te maken, zijn de richtlijnen van toepassing zoals verwoord in bijlage 4.

Voor bedrijventerrein Wijchen Oost zijn specifieke afspraken vastgelegd. Uitgangspunt is dat elk bedrijf op eigen terrein zorgt voor parkeerruimte voor eigen gebruik (personenauto's en vrachtauto's). Wanneer dit tot problemen leidt, moet worden gekeken naar oplossingen op nabijgelegen kavels. Als dit ook niet toereikend is, kan worden bekeken of het mogelijk is om parkeerplaatsen in de groenstroken aan te leggen. Parkeren in de openbare ruimte wordt dus gezien als laatste optie, met name uit oogpunt van leefbaarheid om het openbaar groen te behouden. Aanleg van parkeerplaatsen is uitsluitend mogelijk indien aan de voorwaarden wordt voldaan, zoals verwoord in bijlage 4. In 2015 zijn de regels en prijzen van bedrijventerrein Wijchen Oost betreffende uitbreidingen in de openbare ruimte (groen) versoepeld waardoor meer bedrijven de mogelijkheid hebben om extra parkeerplaatsen te realiseren. Het initiatief om de grond van de gemeente te kopen, of parkeerplaatsen te realiseren, moet van de bedrijven afkomen.

Bij buurtwinkelcentra kan middels een parkeeronderzoek uitsluitsel gegeven worden of parkeerregulerende maatregelen nodig zijn. Het aan huis verbonden beroep mag niet leiden tot een toename van (parkeer)overlast naar de omgeving toe. Er zijn al verscheidende elektrische laadpalen voor auto's gerealiseerd en nieuwe aanvragen zullen dit aantal doen toenemen waarmee het elektrische rijden wordt gestimuleerd. Voor treinreizigers wordt in de stationsomgeving een parkeergarage gerealiseerd. De huidige carpoolvoorziening is een succes; voor nieuwe initiatieven staat de gemeente open voor. Parkeervoorzieningen realiseren in het groen is alleen onder bepaalde voorwaarden mogelijk waarbij het uitgangspunt is dat groenstructuur gehandhaafd blijft.

5. UITGANGSPUNTEN PARKEERBEHOEFTE

Om te kunnen bepalen hoeveel parkeerplaatsen nodig zijn in een gegeven situatie heeft het CROW kencijfers opgesteld [39]. Voor het bepalen van een parkeerbalans, wordt de parkeernorm berekend aan de hand van parkeerkencijfers, rekening houdend met de eigenschappen en kenmerken van een locatie en de functie van de bebouwing. Parkeerkencijfers zijn op de praktijk gebaseerde cijfers van de verwachte parkeerbehoefte. Deze cijfers kennen een bandbreedte en geven een gemiddeld beeld van de situatie aan. Zij geven geen kant-en-klaar antwoord en op basis van de verstedelijkingsgraad en stedelijke zone vindt een verbijzondering plaats.

5.1
Parkeernormen

In januari 2013 heeft het college invulling gegeven aan één van de opgaven uit het GVVP, door parkeernormen vast te stellen [11] en hiermee de beleidsuitgangspunten voor de bepaling van de parkeerbehoefte. Er wordt hiermee voorgesorteerd op de groeiende parkeervraag. Het algemene uitgangspunt is dat parkeren altijd, inclusief laden en lossen, op eigen terrein moet worden afgewikkeld, ook in een toekomstige situatie. Als uitgangspunt is vastgelegd om de maximale parkeernormen te gebruiken, rekening houdend met de verstedelijkingsgraden en parkeren op eigen terrein. Ook in een toekomstige situatie moet dit mogelijk zijn, indien het pand een andere eigenaar of functie krijgt. Er mag geen nadelig gevolg ontstaan dat het parkeren en / of laden en lossen in de openbare ruimte plaats vindt. Tevens dienen deze parkeerplaatsen via eigen terrein te bereiken te zijn zonder gebruik te moeten maken van aangrenzend terrein of openbare groenvoorzieningen.

Het CROW heeft algemene parkeerkencijfers ontwikkeld (CROW-publicatie 317 [39]) waarvoor een gemeente vertaalslag gemaakt moet worden. Op basis van de bereikbaarheidskenmerken van de lokale situatie (verstedelijkingsgraad en stedelijke zone), de specifieke eigenschappen van de functie en het gemeentelijke beleid spelen daarbij een rol.

Verstedelijkingsgraad

In publicatie 317 wordt onderscheidt gemaakt in autogebruik tussen gebieden met een verschillende stedelijkheidsgraad. In een grote stad zullen de mogelijkheden om alternatieve vervoerswijzen te gebruiken groter zijn dan in een klein dorp. De verstedelijkingsgraad is bepaald [11] voor de kern Wijchen en de omliggende dorpen en zijn vastgelegd op:

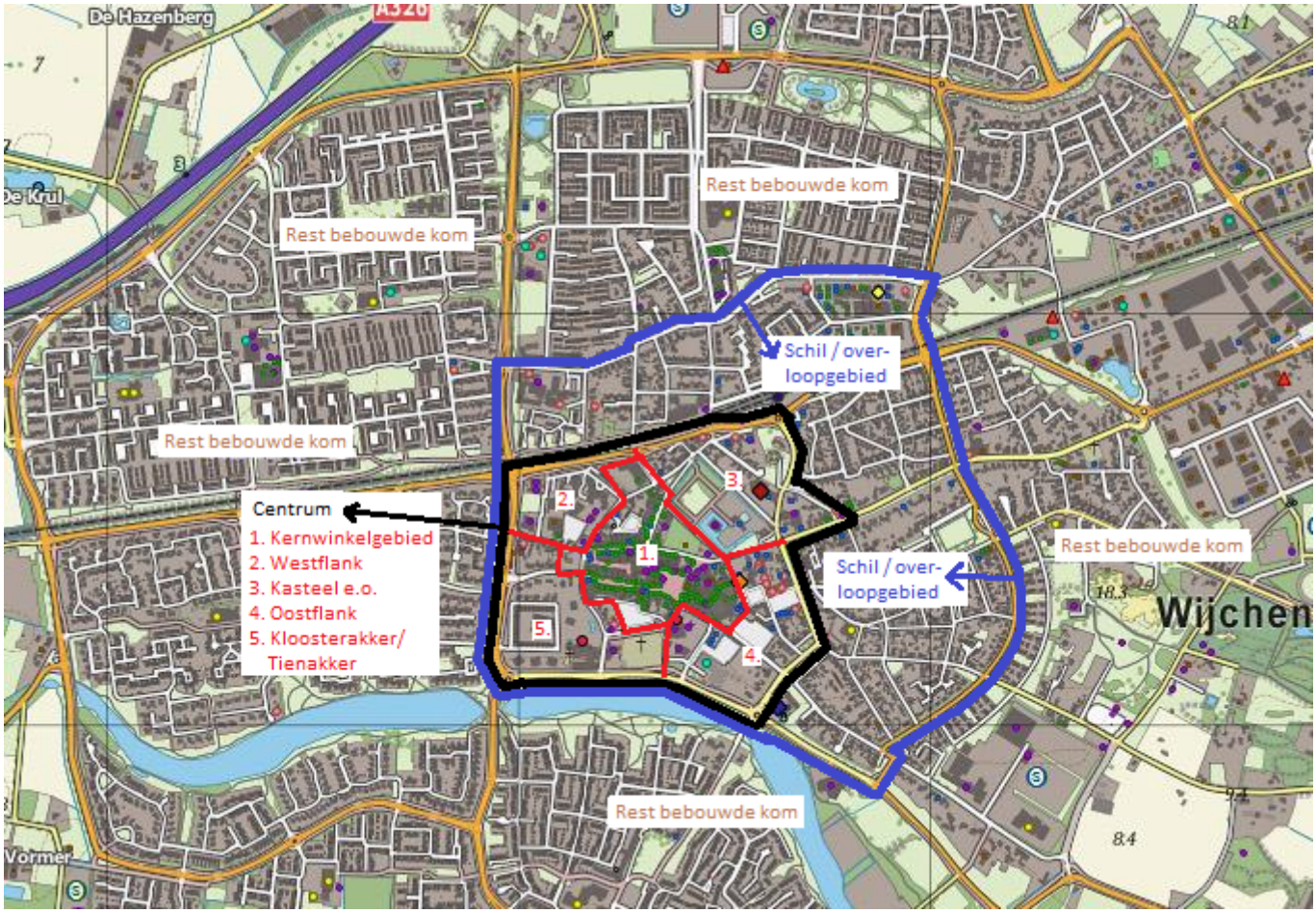
- de bebouwde kom van Wijchen, Niftrik en Batenburg valt onder 'matig stedelijk';
- de bebouwde kom van Bergharen, Hernen en Balgoij valt onder 'weinig stedelijk';
- het buitengebied van de gemeente Wijchen valt onder 'niet stedelijk';

Aan de hand een rekenvoorbeeld in bijlage 5 is het gebruik van deze verstedelijkingsgraad toegelicht.

Stedelijke zone

Publicatie 317 maakt daarnaast onderscheid in verschillende stedelijke zones. Het gebied is medebepalend naar de parkeerbehoefte. Er is onderscheid gemaakt in: centrum, schil, rest bebouwde kom en het buitengebied. Op basis van ervaring, ruimte en parkeermogelijkheden is in Wijchen aangegeven hoe deze zones exact liggen (zie afbeelding 8). Dit geeft duidelijkheid en eenduidigheid bij het bepalen van een bestaande of nieuwe parkeernorm, zoals het rekenvoorbeeld in bijlage 5.

De grenzen van het centrum zijn vernieuwd ten opzichte van besluit januari 2013 door een gelijke grens “Centrum” te hanteren, eenduidig zoals in de centrumvisie en het gebied reclamebelasting wordt geheven (zie zwarte lijn in afbeelding 8). De blauwe ring daaropvolgend is de “schil / overloopgebied”. De rest van Wijchen valt onder de “rest bebouwde kom”. Alles buiten de bebouwde komgrenzen valt onder “buitengebied”. Ligt een voorziening binnen de bebouwde kom van een Wijchens (kerk)dorp, dan valt dit onder “rest bebouwde kom”. Er wordt in deze kleine kernen geen aanduiding centrum gehanteerd.

Afbeelding 8: stedelijke zone in de kern Wijchen.

De parkeernormen gelden niet alleen voor auto’s; ook voor fietsers zijn er geldende parkeernormen, zie hoofdstuk 3.4. Voor het halen en brengen van kinderen bij (basis)scholen en kinderdagverblijven wordt vanwege de korte piekperiode, naast de berekende parkeerbehoefte, de specifieke rekenmethode van het CROW toegepast, zie hoofdstuk 3.5.

5.2
Parkeerbalans

Met een parkeerbalans wordt de verhouding berekend tussen parkeervraag en -aanbod binnen een bepaald gebied. Het is van essentieel belang dat na realisatie van een (bouw)plan voldoende parkeergelegenheid is in de omgeving om aan de toegenomen parkeervraag te voldoen. Het aantal benodigde plaatsen wordt de parkeervraag genoemd. Om de benodigde hoeveelheid parkeerplaatsen te bepalen wordt gebruik gemaakt van een zogenaamde parkeerbalans.

Voor het bepalen van de parkeerbalans, wordt de parkeernorm berekend, rekening houdend met de kenmerken van de locatie en de functie van de bebouwing. Het gemeentelijke uitgangspunt is dat parkeren op eigen terrein plaatsvindt en de maximale norm wordt aangehouden. In bijlage 5 is een rekenvoorbeeld gemaakt voor een tandartspraktijk in Wijchen (afbeelding 9) die in Wijchen (matig stedelijk) in een woonwijk (rest bebouwde kom) ligt (afbeelding 10).

Soms valt de parkeervraag van de verschillende functies niet samen in de tijd. Hierdoor is dubbel gebruik van parkeerplaatsen mogelijk is. De zogenaamde aanwezigheidspercentages staan in afbeelding 11. Voor een complete parkeerbalans worden ook parkeervoorzieningen (zoals opritten) op eigen terrein meegerekend. In hoeveel mate deze meetellen, is weergegeven in afbeelding 12.

5.3
Mobiliteitskenmerken

In de publicatie 317 wordt, naast de parkeernormen, inzicht gegeven in de verwachtte verkeersgeneratie. Oftewel hoeveel verkeersbewegingen worden voor deze locatieontwikkeling verwacht? In de tabellen in deze publicatie wordt bij het bepalen van deze verkeersbewegingen rekening gehouden met de verstedelijkingsgraad en stedelijke zone. Een voorbeeld van deze kencijfers en verkeersgeneratie is weergegeven in bijlage 5.

> Dit hoofdstuk beschrijft hoe de gemeente Wijchen de parkeerkencijfers gebruikt om tot een parkeerbalans te komen bij (nieuw)bouwprojecten of herontwikkelingen. De gemeente Wijchen hanteert de maximale normen. Een parkeerbalans geeft inzicht in de parkeerbehoefte voor een groter gebied, waarbij er sprake kan zijn van dubbelgebruik van de parkeerplaatsen. De CROW-publicatie geeft richtlijnen mee over de hoeveelheid verkeersbewegingen dat voor een locatieontwikkeling verwacht wordt.

6 HANDHAVING

Alle parkeermaatregelen vallen of staan met adequate handhaving. Als voorbeeld houdt een parkeerschijfzone geen stand indien toch nooit gecontroleerd wordt.

6.1
Ontheffingen

In de Wegenverkeerswet [2] is geregeld hoe moet worden omgegaan met parkeren, waar parkeren of stilstaan is toegestaan en waar niet, en onder welke voorwaarden. Op grond van artikel 149 van de WVW [2] en artikel 87 van het RVV [3][1] kan het college van B&W ontheffing verlenen van de bepalingen in deze wet, zoals voor een stopverbod (artikel 23 RVV), parkeerverbod (artikel 24 RVV) of parkeerschijfzone (artikel 25 RVV). Voor ontheffingen worden leges in rekening gebracht, zie hiervoor de actuele legesverordening [16]. De beleidsuitgangspunten om geen permanente ontheffingen te verlenen, wordt in hoofdstuk 3.1 toegelicht.

De regeling met betrekking tot parkeerexcessen is opgenomen in de Apv [5], hoofdstuk 5, afdeling 1. Per paragraaf is hierin bepaald of het college ontheffing kan verlenen of niet. Ontheffingen kunnen niet worden verleend voor het parkeren van grote voertuigen (artikel 5:8), voertuigenwrakken (artikel 5:5) of defecte voertuigen (artikel 5:4). Ontheffingen kunnen wel worden verleend voor het langer dan drie dagen parkeren van een camper of kampeermiddel (artikel 5:6) of parkeren van reclamevoertuigen (artikel 5:7). Vanzelfsprekend blijft het college altijd bevoegd om gemotiveerd in uitzonderlijke gevallen af te wijken van het geldende beleid.

6.2
Handhaving

Handhaving is noodzakelijk zodat de regels worden nageleefd. In het coalitieakkoord [45] is hier al de eerste voorzet voor gegeven. Daarin staat: “Wij zijn attent op het toezicht en de handhaving van verkeersregels in wijken en buurten. Wij gaan ervan uit dat inwoners hier ook hun eigen verantwoordelijkheid in nemen en we spreken hen op die verantwoordelijkheid aan.” Naast eigen verantwoordelijkheid zijn de toezichthouders (buitengewoon opsporingsambtenaren) van de gemeente Wijchen en de politie bevoegd om handhavend op te treden.

De toezichthouders handhaven op de Apv en vergunningen, en zij hebben een sociale taak door het bieden van een luisterend oor. Natuurlijk hoort het uitschrijven van bekeuringen er ook bij, maar liever houden de toezichthouders het bonnenboekje in de zak. In het gemeentelijke handhavingsbeleidsplan en het jaarlijks uitvoeringsprogramma worden de prioriteiten vanuit handhaving benoemd. Parkeeroverlast op het bedrijventerrein is een speerpunt en handhaving van de parkeerschijfzone is over het algemeen jaarlijks hoog

geprioriteerd. Het is een gegeven dat een parkeerschijfzone geen effect heeft als er geen reële pakkans is en er controles plaatsvinden.

6.3
Wegsleepregeling

Op 29 april 2010 heeft de gemeenteraad de ‘Wegsleepverordening gemeente Wijchen’ [38] vastgesteld. Hiermee ligt vast wanneer een voertuig kan worden weggesleept, waar het voertuig in bewaring wordt gehouden en wat de kosten zijn.

> Handhaving is nodig voor de functionaliteit van de (parkeer)maatregelen. Het college van B&W kan voor parkeerverboden, verboden om stil te staan en de parkeerschijfzone ontheffingen verlenen op grond van de RVV. Voor overige parkeerexcessen kan dit op grond van de Apv. De toezichthouders en politie zijn bevoegd om handhavend op te treden. De Wegsleepregeling is actueel en blijft van kracht.

7. CONCLUSIES EN ACTIEPUNTEN

Indien in de voorgaande inventarisatie en evaluatie is gebleken dat een onderwerp niet overeenkomt met het huidige beleid, is een actiepunt het gevolg. In dit hoofdstuk worden deze conclusies en actiepunten benoemd.

De voornaamste conclusie is dat het parkeerbeleid grotendeels in overeenstemming is met de huidige situatie.

Centrum en parkeermaatregelen

In het centrum van Wijchen is de parkeerschijfzone van 9:00-20:00 uur. Geconstateerd is dat er rond sluitingstijd van de winkels voldoende parkeermogelijkheden in de parkeerschijfzone beschikbaar zijn. Het voorstel is om het tijdspad van de parkeerschijfzone te veranderen naar 9:00-18:00 uur, ter verruiming van de bewoners en late bezoekers in het centrum.

Gehandicaptenparkeren

Het beleid ten aanzien van gehandicaptenparkeren werkt in de praktijk en behoeft geen aanpassingen.

Parkeren grote voertuigen

Alleen op bedrijventerrein Wijchen Oost mogen grote voertuigen geparkeerd worden. Voor personenauto’s wordt op Wijchen Oost maatwerk geleverd. In het centrum van Wijchen mogen grote voertuigen niet parkeren, met uitzondering enkele parkeervakken op de marktdagochtend op de Dorsvlegel. Camperplaatsen zonder basisvoorziening worden in het centrum alleen gerealiseerd indien de marktpartijen falen.

Parkeren van fietsen

Om de overlast van weesfietsen te minimaliseren en door de komst van een nieuwe fietsenstalling in de stationsomgeving (parkeergarage) moet het aanwijzingsbesluit herzien worden. Het college is bevoegd om dit aan te passen. Wijchen hanteert voor fietsparkeren ook de kencijfers van het CROW en voert geen actief beleid voor oplaadpunten voor elektrische fietsen.

Andere gebieden en gebruikers: elektrische voertuigen

Het beleid voor elektrische voertuigen is toe aan een update. De beleidsupdate wordt vanuit afdeling milieu/duurzaamheid opgepakt. Met deze update wordt het mogelijk dat individuele aanvragen een

laadvoorziening in de openbare ruimte kunnen aanvragen. De gemeente bepaalt de uiteindelijke locatie, rekening houdend met de aspecten zoals zichtbaarheid, vindbaarheid en behoud openbaar groen.

Uitgangspunten parkeerbehoefte

De stedelijke zone van de uitgangspunten parkeerbehoefte is gewijzigd. Hiermee komt de grens “Centrum” overeen met de begrenzing die gehanteerd worden in de Centrumvisie en de zonering reclamebelasting.

Handhaving

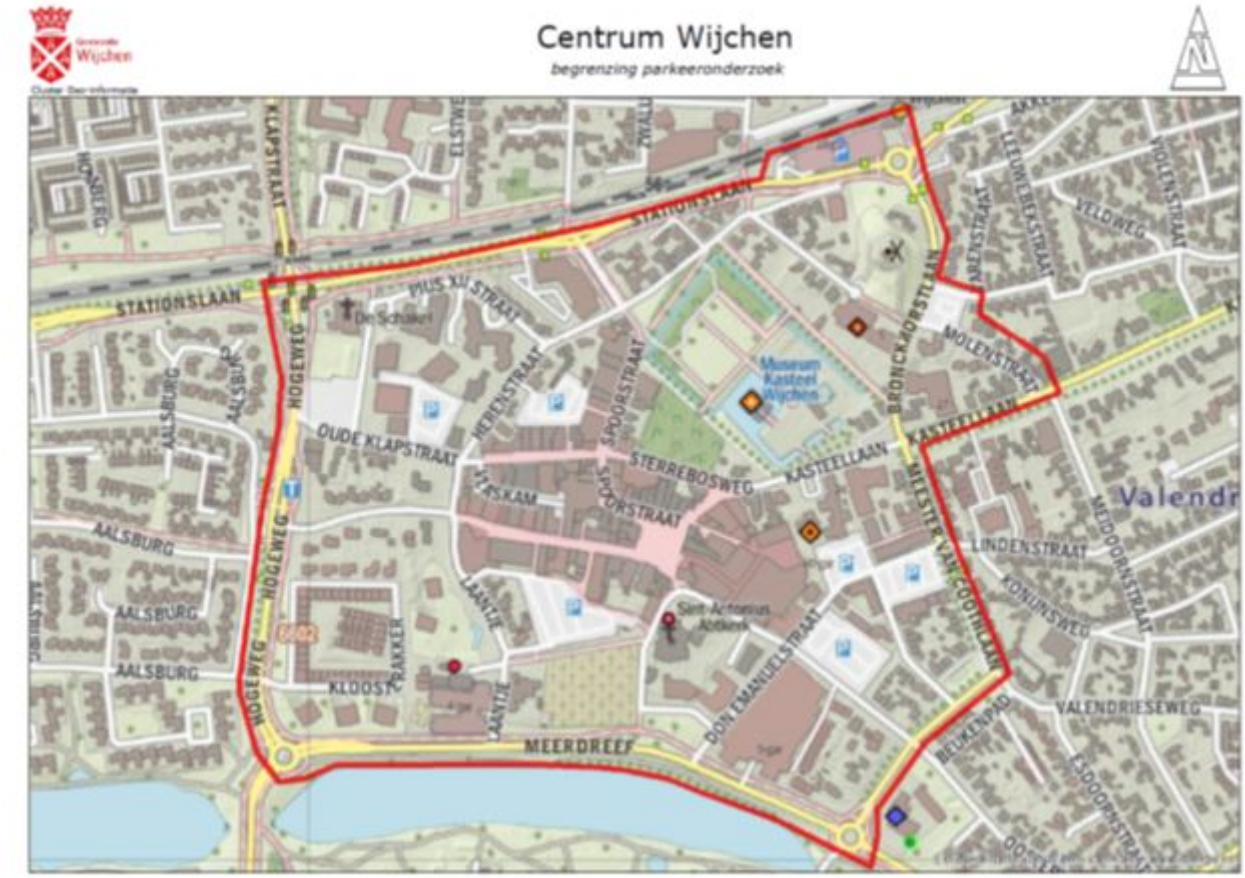
Zonder handhaving worden de regels niet nageleefd dus handhaving is nodig zodat de parkeermaatregelen effectief zijn. In een jaarlijks uitvoeringsprogramma liggen de jaarlijkse speerpunten van handhaving vast en parkeren maakt hier over het algemeen deel van uit.

Hoofstuk 8 Parkeerbeleidsplan centrum Wijchen en plangebied Tussen Kasteel en Wijchens Meer

8.1 Inleiding

Centrum Wijchen

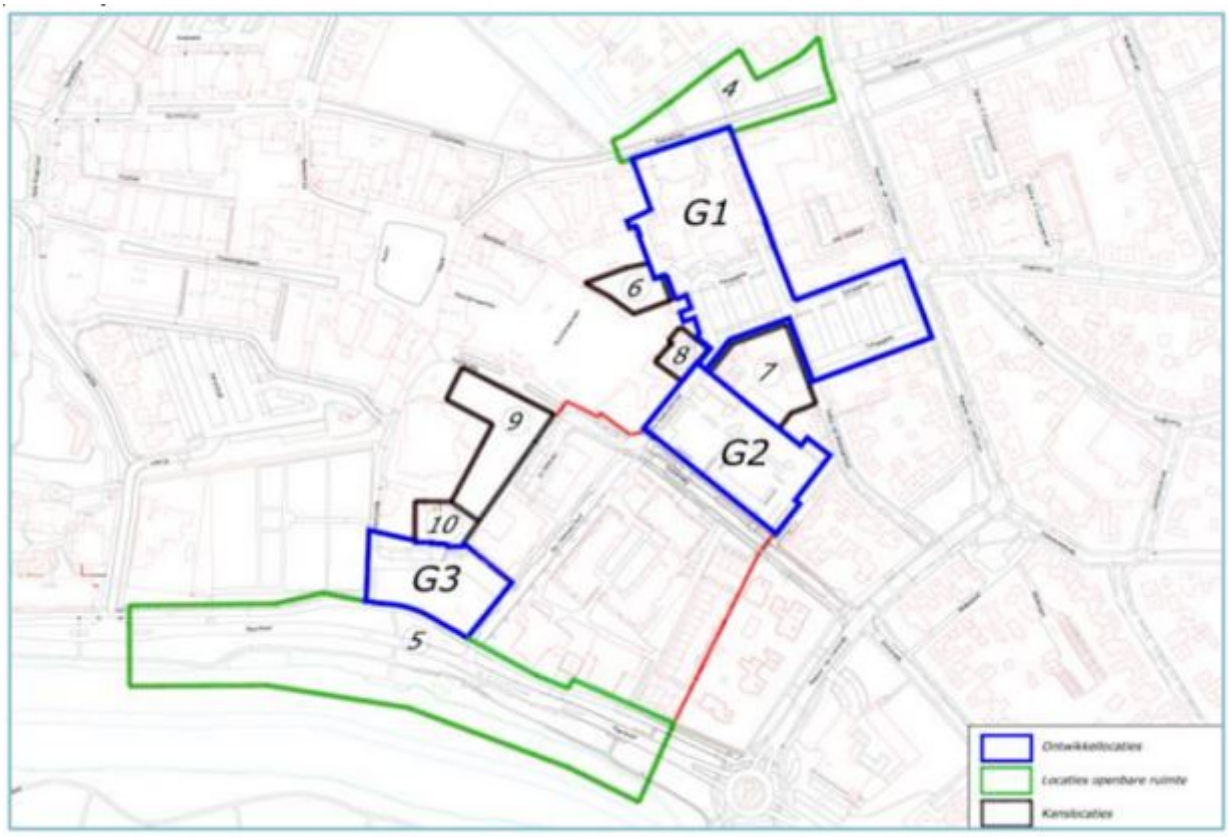
Voor het centrum van Wijchen geldt specifiek beleid. Het gaat om het gebied zoals weergegeven op deze kaart:

Voor dit gebied geldt in aanvulling op de rest van het Parkeerbeleidsplan hetgeen bepaald is in dit hoofdstuk. Indien dit hoofdstuk strijdig is met een bepaling in de rest van het Parkeerbeleidsplan, dan heeft het bepaalde in dit hoofdstuk voorrang.

Plangebied Tussen Kasteel en Wijchens Meer

Voor een deel van het centrum van Wijchen geldt specifiek beleid. Het gaat om het plangebied van het project Tussen Kasteel en Wijchens Meer (hierna: TKWM), zoals weergegeven op deze kaart:

Het plangebied TKWM bestaat uit de ontwikkellocaties, locaties openbare ruimte en kanslocaties.

Voor dit plangebied geldt in aanvulling op de rest van het Parkeerbeleidsplan hetgeen bepaald is in dit hoofdstuk. Indien dit hoofdstuk strijdig is met een bepaling in de rest van het Parkeerbeleidsplan, dan heeft het bepaalde in dit hoofdstuk voorrang.

8.2 Besluit parkeren centrum en plangebied TKWM

Centrum Wijchen

1. We brengen de buffer voor zoekverkeer terug van 15% naar 5% onder voorwaarde dat voor het gehele centrum een dynamische parkeerverwijzing wordt aangebracht;

2. We beschouwen de met tijdelijke parkeerplaatsen ingerichte locaties voormalige bibliotheek en Molenhuis hierna als permanente parkeerplaatsen.

3. We gaan de bezettingsgraad van het aantal parkeerplaatsen in het centrum monitoren door jaarlijks op vier momenten een telling uit voeren.

Plangebied TKWM

4. We brengen het aantal openbare parkeerplaatsen in het plangebied TKWM terug van 456 naar 287;

5. Voor de nieuwe bebouwing (woningbouw en commercieel programma) hanteren we de onderkant van de bandbreedte van de CROW parkeernormen;

6. Op de parkeernorm voor de nieuwe woningen in het plangebied TKWM staan we een maximale mobiliteitscorrectie van 15% toe op de private parkeerplaatsen voor het implementeren van innovatieve parkeeroplossingen.

8.3 Toelichting op besluit

Toelichting verkleinen buffer voor zoekverkeer

Eén van de ambities van het college is om het autogebruik te ontmoedigen waardoor de centrumbezoekers eerder zullen fietsen of lopen of gebruik maken van het Openbaar Vervoer. Door de buffer bij te stellen van

15% naar 5% blijft er extra ruimte in het centrum beschikbaar maar zal het autogebruik deels ontmoedigd worden.

In Druten wordt in het parkeerbeleid ook rekening gehouden met een buffer van 5%. Door de ervaringen die door onze werkorganisatie Druten-Wijchen daar opgedaan zijn, zijn wij van mening dat dit principe ook werkbaar is voor het centrum van Wijchen, zeker als een digitaal dynamisch parkeerverwijzingssysteem geïmplementeerd wordt.

Om het verkeer (en daarmee ook het parkeren) beter over het centrum teverdelen en de bereikbaarheid van het centrum te vergroten dient een digitale dynamische parkeerverwijzing geïmplementeerd te worden in het gehele centrum. Bijvoorbeeld door borden langs de route richting het centrum die aangeven hoeveel parkeerplaatsen op de diverse voorzieningen nog vrij zijn. Het zoekverkeer neemt door een digitale dynamische parkeerverwijzing aanzienlijk af waardoor de buffer voor zoekverkeer verlaagd kan worden.

Toelichting ‘tijdelijke’ parkeerplaatsen

De parkeerplaatsen Bolster, voormalige bibliotheek en Molenhuis zijn ooit aangelegd als tijdelijke parkeerplaatsen. Het Centrum Management Wijchen heeft aangegeven zich in het nieuwe parkeerbeleid te kunnen vinden wanneer er niet meer over tijdelijke parkeerplaatsen wordt gesproken. Feitelijk ziet de gemeente de bovengenoemde ‘tijdelijke’ parkeerplaatsen al jaren als permanente parkeerplaatsen. Bij het opstellen van de parkeerbalans en in de tweejaarlijkse beoordelingen van de bezettingsgraden zijn deze ‘tijdelijke’ parkeerplaatsen meegenomen. De status ‘tijdelijk’ is daarmee feitelijk al lang vervallen. Als de locaties waar deze parkeerplaatsen liggen worden ontwikkeld moeten deze parkeerplaatsen dus ook terugkomen.

Toelichting parkeerbehoefte plangebied TKWM

Om de parkeerbehoefte van het plangebied TKWM te bepalen is eerst uitgezoomd naar het gehele centrum. Het centrum van Wijchen heeft namelijk een omvang waarbij de verschillende gebieden zoals Oostflank en Westflank niet los van elkaar mogen worden beschouwd.

Voor het gehele centrum is bepaald wat de parkeerbehoefte is en wat het feitelijk aantal aanwezige en beschikbare parkeerplaatsen is. Dit noemen we de parkeerbalans.

Daarnaast zijn er in 2014, 2016 en 2018 tellingen uitgevoerd waaruit kan worden opgemaakt wat de bezettingsgraad is van de parkeerplaatsen.

Zowel uit de parkeerbalans als uit de tellingen blijkt dat er een substantieel overschot aan parkeerplaatsen is. Voor de volledigheid moet worden opgemerkt dat we daarbij zijn uitgegaan van het huidige parkeerbeleid. Volgens dit beleid moet er gekeken worden naar de bezettingsgraad op de piekmomenten, voor Wijchen zijn dat de donderdagochtend (weekmarkt), de vrijdagmiddag en de zaterdagmiddag. Op deze drukste momenten van de week mag er geen zoekverkeer zijn hetgeen beleidsmatig is vertaald in een bezettingsgraad van maximaal 85%.

Door dit voor autoverkeer ruime beleid blijven er in het centrum veel parkeerplaatsen onbenut. Strikt genomen zouden deze parkeerplaatsen kunnen worden verwijderd zonder afbreuk te doen aan het huidige parkeerbeleid. Voor het gehele centrum gaat het om 339 parkeerplaatsen. Voorgesteld wordt om een deel van deze extra parkeerplaatsen niet terug te laten keren in het plangebied. Omdat het plangebied TKWM verreweg de grootste ontwikkeling van de komende jaren is, stellen we voor om de helft van deze extra plaatsen in het plangebied te laten vervallen. Daarmee daalt het aantal terug te brengen openbare parkeerplaatsen in het plangebied van 456 naar 287 plaatsen.

Uiteraard moeten bij de ontwikkeling ook nog nieuwe parkeerplaatsen worden toegevoegd voor de nieuw te realiseren woningen en andere functies.

Door het aantal parkeerplaatsen aan te passen wordt ook gewerkt aan de duurzaamheidsambities van de gemeente. Een overmaat aan parkeerplaatsen zou immers ook autogebruik naar het centrum kunnen bevorderen. Ook wie op relatief korte afstand van het centrum woont hoeft nu nooit de keuze te maken om met de fiets of met auto naar het centrum te gaan, er is immers altijd voldoende parkeergelegenheid. Door aanpassing van het aantal parkeerplaatsen creëren we ook meer bewustzijn bij onze inwoners en gebruikers van het centrum over de manier waarop zij het centrum willen bereiken.

Een deel van het aantal nieuw aan te leggen parkeerplaatsen voor het vastgoedprogramma van de marktpartijen is openbaar toegankelijk. Deze parkeerplaatsen kunnen dubbel gebruikt worden: overdag door bezoekers van het centrum, ’s avonds door de bewoners. Het dubbelgebruik percentage wordt berekend aan de hand van de dubbelgebruik percentages van het vigerend parkeerbeleid (CROW-normen).

De parkeerplaatsen zullen niet allemaal tegelijk uit het plangebied verdwijnen, dit zal gefaseerd gebeuren, in samenhang met de fasering van de ontwikkeling van TKWM. We verwachten daarom dat het gefaseerd afbouwen van de overcapaciteit aan parkeerplaatsen in het centrum samen zal vallen met de toekomstige trends en ontwikkelingen zoals duurzamer gebruik vervoersmiddelen, meer deelgebruik, gedragsverandering gebruikers en bewoners etc. Hierdoor gaan inwoners en bezoekers geleidelijk wennen aan een lager aantal parkeerplaatsen.

Toelichting parkeernorm voor plangebied TKWM

De gemeente heeft de ambitie om een duurzame, toekomstbestendige wijk te maken. De huidige parkeernorm (bovenkant CROW-norm) past daar niet meer bij. Deze normen worden in heel Wijchen gehanteerd. In het centrum is het denkbaar een lagere parkeernorm te hanteren zodat er voldoende ruimte ontstaat voor een ander programma, passend bij een centrum (woningen, detailhandel, kantoorfuncties, horeca etc.).

Bij de ontwikkeling van de Oostflank en Meesterplaats is een parkeernorm van 1,3 gehanteerd. Ondanks deze lage norm heeft dit niet geleid tot parkeerproblemen.

De bandbreedte van de CROW-normen kent een bovenkant (Wijchens beleid) en een onderzijde. Gelet op de goede bereikbaarheid van ons centrum met Openbaar Vervoer en met de fiets achten wij het aanvaardbaar om in het plangebied TKWM voor de nieuw te realiseren woningen en andere voorzieningen de onderkant van de CROW-normen van toepassing te verklaren.

Wonen in het centrum van Wijchen betekent enerzijds dicht bij voorzieningen wonen maar anderzijds ook accepteren dat het niet altijd mogelijk is om 1 of 2 auto’s voor de deur te kunnen parkeren. Parkeerplaatsen liggen wel altijd op loopafstand van de woningen. Door de onderkant van de CROW-normen te hanteren voor het nieuw te realiseren programma in het centrum worden de ambities van de gemeente duidelijk meegegeven aan de ontwikkelaar en toekomstige bewoners. Om misverstanden te voorkomen zal aan de ontwikkelende partijen worden meegegeven dat hier bij de verkoop van de woningen duidelijk over gecommuniceerd moet worden.

Toelichting mobiliteitscorrectie op parkeernorm plangebied TKWM

In de Tender TKWM worden marktpartijen uitgedaagd om innovatieve parkeer-oplossingen in hun plan te implementeren. Daarbij kan gedacht worden aan deelauto’s maar ook aan doelgroepenbeleid. Bijvoorbeeld woningen speciaal voor jongeren zullen minder autoverkeer genereren dan woningen voor gezinnen. Door deze creativiteit van de marktpartijen ook op dit punt te stimuleren kan het aantal auto’s in het centrum worden beperkt. Omdat het hier gaat om innovatieve ontwikkelingen willen we een maximale mobiliteitscorrectie van 15% toestaan. Dit geldt voor de private parkeerplaatsen voor nieuwe woningen. Partijen worden hiermee voldoende uitgedaagd en excessen worden voorkomen.

Om de maximale mobiliteitscorrectie te kunnen behalen dienen partijen hun concepten te onderbouwen op haalbaarheid en een verklaring van instandhouding te geven. Beide dienen ervoor om te zorgen dat de innovatieve parkeeroplossingen daadwerkelijk gerealiseerd worden en ook in de toekomst gewaarborgd worden. Een mobiliteitscorrectie kan o.a. toegekend worden als:

- Partijen een programmaonderdeel hebben voor een specifieke doelgroep zoals jongeren of (zorgbehoevende) ouderen;
- Er deelauto’s toegekend worden aan een woonprogramma;
- Mobility as a Service wordt aangeboden.

BEGRIPPENLIJST

Bestuurders:	alle weggebruikers behalve voetgangers;
Bestuurder van een motorvoertuig	1.hij die het motorvoertuig bestuurt of
	2.voor zover het betreft een motorvoertuig voor het besturen waarvan een rijbewijs AM, B, C, D of E, is vereist en dat is voorzien van een dubbele bediening, hij die rijonderricht geeft of

	toezicht houdt in het kader van een vanwege de overheid ingesteld onderzoek naar de rijvaardigheid, niet zijnde een onderzoek als bedoeld in artikel 131, eerste lid, van de wet;
Centrum	Het centrum van Wijchen wordt omvat door de Stationslaan, Bronckhorstlaan, Molenstraat / deel van de Kasteellaan, mr. Van Coothlaan, Meerdreef en Hogeweg, zie afbeelding 1.
Centrumring	Het centrum van Wijchen wordt omvat door de Stationslaan, Bronckhorstlaan/ mr. Van Coothlaan, Meerdreef en Hogeweg, zie afbeelding 3.
CROW	Kennisplatform voor vraagstukken over infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer in Nederland. CROW is een non-profit, servicegerichte kennispartner van professionals in de werkterreinen infrastructuur, openbare ruimte, verkeer/ vervoer, werk en veiligheid, aanbesteden en contracteren.
Dubbelgebruik parkeren	Diverse doelgroepen maken op verschillende momenten gebruik van dezelfde parkeerplaats, waardoor de parkeerplaats optimaal gebruikt wordt.
Kernwinkelgebied	Het kernwinkelgebied is het winkelgebied (zie afbeelding 1) binnen het centrum van Wijchen vastgelegd in de Centrumvisie.
Parkeren	Het laten stilstaan van een voertuig anders dan gedurende de tijd die nodig is voor en gebruikt wordt tot het onmiddellijk in- of uitstappen van passagiers of voor het onmiddellijk laden of lossen van goederen’.
Verkeer	Alle weggebruikers;
Voertuigen	Fietsen, bromfietsen, gehandicaptenvoertuigen, motorvoertuigen, trams en wagens
Weg	Volgens de Wegenverkeerswet: ‘alle voor het openbaar verkeer openstaande wegen of paden met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten’.

•*GERAADPLEEGDE BRONNEN*•

Diverse geraadpleegde bronnen zijn digitaal beschikbaar. Indien de bronnen zelfs digitaal beschikbaar zijn, zijn deze via een muisklik te raadplegen; klik dan op de tekst zoals deze link.

[1] Gemeentewet (link)

[2] Wegenverkeerswet 1994 (link)

[3] Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 (link)

[4] Besluit administratieve bepalingen inzake het wegverkeer (BABW) (link)

[5] Algemene plaatselijke verordening (Apv) (per 1 januari 2016) (link)

[6] Parkeren in bermen (W2014.5318) (collegebesluit 30 september 2014)

[7] Uitwegenbeleid (link) en Nadere regels uitwegen gemeente Wijchen (link) (per 31 maart 2015)

[8] Bouwverordening 2015 (link) (per 15 juni 2015)

[9] GVVP deel 1, raadsbesluit 30 oktober 2009 (link naar download locatie)

[10] Centrumvisie 'Wijchense Verleiding' 13 RZ 148 (link) (raadsbesluit 21 maart 2013)

[11] Uitgangspunten parkeernormen bij (nieuw) bouwprojecten (11/534 en 12/9131) (collegebesluit 28-01-2013)

[12] Parkeeronderzoek centrum juni 2014 (W2014.5499 / 15 RZ 045)

[13] Boek "Trends in parkeren" is een gezamenlijke uitgave van CROW en ANWB (november 2014) (link naar download locatie)

[14] www.crow.nl over "willen jongeren nog wel een auto?" (juni 2014) (link)

[15] Bereikbaarheid binnenstad (link naar PlatformDetailhandel.nl WPM Consultants, mei 2002) en Parkeerduur in Winkelcentrum (IJmuiden link)

[16] Verordening op de heffing en de invordering van leges 2016 (link) (per 1 januari 2016)

[17] Beleidsregels toegang centrum Wijchen 2011 (link) (per 31 januari 2011)

[18] Beleidsregels over gehandicapten- en andere bijzondere parkeerplaatsen in het centrum van Wijchen (link) (oktober 2004)

[19] Parkeeronderzoek "Enquêteonderzoek P+R terrein NS station Wijchen" DUFEC (oktober 2011)

[20] Dorpsontwikkelingsplan Balgoij september 2011 'Un Durpke an de Moas'

[21] Stadsontwikkelingsplan Batenburg juni 2013 'Batenburg nu en straks'

[22] Dorpsontwikkelingsplan Bergharen 2011-2031 'De toekomst van Bergharen'

[23] Dorpsontwikkelingsplan Hernen-Leur 'Dorpstoekomstplan, blijf meebouwen aan de toekomst van Hernen-Leur'

[24] Dorpsontwikkelingsplan Niftrik 2011 'Gewoon Niftrik'

[25] Bestemmingsplannen Wijchen (link) met beschikbare voorschriften van bestemmingsplannen (link) en beschikbare regels van bestemmingsplannen (link)

[26] Bestemmingsplan Huurlingsedam (link) (november 2011)

[27] Woonplaatsenbesluit gemeente Wijchen (kenmerk W2009/360) d.d. 27 januari 2009.

[28] Groenstructuurplan 2008-2017 (link en link naar downloadlocatie voor aparte plannen) april 2008

[29] Beleidsregels uitgifte reststroken 09/10424 (per 3 november 2009) (update van 07/8648)

[30] 'Afweging parkeerbelang versus groenbelang' kenmerk W2012.3418 (collegebesluit 8 mei 2012)

[31] Wet: Regeling gehandicaptenparkeerkaart (link)

[32] CROW, ASVV 2012 (december 2012)

[33] Standaard Programma van Eisen Gemeente Wijchen

[34] Raadsvragen over beleid campers (link) en antwoord college (link) 15 IZ 081 (raadsbesluit 1 oktober 2015) vervolg collegevoorstel 16/348 (januari 2016) voor de raad 31 maart 2016

[35] Beleidsimpuls Verkeersveiligheid (Ministerie van Infrastructuur en Milieu) (link) (kamerstuk 21 september 2012)

[36] Beslisnota en aanwijzingsbesluit stationsgebied weesfietsen 16/221 (19 januari 2016 en relatie met eerder besluit d.d. 21 juni 2012)

[37] Onderzoek 'e-fietsen zijn in het verkeer niet gevaarlijker dan gewone fietsen'. Fietsberaad.nl (link) (augustus 2015)

[38] Wegsleepverordening gemeente Wijchen (2010) (link)

[39] CROW publicatie 317 'kencijfers parkeren en verkeersgeneratie (oktober 2012)

[40] CROW publicatie 182 'parkeerkencijfers – basis voor parkeernormering (maart 2004)

[41] Beleidsregels elektrisch rijden / duurzaam vervoer W2013/365 (januari 2013)

[42] Website www.oplaadpalen.nl

[43] Fietsplan, gemeente Wijchen (mei 2009)

[44] Ontheffing laden en lossen met 18 meter lange vrachtwagens, vestiging Action in de Burchtstraat (14/5007) (collegebesluit 28 september 2015)

[45] Coalitieakkoord gemeente Wijchen 2014-2018, april 2014 (link)

Bijlagen

Bijlage 1

Gemiddelde bezettingsgraad donderdag 19 juni 2014.

Bijlage 2

Afbeelding met parkeerduur op zaterdag ('drukste dag') in binnenstad.

Bijlage 3

Locaties van de parkeerplaatsen voor gehandicaptenvoertuigen in het centrum van Wijchen.

Bijlage 4

Voorwaarden en afwegingen voor parkeren in groen toe te staan.

Bijlage 5

Voorbeeld parkeerberekening / parkeerbalans.

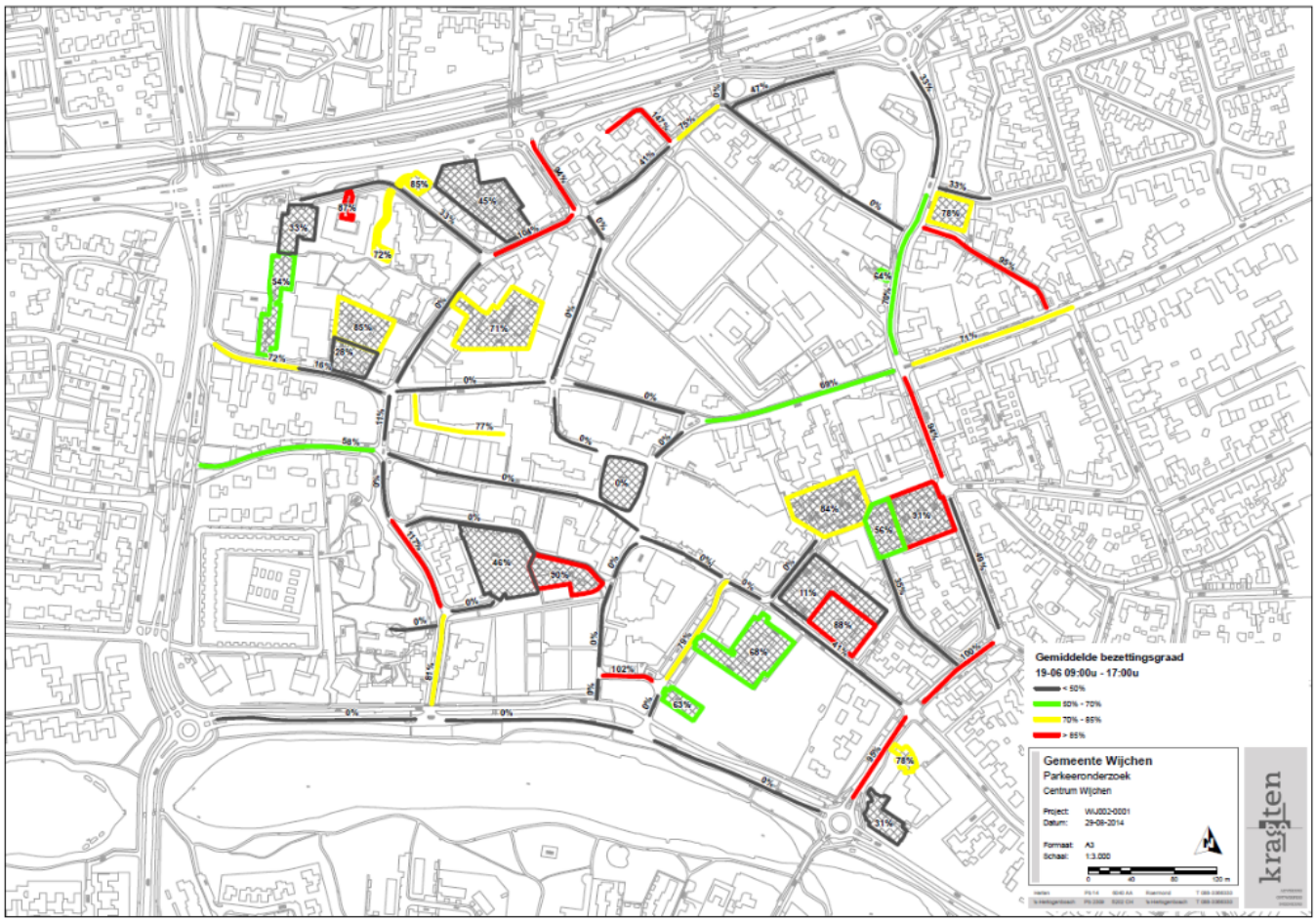
Bijlage 6

Overzicht van reacties op conceptversie d.d. 1 maart 2016.

Bijlage 1

Gemiddelde bezettingsgraad donderdag 19 juni 2014.

Afbeelding afkomstig (pagina 13) uit rapportage 'Gemeente Wijchen, Parkeeronderzoek centrum juni 2014'. Behandeld in raad met kenmerk 15 RZ 045

Voor iedere parkeersectie is de parkeerdruk, uitgedrukt in (gemiddelde) bezettingsgraad gemeten. Indien de bezettingsgraad hoger dan 85% is, is er sprake van een parkeerprobleem (rood weergegeven). De gemiddelde bezettingsgraad voor donderdag 19 juni is hierboven weergegeven. Op de donderdagen ligt de bezettingsgraad op een aantal parkeerterreinen en op enkele wegen aan de rand van het centrum boven de kritische grens van 85%. Het betreft hier veelal de grote parkeerterreinen Europaplein, Bolster, Dorsvlegel en Oude Klapstraat en dan met name het gedeelte dat buiten de parkeerschijfzone valt.

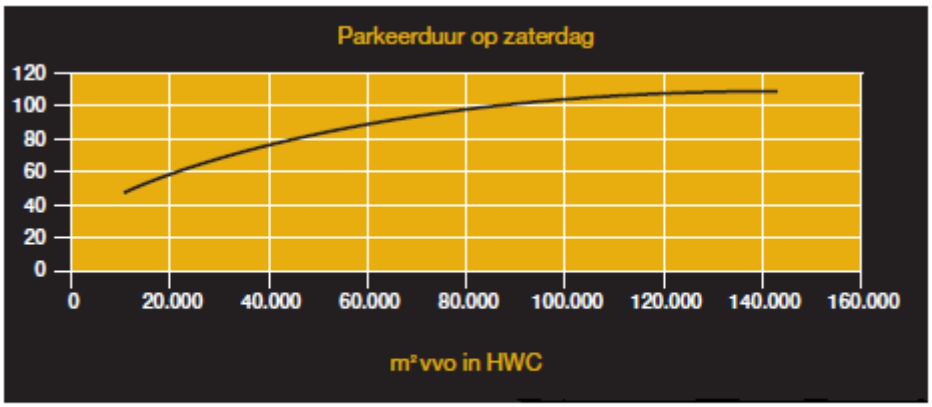
Daarnaast is in het parkeeronderzoek de parkeerduur in beeld gebracht. Dit is gebeurd aan de hand van kentekenregistraties waaruit een parkeermotief blijkt (bewoners, werknemers of bezoekers centrum). Uit het onderzoek naar het parkeermotief blijkt dat het aandeel bewoners beperkt is. Het merendeel van de parkeerders betreft bezoekers die doordeweeks vanaf 9 uur en op zaterdag veelal vanaf 11 uur hun plekje zoeken.

Tot slot is in het parkeeronderzoek inzicht verkregen in de herkomst van de geparkeerde voertuigen op donderdag 19 juni. Deze herkomst is achterhaald door de kentekens die op donderdag 19 juni geregistreerd zijn, te koppelen aan de database van de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW). Uit het herkomstenonderzoek is geconcludeerd dat meer dan 50% van de aanwezige auto's uit de 'gemeente Wijchen' komt. Bezoekers/ bewoners uit de 'kern Wijchen' vertegenwoordigen 47% van het aandeel aanwezige auto's.

Bijlage 2

Afbeelding met parkeerduur op zaterdag ('drukste dag') in binnenstad

(bron PlatformDetailhandel.nl, mei 2002) [15]

Bron: WPM Consultants

BEREIKBAARHEID

Parkeren in en bevoorrading van de binnenstad

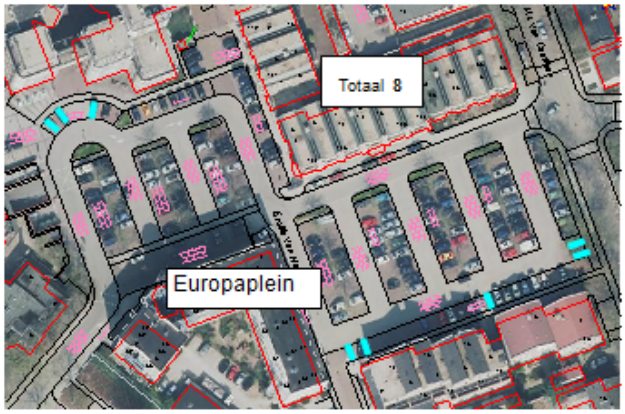
vvo: verhuurbare vloeroppervlak

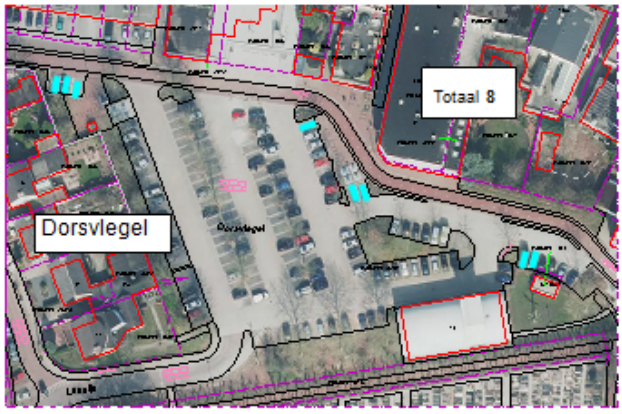
HWC: hoofdwinkelcentrum

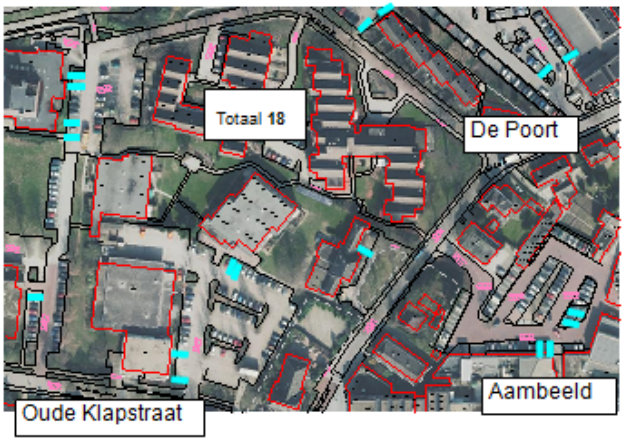
Bijlage 3

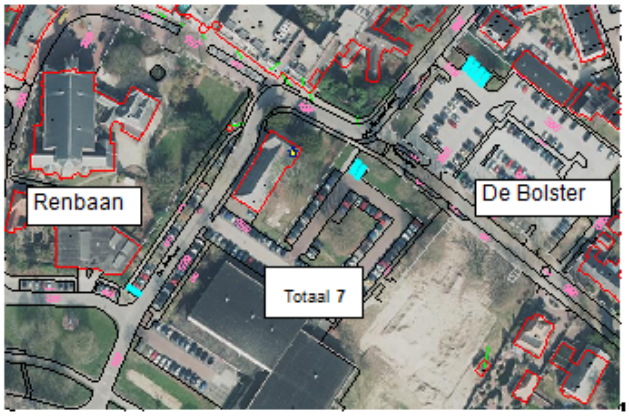
Locaties van de parkeerplaatsen voor gehandicaptenvoertuigen in het centrum van Wijchen

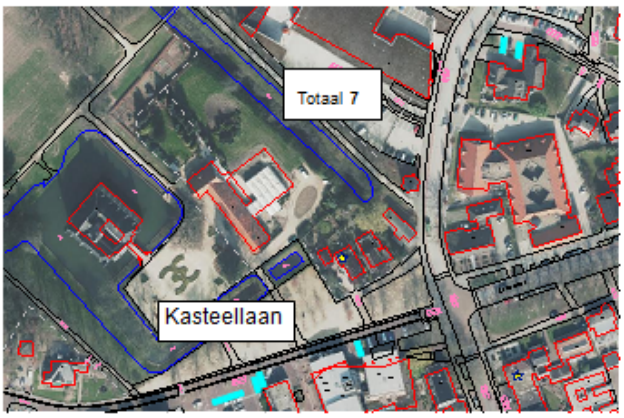
LET OP DEZE LINK DOET HET NIET: Waar staan de GPP nu in het centrum van Wijchen? Klik hier

Bijlage 4

Bedrijventerrein Wijchen Oost

Zoals aangegeven wordt parkeren in de openbare ruimte gezien als laatste optie, met name uit oogpunt van leefbaarheid om het openbaar groen te behouden. Aanleg van parkeerplaatsen is mogelijk wanneer aan de volgende voorwaarden:

- alleen langs erftoegangswegen (dus alle wegen behalve de genoemde gebiedsontsluitingswegen pagina 28; zie afbeelding 5);
- maximaal 30% van de bermen mag worden ingericht als parkeerplaats;
- afhankelijk van de beschikbare ruimte kiezen voor haaks parkeren of langs parkeren;
- toepassen van de standaardinrichting voor parkeervakken, zowel voor de variant langs parkeren als de variant haaks parkeren met maximaal 4 parkeerplaatsen (voorkeursvariant).
- bij de aanleg rekening houden met aanwezige bomen, verlichting, kabels, leidingen en toepassen van de standaardconstructies van de gemeente;
- in verband met verkeersveiligheid voldoende afstand houden tot inritten, kruisingen en bochten;

- kosten van aanleg zijn voor rekening van aanvrager. Na aanleg betaalt het bedrijf per jaar 4% van de grondprijs van de parkeerplaatsen aan de gemeente (tarief 2009: € 6,88 per m2).

In 2015 zijn de regels en prijzen betreffende uitbreidingen in de openbare ruimte (groen) versoepeld waardoor meer bedrijven de mogelijkheid hebben om extra parkeerplaatsen te realiseren. Het initiatief om de grond van de gemeente te kopen, of parkeerplaatsen te realiseren, moet van de bedrijven afkomen.

Woonwijken

Aanleg van parkeerplaatsen in groen is mogelijk indien aan de onderstaande voorwaarden wordt voldaan (bron ‘Afweging parkeerbelang versus groenbelang’ [30]):

a. er een aantoonbaar tekort aan parkeerplaatsen is binnen een afstand van 75 meter (hemelsbreed) tot woningen;

b. het groen geen onderdeel is van de primaire of secundaire groenstructuur;

c. er geen bomen worden gekapt uit de primaire of secundaire groenstructuur;

d. de locatie niet naast een speelplaats ligt;

e. de locatie geen deel uitmaakt van een speelvoorziening of hondenuitlaatvoorziening;

f. de groenstrook geen afschermende functie t.o.v. tuinen heeft;

g. de restgroenstrook niet kleiner wordt dan 15 m2;

h. minimaal 25% van het groenoppervlak blijft bestaan;

i. de afstand verharding – boom bij bomen in de groenstructuren minimaal 3 meter is vanaf de stam;

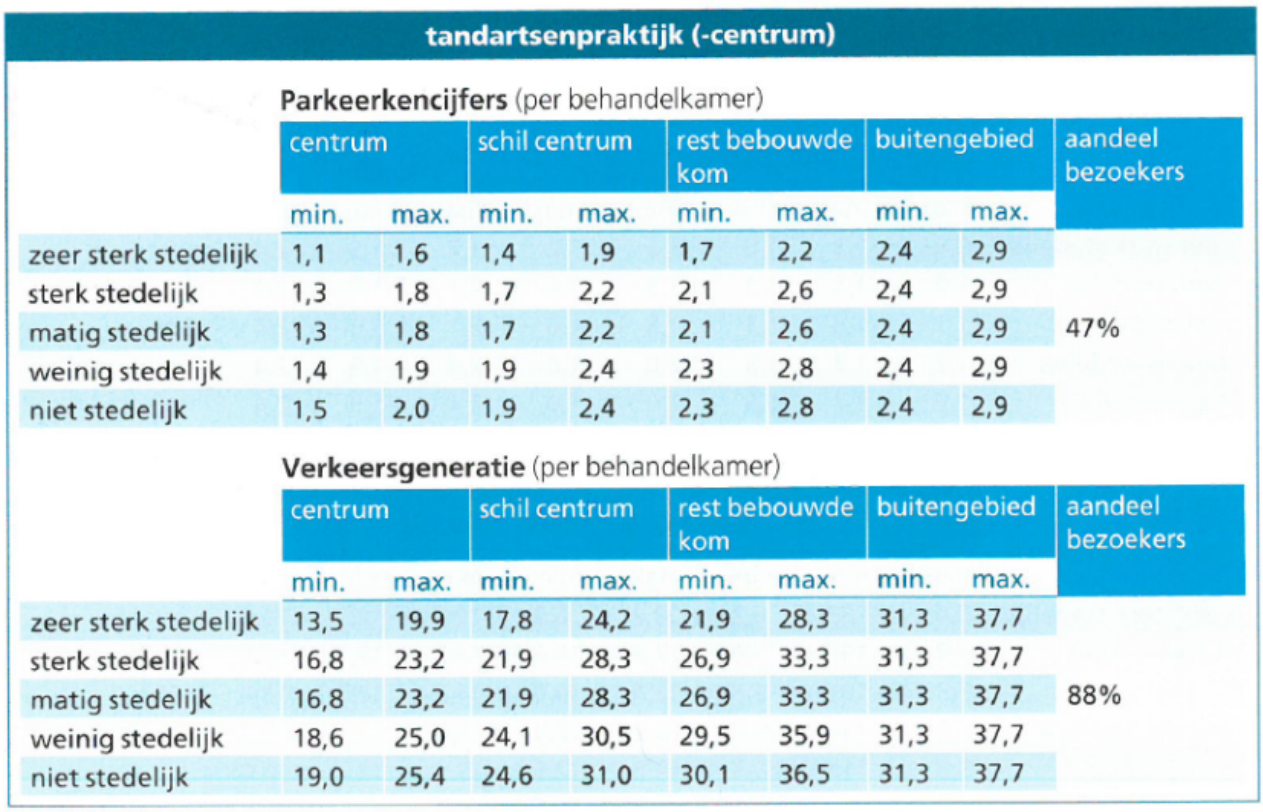
j. de afstand verharding – boom bij waardevolle bomen minimaal 3 meter is vanaf de kroonprojectie;

k. een storting van € 13,50 per m2 toegevoegd verhard oppervlak in de voorziening riolering wordt gedaan voor zover het niet mogelijk het hemelwater ter plaatse te verwerken.

Bijlage 5

Voorbeeld parkeerberekening / parkeerbalans

In de tabellen in deze publicatie wordt bij het bepalen van deze verkeersbewegingen rekening gehouden met de verstedelijkingsgraad en stedelijke zone.

tandartsenpraktijk (-centrum)

Parkeerkencijfers (per behandelkamer)

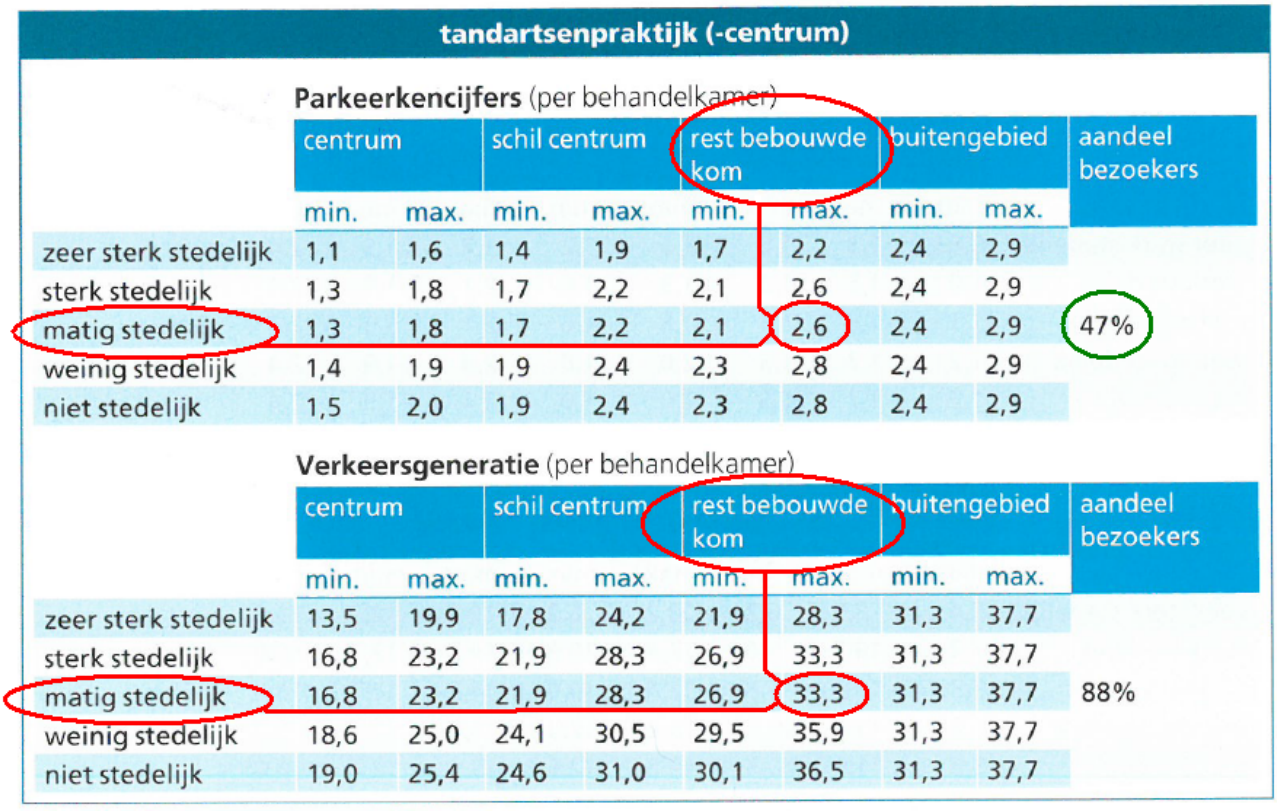
	centrum		schil centrum		rest bebouwde kom		buitengebied		aandeel bezoekers
	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	
zeer sterk stedelijk	1,1	1,6	1,4	1,9	1,7	2,2	2,4	2,9	
sterk stedelijk	1,3	1,8	1,7	2,2	2,1	2,6	2,4	2,9	
matig stedelijk	1,3	1,8	1,7	2,2	2,1	2,6	2,4	2,9	47%
weinig stedelijk	1,4	1,9	1,9	2,4	2,3	2,8	2,4	2,9	
niet stedelijk	1,5	2,0	1,9	2,4	2,3	2,8	2,4	2,9	

Verkeersgeneratie (per behandelkamer)

	centrum		schil centrum		rest bebouwde kom		buitengebied		aandeel bezoekers
	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	
zeer sterk stedelijk	13,5	19,9	17,8	24,2	21,9	28,3	31,3	37,7	
sterk stedelijk	16,8	23,2	21,9	28,3	26,9	33,3	31,3	37,7	
matig stedelijk	16,8	23,2	21,9	28,3	26,9	33,3	31,3	37,7	88%
weinig stedelijk	18,6	25,0	24,1	30,5	29,5	35,9	31,3	37,7	
niet stedelijk	19,0	25,4	24,6	31,0	30,1	36,5	31,3	37,7	

Publicatie 317: Kencijfers parkeren en verkeersgeneratie

Afbeelding 9: voorbeeld uit publicatie 317, parkeernormen voor tandartsenpraktijk, per behandelkamer

tandartsenpraktijk (-centrum)

Parkeerkencijfers (per behandelkamer)

	centrum		schil centrum		rest bebouwde kom		buitengebied		aandeel bezoekers
	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	
zeer sterk stedelijk	1,1	1,6	1,4	1,9	1,7	2,2	2,4	2,9	
sterk stedelijk	1,3	1,8	1,7	2,2	2,1	2,6	2,4	2,9	
matig stedelijk	1,3	1,8	1,7	2,2	2,1	2,6	2,4	2,9	47%
weinig stedelijk	1,4	1,9	1,9	2,4	2,3	2,8	2,4	2,9	
niet stedelijk	1,5	2,0	1,9	2,4	2,3	2,8	2,4	2,9	

Verkeersgeneratie (per behandelkamer)

	centrum		schil centrum		rest bebouwde kom		buitengebied		aandeel bezoekers
	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	
zeer sterk stedelijk	13,5	19,9	17,8	24,2	21,9	28,3	31,3	37,7	
sterk stedelijk	16,8	23,2	21,9	28,3	26,9	33,3	31,3	37,7	
matig stedelijk	16,8	23,2	21,9	28,3	26,9	33,3	31,3	37,7	88%
weinig stedelijk	18,6	25,0	24,1	30,5	29,5	35,9	31,3	37,7	
niet stedelijk	19,0	25,4	24,6	31,0	30,1	36,5	31,3	37,7	

Afbeelding 10: voorbeeld tandartsenpraktijk

In het voorbeeld betreft dit een tandartsenpraktijk in Wijchen. Wijchen valt onder verstedelijkingsgraad ‘matig stedelijk’. De locatie bevindt zich in de ‘rest van de bebouwde kom’. Aangezien de gemeente de maximale normen hanteert, vraagt dit om 2,6 parkeerplaatsen per behandelkamer, is 47% van de parkeerders bezoeker en genereert dit 33,3 verkeersbewegingen per behandelkamer. Stel dat er 3 behandelkamers zijn dan laat de rekensom zien dat er 8 parkeerplaatsen nodig zijn en 100 verkeersbewegingen per dag oplevert.

De maatgevende tabellen zijn een kopie uit de publicatie 317 van het CROW [39].

Tabel Aanwezigheidspercentages

	werkdagochtend	werkdagmiddag	werkdagavond	koopavond	werkdagnacht	zaterdagmiddag	zaterdagavond	zondagmiddag
woningen bewoners	50%	50%	90%	80%	100%	60%	80%	70%
woningen bezoekers	10%	20%	80%	70%	0%	60%	100%	70%
kantoor/bedrijven	100%	100%	5%	5%	0%	0%	0%	0%
commerciële dienstverlening	100%	100%	5%	75%	0%	0%	0%	0%
detailhandel	30%	60%	10%	75%	0%	100%	0%	0%
grootschalige detailhandel	30%	60%	70%	80%	0%	100%	0%	0%
supermarkt	30%	60%	40%	80%	0%	100%	40%	0%
sportfuncties binnen	50%	50%	100%	100%	0%	100%	100%	75%
sportfuncties buiten	25%	25%	50%	50%	0%	100%	25%	100%
bioscoop/theater/podium/ enzovoort	5%	25%	90%	90%	0%	40%	100%	40%
sociaal medisch: arts/ maatschap/therapeut/ consultatiebureau	100%	75%	10%	10%	0%	10%	10%	10%
verpleeg-/verzorgingstehuis/ aanleunwoning/verzor-gingsflat	50%	50%	100%	100%	25%	100%	100%	100%
ziekenhuis patienten inclusief bezoekers	60%	100%	60%	60%	5%	60%	60%	60%
ziekenhuis medewerkers	75%	100%	40%	40%	25%	40%	40%	40%
dagonderwijs	100%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
avondonderwijs	0%	0%	100%	100%	0%	0%	0%	0%

Afbeelding 11: aanwezigheidspercentages CROW publicatie 317

Tabel berekeningsaantallen parkeervoorzieningen bij woningen

parkeervoorziening	theoretisch aantal	berekenings-aantal	opmerking
enkele oprit zonder garage	1	0,8	oprit min. 5,0 meter diep
lange oprit zonder garage of carport	2	1,0	
dubbele oprit zonder garage	2	1,7	oprit min. 4,5 meter breed
garage zonder oprit (bij woning)	1	0,4	
garagebox (niet bij woning)	1	0,5	
garage met enkele oprit	2	1,0	oprit min. 5,0 meter diep
garage met lange oprit	3	1,3	
garage met dubbele oprit	3	1,8	oprit min. 4,5 meter breed

Afbeelding 12: berekeningsaantallen per parkeervoorziening CROW publicatie 317

Bijlage 6

Overzicht van reacties op conceptversie d.d. 1 maart 2016Overzicht van reacties op conceptversie d.d. 1 maart 2016

Onderstaande mail is 1 maart 2016 verzonden aan Leefbaarheidsgroepen, contacten gehandicaptenorganisaties, leden van werkgroep verkeer, centrummanagement en bedrijvenverenigingen. Daarnaast zijn enkele interne collega's geconsulteerd. De geleverde input en wat hiermee is gedaan, staat in de onderstaande tabel weergegeven.

Ik vraag uw inbreng!

Het parkeerbeleid is in een eerste concept opgesteld door de gemeente. Wij vragen u en enkele andere gerespecteerde organisaties om deze conceptversie op voorhand te lezen en uw reactie met ons te delen. Deze reacties kunnen leiden tot een aangepaste versie wat uiteindelijk in het college tot besluitvorming komt.

U krijgt een maand de tijd om te reageren. De planning is erop gericht dat uiterlijk 1 april alle reacties terug zijn ontvangen. Wij waarderen het als we sowieso van u een reactie ontvangen, ook als u inhoudelijk geen opmerkingen heeft.

Ik verzoek u om nog niet actief over deze notitie te gaan communiceren met uw achterban aangezien er nog geen instemming van het college heeft plaatsgevonden. Daarna zullen wij als gemeente zelf de algemene publiciteit verzorgen.

Als er vragen zijn, kunt u met mij contact opnemen.

Met vriendelijke groet,

Colette Bitter

Extern	Geleverde input	Wat is er mee gedaan?
LBG Wijchen West, de heer Ralf Hanekamp	Geen aanvullingen. Er is aandacht voor de schoolomgeving Speelhoeve en er is goede ondersteuning vanuit gemeente.	Geen aanpassing van beleidsplan.
LBG Kerkeveld, Irma Kroeze secretaris	Tekstuele opmerkingen geplaatst.	Tekstuele opmerkingen verwerkt; geen inhoudelijke aanpassing van beleidsplan.
	Aandacht voor parkeren in groen o.a. Diemenwei 40ste straat en De Flier 30e straat.	Ter kennisname.
	Gehoord van parkeerdruk Winkelcentrum Zuid.	Ter kennisname.
LBG Alverna, Nicole Gerverdinck secretaris	Algemene opmerkingen. Specifieke toelichting staat hieronder.	Geen aanpassing van beleidsplan.
	Verwarring over ‘wanneer er een parkeerprobleem is’: op pagina 19 wordt gerefereerd aan >90%; enkele pagina’s eerder aan >85%. Wat is het nu?	Toelichting: wij hanteren beleidslijn 90%; het parkeeronderzoek is uitgegaan van 85%.
	Ad 3.5, 2e alinea: 2e deel van de tekst is niet helder (voorbeeld en verwijzing naar de 1 op 1 functie).	Ter kennisname.
	CROW PP afmetingen etc.: zouden de CROW normen voor afmetingen van PP met eventuele draaistrook én in de diverse opstellingen met uitrijweg - eventueel in bijlagen - opgenomen kunnen worden?	Nee.
	Stoepparkeren: in diverse straten/ wijken worden auto’s voor de helft of meer op de stoep geparkeerd. Hoewel op de stoep parkeren verboden is, wordt hier niet op gehandhaafd/bekeurd. LBGA denkt dat dat juist een belangrijk middel is (en noodzakelijk) om stoepparkeren te voorkomen (evenals bijvoorbeeld amsterdammertjes langs de stoeprand).	Wettelijke geregeld; belemmeringen op voetpad zoals paaltjes is een denkbare maatregel. Opmerking leidt niet tot een aanpassing van beleidsplan.
	Varkensruggen beletten de automobilist van vooral grote	Geen aanpassing van beleidsplan.

	auto’s niet hierover heen te rijden en zo dubbel te parkeren dan wel een stoep te blokkeren. Wat is het alternatief?	
	Parkeerplaatsafmetingen zijn in Wijchen gebaseerd op afmetingen personenauto’s. Het gebeurt dat haaks geparkeerde grote auto’s de rijweg deels belemmeren. Wellicht verwijzen naar een alternatieve plek én zo nodig handhaven/bekeuren.	Ter kennisname.
	Bij wie kun je terecht als een grote auto (camper/ vrachtauto) parkeert anders dan voor laden/lossen?	Is een handhavingskwestie; geen aanpassing van beleidsplan.
	- Wat zijn de precieze criteria voor een reclameauto? - Wat zijn de precieze criteria voor het verlenen van ontheffing en voor hoe lang kan ontheffing verkregen worden? - Hoeveel auto’s hebben inmiddels ontheffing verkregen?	- Dit regelt de Apv. - Is afhankelijk van de aanvraag. - Nul, zover bekend.
	Europaplein: op in ieder geval het Europaplein zijn bij bochten de stoep korter dan de PP. Een ongewenst en gevaarlijk verschijnsel.	Ter kennisname. Maakt geen onderdeel uit van dit beleidsplan.
	Havenweg: bij herhaling is geconstateerd dat er op de Havenweg op het fietspad en/of op de rijweg geparkeerd wordt omdat de poort naar het bedrijfsterrein nog niet opengemaakt is. Dit leidt tot verkeershinder en kan gevaarlijke situaties opleveren (zie pagina 27).	Ter kennisname. Maakt geen onderdeel uit van dit beleidsplan.
	In het buitengebied staan regelmatig draglines en/of hoogwerkers geparkeerd op vaste en/of wisselende locaties. Vallen deze onder de categorie van de vrachtwagens? En zo ja, wordt hier wel eens op gehandhaafd?	Volgens de Apv [5]hebben ‘grote voertuigen’ een lengte van meer dan 6,00 meter en/of een hoogte van meer dan 2,40 meter.
Andere LBG’s	Geen reactie ontvangen	n.v.t.
Werkgroep BTB/ hulpmiddelen	Geen opmerkingen.	Geen aanpassing van beleidsplan.

WMO Raad, secretaris G. Wesseling	Geen reactie ontvangen.	n.v.t.
John Sengers, verkeersadviseur politie Oost Nederland	Geen opmerkingen.	Geen aanpassing van beleidsplan.
Harry van den Heuvel, spa verkeer politie Oost Nederland	Geen opmerkingen.	Geen aanpassing van beleidsplan.
VVN, hulpdiensten en andere contacten verkeerswerkgroep	Geen reactie ontvangen.	n.v.t.
Centrum Management Wijchen (CMW), Frits Moonen, namens werkgroep RO & bereikbaarheid	We kunnen ons vinden in de redenering dat op alle zondagen, dus ook op koopzondagen, er geen parkeerschijfzone wordt ingesteld om verwarring te voorkomen	Ter kennisname; bevestiging van beleidsvoorstel.
	Om de parkeerschijfzone in het vervolg te laten gelden tot 18.00 uur in plaats van 20.00 uur is een prima idee.	Ter kennisname; bevestiging van beleidsvoorstel.
	parkeerplaats aan de Oude Klapstraat, tussen de bioscoop en “Thuis bij Fien” voor de duidelijkheid volledig als blauwe zone gaat gelden.	We lopen niet vooruit- op het onderzoek parkeerdruk (juni 2016) waaruit de balans tussen parkeerplaatsen in en buiten de blauwe zone blijkt.
	Tevens zou het verbinden van deze twee parkeerplaatsen via de zijkant van bioscoop handiger en overzichtelijker kunnen zijn voor zoekende automobiliste. In verband met verkeersveiligheid, de parkeerplaatsen langs de Oude Klapstraat laten vervallen	Ter kennisname. Maakt geen onderdeel uit van dit beleidsplan.
	Adviseren om ook bij de ingang c.q. “road barriers” van de winkelstraten; Burchtstraat, Oosterweg en Kasteellaan ruimte te creëren waar met name een of twee kleinere vracht-/bestelauto’s kunnen laden en lossen zonder het overige verkeer te hinderen.	Nee, gezien huidige beleidslijn over loopafstand, gaan we dit verzoek niet realiseren. We houden dit verzoek in achterhoofd indien mogelijkheden zich voordoen.
	Parkeerplaatsen Dorsvlegel:	In uitvoering.

	verzoek met een bord duidelijk aangeven dat op donderdag, binnen een aangegeven tijdsvenster, deze parkeerplaatsen alleen beschikbaar zijn voor marktkooplieden.	
	Het lijkt ons handig om de beweg-wijzering, parkeerroute rondom het centrum aan te passen en op de borden de namen van de parkeerplaatsen duidelijk aan te geven en te voorzien van het totaal aantal parkeerplaatsen.	Bebording volstaat met namen van parkeerterreinen. Aantallen niet; geen meerwaarde om deze investering te doen aangezien dit niets zegt over de werkelijke beschikbaarheid.
	De twee invalide parkeerplaatsen op de “Dorsvlegel” bij het elektriciteitsgebouwtje/hondentoilet worden volgens eigen waarneming van bewoners en winkeliers nooit gebruikt. Deze twee plaatsen opheffen of verplaatsen?	Ter kennisname. Nu geen voorstel tot wijzigingen van gehandicapten-parkeerplaatsen.
	We juichen het handhaven van onbetaald parkeren van harte toe	Ter kennisname; bevestiging van beleidslijn.
	Ook op de fietsparkeerplaatsen binnen het centrum staan weesfietsen, met name na afloop van grotere evenementen. De vraag is alleen: hoe stel je dit vast en wanneer ga je over tot verwijderen?	Geen aanpassing van beleidsplan. Eerst aanwijzingsbesluit voor het gebied nemen. De term ‘weesfiets’ is van toepassing op fietsen langer dan 28 dagen onafgebroken gestald worden. Dit moet geconstateerd worden alvorens actie kan worden ondernomen.
	Op en rond het marktplein is het parkeren/stallen van fietsen niet gewenst, er zijn dus ook geen stallingsfaciliteiten. Mogelijkheid om beter aan te geven dat het stallen van fietsen alleen op de hiervoor bestemde plaatsen mag?	Nee. Borden worden niet gezien; alleen aangeven bij evenementen als verbod geldt. Geen aanpassing van beleidsplan.
	Knelpunten verkeersveiligheid kruispunt Kasteellaan/Mr.van Coothlaan/Bronckhorstlaan: volgens eigen waarneming vinden op dit kruispunt onveilige	Ter kennisname. Maakt geen onderdeel uit van dit beleidsplan.

	inrichting. Een minirotonde of een voorrangskruising zou hier verbetering zijn.	
	Knelpunt Europaplein: op het parkeerterrein nabij het laad-/losperron en de in-/uitgang van de parkeergarage is het totale verkeersbeeld onoverzichtelijk en gevaarlijk. Een herinrichting c.q. herindeling van verkeer en parkeerplaatsen zou hier de situatie aanzienlijk kunnen verbeteren.	Ter kennisname. Maakt geen onderdeel uit van dit beleidsplan.
Bedrijvenvereniging Wijchen Oost	Geen reactie ontvangen.	n.v.t.
Bedrijvenvereniging Bijsterhuizen	Geen reactie ontvangen.	n.v.t.

Intern	Geleverde input	Wat is er mee gedaan?
Ingrid de Keijzer, juridische ondersteuning R&L	Geen opmerkingen.	Geen aanpassing van beleidsplan.
Saskia Huisman, Juridisch beleidsadviseur	Uitwegenbeleid: vergunningsplicht of meldingsplicht.	Gewijzigd op pagina 9.
	Geen leges in beleid opnemen.	Verwijzing naar geraadpleegde bron (leges) op pagina 37 aangepast.
	Nieuw aanwijzingsbesluit fietsen in stationsomgeving.	Gewijzigd.
	Apv is de juiste schrijfwijze.	Gewijzigd.
Sandra Langens, bedrijfscontactfunctionaris	Zijn de bedrijven-verenigingen op de hoogte en betrokken van deze beleidsnotitie.	Ja, zij zijn verzocht om een reactie te geven.
	In het centrum heb je het nu over vrachtwagens van maximaal 12 meter, kun je niet beter over asdruk praten. Bij de Action levert het ook geen probleem op.	Nee. Voor de Action is een uitzonderingspositie gemaakt zoals in hoofdstuk 4.3 is te lezen. Dit moet een uitzondering blijven.

	Bij ondernemers zijn de handhavers afgelopen tijd niet zichtbaar geweest. Misschien ook aangegeven dat we inzet zal zijn voor een stukje borging.	Dit maakt geen onderdeel uit van dit beleidsplan. Zichtbaarheid en prioriteit is een zaak van team handhaving (R&L). In het gemeentelijke hand-havingsbeleidsplan en het jaarlijks uitvoeringsprogramma legt college prioriteiten vast.
	In het stuk geef je aan waar vrachtwagens mogen parkeren. Dit werkt alleen in de huidige tijd niet meer. Door de komst van de buitenlandse chauffeurs is het fout parkeren van vrachtwagens enorm toegenomen.	Geen aanpassing van beleidsplan.
Rob Ribbink / Wesley Robijns, beleidsadviseur (i.r.t. camperplaatsen)	Geen opmerkingen.	Geen aanpassing van beleidsplan.
Lambert van Beusekom, beleidsadviseur landschapsontwikkeling en stedelijk groen	Tekstuele opmerkingen geplaatst.	Tekstuele opmerkingen verwerkt; geen inhoudelijke aanpassing van beleidsplan.
Voor hun eigen vakgebied zijn de collega's Paul Vereijken, Richard van Loosbroek, Lies Beekmans en Rino Vinke benaderd	Geen reactie ontvangen.	n.v.t.

Ziet u een fout in deze regeling?

Bent u van mening dat de inhoud niet juist is? Neem dan contact op met de organisatie die de regelgeving heeft gepubliceerd. Deze organisatie is namelijk zelf verantwoordelijk voor de inhoud van de regelgeving. De naam van de organisatie ziet u bovenaan de regelgeving. De contactgegevens van de organisatie kunt u hier opzoeken: almanak.overheid.nl

Werkt de website of een link niet goed? Stuur dan een e-mail naar regelgeving@overheid.nl

Bijlage 2 Cultuurhistorische waarderingskaart,

Cultuurhistorische beleidskaart

Gemeenten Beuningen, Druten, Heumen en Wijchen

schaal 1:25.000

legenda

Cultuurhistorisch beleid

zone met beleidsmatige verlating (zie § 4.2 en 4.3)

karakteristiek/bebiedsopsalend gebouw

Overig

gemeentegrens

0 500 1000 2000 Meters

RAAP
Weesp

Bijlage 3 Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Samen in verscheidenheid

Beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Versie 6.8

Samenvatting en conclusies

De gemeenten Heumen, Wijchen, Beuningen en Druten hebben als gevolg van de wijziging van het Bro het besluit genomen cultuurhistorisch beleid te willen opstellen. Deze nota geeft de hoofdlijnen van dit beleid weer.

Het cultuurhistorisch beleid valt in twee hoofdonderdelen:

- Koesteren wat we hebben;
- Uitdragen van de rijkdom.

Het koesteren van wat er aan erfgoed is wordt concreet gemaakt door enerzijds de borging van cultuurhistorische waarden in het bestemmingsplan en/of nieuwe projecten en processen waarvoor een ruimtelijke procedure doorlopen moet worden en anderzijds de continuering van het monumentenbeleid. Borging van de cultuurhistorische waarden vindt voor de gemeente Wijchen plaats door middel van een parapluplan cultuurhistorie, dat gelijktijdig met deze nota is aangeboden aan de gemeenteraad. Heumen en Beuningen hebben besloten geen parapluplan vast te stellen en de cultuurhistorische belangen alleen bij nieuwe ontwikkelingen af te wegen. Beuningen heeft zich daarnaast voorgenomen om het cultuurhistorisch beleid te evalueren in het kader van de voorbereiding van omgevingsvisie en omgevingsplan. In Druten worden de relevante cultuurhistorische waarden in de toekomstige bestemmings- en periodieke plannen meegenomen. In de vertaling van de cultuurhistorische inventarisatie- en waarderingskaarten naar de beleidskaart is een keuze gemaakt voor de hoogst gewaardeerde gebieden en, voor Wijchen, karakteristieke bebouwing die in het parapluplan zal worden opgenomen. Daarmee wordt een keuze gemaakt welke gebieden de gemeenten op cultuurhistorisch vlak van belang vinden en waar zij specifieke eisen willen stellen aan ontwikkelingen.

Uitdragen van de rijkdom vindt plaats door middel van een faciliterend en initiërend beleid als het gaat om het rijke erfgoed van de gemeenten. Vanuit de formulering van thema's die voor de gemeenten van belang worden geacht zijn erfgoedlijnen en projectideëen geformuleerd, gekoppeld aan 'cultuurhistorische trends'. Waar financiële en personele ruimte bestaat zal de gemeente het maatschappelijk middenveld bij initiatieven ondersteunen en eigen initiatieven ontplooien.

De 4 gemeenten hopen met deze aanpak meerdere doelen te bereiken. Allereerst is de wens dat het bestaande erfgoed behouden blijft en op een positieve manier wordt ontwikkeld. Daarnaast beoogt zij dat het aanwezige erfgoed optimaal benut wordt voor toeristisch-recreatieve doeleinden, erfgoededucatie en economische ontwikkeling.

Voorwoord

Cultuurhistorie houdt niet op bij de gemeentegrenzen. Als wethouders cultuurhistorie van Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten zijn wij dan ook erg tevreden over deze gezamenlijke beleidsnota, een nota die de passende titel “Samen in verscheidenheid” meekreeg. Want natuurlijk onderscheiden en profileren wij ons af en toe als gemeenten van elkaar. Soms schuwen we zelfs de concurrentie niet. Voor het uitdragen van onze gezamenlijke cultuurhistorie geldt dat in ieder geval niet. Op dat beleidsterrein zoeken we juist de verbinding. Deze nota is daar het resultaat van.

De minister noemde in 2009 cultuurhistorie als een van de drie belangrijke pijlers van de toekomstige monumentenzorg in zijn beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg. Dat was het eerste signaal van de rijksoverheid richting gemeenten om hen op te roepen cultuurhistorisch beleid te ontwikkelen. De regelgeving die hier in 2012 uit voortvloeide was het laatste zetje.

Deze cultuurhistorische beleidsnota laat op een scherpe manier zien hoe enorm waardevol onze gezamenlijke cultuurhistorie is. Hoofdstuk 3 voert ons mee in de rijke geschiedenis van Merovingers, Romeinen, Karolingers, kastelen en heerlijkheden. In de hoofdstukken erna beschrijven wij hoe wij als gezamenlijke en individuele gemeenten met onze cultuurhistorische pareltjes om gaan: samen in verscheidenheid.

Wij bedanken de samenstellers en alle mensen die meegewerkt hebben aan de totstandkoming van deze beleidsnota. Zij zijn er wat ons betreft in geslaagd een meeslepende én realistische beleidsnota te schrijven die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat.

Henk van den Berg, wethouder gemeente Heumen
Sjef van Elk, wethouder gemeente Druten
Paul Loermans, wethouder gemeente Wijchen
Piet de Klein, wethouder gemeente Beuningen

<table>
<tr>
<td></td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td></td>
</tr>
</table>

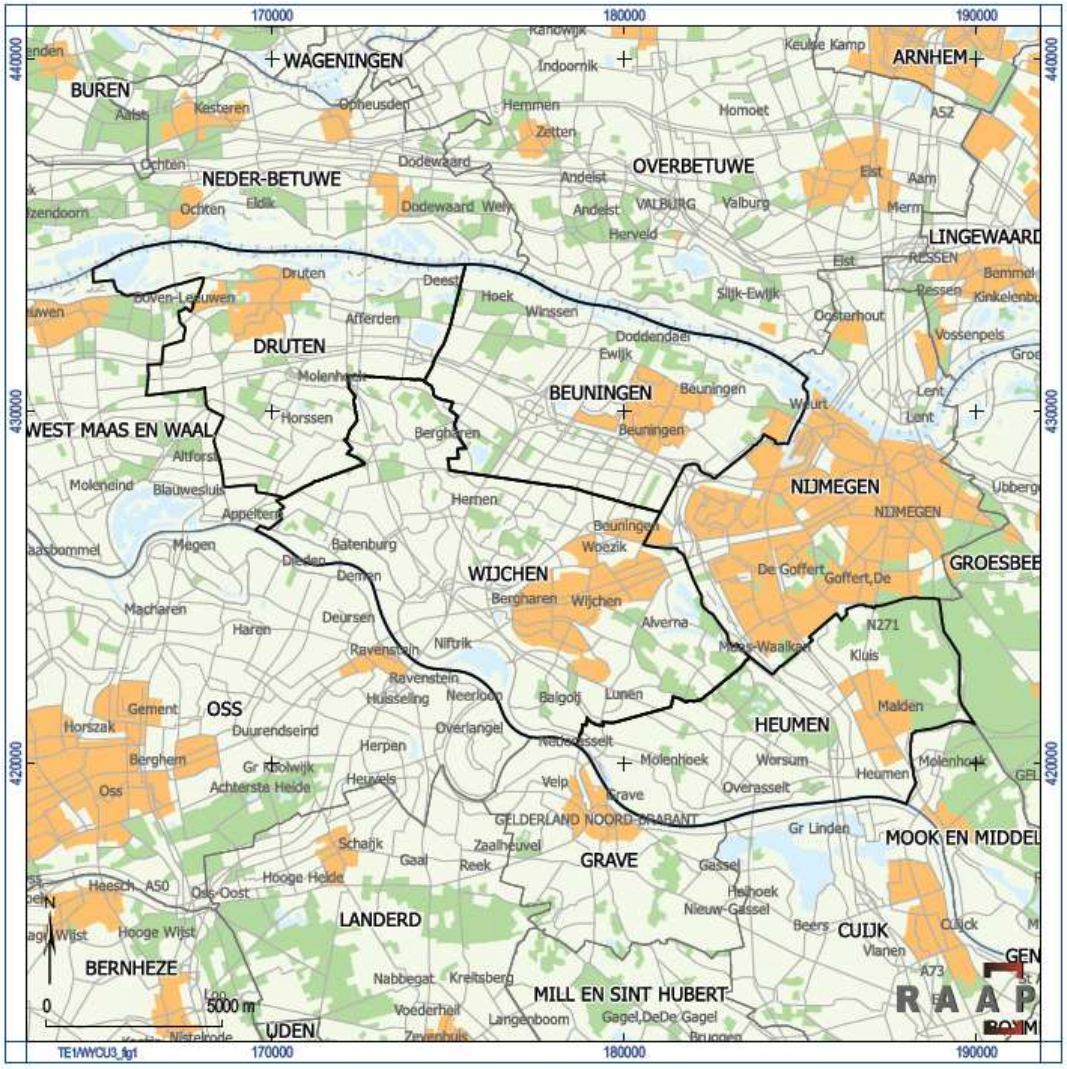
Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusies 2
Voorwoord 3
Inhoudsopgave 5
1Inleiding 6
2 Wat is cultuurhistorie? 9
3 Cultuurhistorie in de regio 12
4 Wetgeving 24
5 Planologische borging en monumentenzorg 30
6 Cultuurhistorische kansen 38
7 Nawoord 44
Bijlagen en kaartbijlagen 45

1 Inleiding

1.1 Rijke gemeenten

Beuningen, Druten, Heumen en Wijchen zijn prachtige gemeenten op de overgang van het Land van Maas en Waal naar het heuvelachtige Rijk van Nijmegen. In het landschap en in de kernen is de geschiedenis op veel plekken tastbaar aanwezig; er is een rijke variatie aan cultuurhistorisch erfgoed, ook wel aangeduid als cultureel erfgoed of 'cultuurhistorie'.

Figuur 1.1 De ligging van de gemeenten Beuningen, Heumen, Wijchen en Druten.

Cultuurhistorie wordt van grote waarde geacht. Het draagt bij aan de identiteit van een gemeente, zorgt ervoor dat inwoners geworteld zijn in hun geboorte- of woongemeente en creëert aantrekkingskracht voor toeristen en dagrecreanten. Het is bovendien van waarde voor het onderwijs. Aan cultuurhistorie wordt aandacht besteed in het primair onderwijs: de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen belangstelling voor aspecten van het lokale en regionale verleden en overblijfselen daarvan. Daarnaast draagt het bij aan de lokale economie en versterkt zo de economische positie van een gebied. Hoewel dit laatste wel eens wordt onderschat of in twijfel wordt getrokken, tonen onderzoeken van omgevingseconomen het onomstotelijk aan.[1]

Figuur 1.2 Herkenbare historische plekken roepen een vertrouwd gevoel bij bewoners op.

1.2 Aanleiding voor deze nota

Cultuurhistorie kan in Nederland al sinds jaren landelijk op een grote maatschappelijke belangstelling rekenen. De toeristisch-recreatieve sector draait voor een belangrijk deel op beleving en exploitatie van ons ondergronds, gebouwd en landschappelijk erfgoed. Deze belangstelling vertaalde zich in 2009 in de beleidsbrief ‘Modernisering Monumentenzorg’. Daarin benoemde de

[1] Zie hiervoor onder meer: Ruijgrok, E., 2004. Economische waardering van cultuurhistorie. Casestudie Tieler- en Culemborgerwaard. Witteveen+Bos, Rotterdam; Bade, T. & G. Smid, z.j. Eigen haard is goud waard. Over de economische baten van cultuurhistorisch erfgoed. Triple E Productions, Arnhem.; Div. auteurs, 2009. Het cultuurhistorisch argument. Projectbureau Belvedere, Utrecht; Brouwer, J., E. Ruijgrok & R. Abma, 2012. Historische buitenplaatsen en landgoederen. In stand houden loont! Witteveen+Bos, Deventer.

minister drie pijlers voor de toekomstige monumentenzorg: cultuurhistorie meewegen in de ruimtelijke ordening, eenvoudiger en krachtiger regelgeving en bevordering van herbestemmingen. De regelgeving die voortvloeide uit dit rijksbeleid, met name de wijziging van het Besluit ruimtelijke ordening per 1 januari 2012, is de concrete aanleiding geweest om deze nota op te stellen. Elke gemeente werd nu verplicht om expliciete afwegingen op het vlak van cultuurhistorie te maken bij herziening van bestemmingsplannen.

1.3 Doel: wat willen de gemeenten bereiken?

De gemeenten Beuningen, Wijchen, Druten en Heumen willen met deze nota de omgang met cultuurhistorie in de komende jaren regelen. De bedoeling is om cultuurhistorie een nóg volwaardiger positie in de ruimtelijke ordening, het toeristisch-recreatief beleid en in de erfgoededucatie te geven. Dit doen zij in het besef dat cultuurhistorie om meerdere redenen (immaterieel, economisch) waardevol en merendeels onvervangbaar is en dat de gemeenten bij jong én oud de waarde, de kennis en het belang van cultuurhistorie en in het in stand houden ervan kunnen bevorderen om (meer) draagvlak te creëren.

2 Wat is cultuurhistorie?

2.1 De term

Cultuurhistorie is een verzamelterm die betrekking heeft op de invloed die de mens op zijn omgeving heeft gehad. Datgene wat uit dit verleden fysiek of in de hoofden van mensen nu nog aanwezig is, wordt cultuurhistorisch of cultureel *erfgoed* genoemd: alle tastbare, bekende of onbekende sporen van het menselijk verleden, zoals die teruggevonden worden in bodem, landschap en gebouwen. Daartoe behoren ook waardevolle cultuurlandschappen, structuren en patronen die zich daarin bevinden en verhalen en veldnamen die daarmee verbonden zijn. Deze termen worden in deze nota dus ook door elkaar gebruikt, afhankelijk van wat bedoeld wordt.

Erfgoed is er in de volgende verschijningsvormen:

- aardkundig: het reliëf in het terrein en de bodemkundige verschijnselen die daarbij horen;
- archeologisch: relicten en structuren die door mensen zijn gemaakt, maar onzichtbaar zijn doordat ze onder de grond verstopt liggen;
- cultuurhistorisch: bovengrondse relicten van menselijke oorsprong, te verdelen naar landschappelijk, gebouwd en stedenbouwkundig erfgoed;
- immaterieel: verhalen, gebeurtenissen en namen in relatie tot specifieke plekken.

Deze nota gaat in principe over de bovengrondse cultuurhistorie: landschappen en de gebouwde omgeving. De 4 gemeenten willen voor de bepaling van thema's echter niet te star met deze scheiding omgaan. Alhoewel veel van het prehistorische en Romeinse verleden ondergronds ligt, zijn de resten en de kennis daarover betekenisvol voor de beleving van het verleden. Alleen planologisch en waar het gaat om de aard van het onderzoek volgen beide aspecten verschillende paden.

2.2 Wanneer is iets 'cultuurhistorie' ?

De bijzondere landschappen in onze gemeenten zijn niet van de ene op de andere dag ontstaan. Zij zijn het resultaat van eeuwenlang agrarisch gebruik en alle kortere of langere ontwikkelingen die daar doorheen speelden. Watersnoden, dijkdoorbraken, oorlog: het zijn allemaal zaken die hun sporen direct of indirect in het landschap hebben achtergelaten in een 'basis' die door de boeren gelegd is. Het stedelijk gebied heeft zich vanaf de middeleeuwen stapsgewijs ontwikkeld tot wat het nu is: vooroorlogse kernen en linten met naoorlogse bebouwing daaromheen, de laatste veelal in de vorm van grotere gebouwde complexen.

Om iets aan te duiden als 'cultuurhistorisch waardevol' moet er een zekere afstand tot zijn, vooral in de tijd. Als objecten, structuren en gebiedskarakteristieken een zekere leeftijd hebben, worden ze als 'erfgoed' beschouwd. De waarde die de gemeenten eraan toekennen en die is vastgelegd in de cultuurhistorische waarderingskaarten, wordt over het algemeen vooral bepaald door

de mate van gaafheid waarmee ze de tijd tot nu hebben doorstaan. Ook aspecten als zeldzaamheid en bijzonderheid spelen daarin een rol.

Figuur 2.1 De ruilverkaveling Maas en Waal-West, deels op grondgebied van de gemeente Druten, wordt inmiddels landelijk als een belangrijk voorbeeld van na-oorlogse planologie gezien.

Tot voor kort werd in de Monumentenwet de minimale leeftijdsgrens van 50 jaar gehanteerd voor gebouwde rijksmonumenten, en was 'wat cultuurhistorie is' dus heel scherp in de tijd gedefinieerd. Die grens is met de aanpassing van de wet in 2012 losgelaten. Een belangrijke trend is dat voor erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog inmiddels vanuit archeologisch, landschappelijk en historisch-bouwkundig perspectief interesse bestaat. De twee laatste disciplines wagen zich inmiddels al verder, in elk geval tot 1965 als formele afsluiting van de wederopbouwperiode en soms nog (veel) verder. Er bestaat landelijk inmiddels een lijst van 190 potentiële rijksmonumenten uit de periode 1940-1965, waarvan een deel al is aangewezen. Onze 4 gemeenten ontbreken overigens in deze lijst. Veel gemeenten hebben daarnaast al gemeentelijke monumenten uit die periode aangewezen of karakteristieke gebouwen aangeduid. Op landschappelijk vlak staan de oudere ruilverkavelingen als 'wederopbouwlandschappen' inmiddels in de belangstelling, zoals die van Maas en Waal-West.[2] Op die manier leert men in elk geval minder star naar ons erfgoed te kijken en met een open blik de waarde van ons verleden – in alle tijden - te zien.

[2] Alleen het gedeelte in de gemeente West Maas en Waal heeft bijzondere aandacht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het gedeelte in de gemeente Druten heeft men erbuiten gelaten. Dit gedeelte is echter wel meegenomen in de cultuurhistorische waarderingskaart.

3 Cultuurhistorie in de regio

3.1 Inleiding

De gemeenten Heumen, Beuningen, Wijchen en Druten kennen een grote cultuurhistorische rijkdom en variatie. In dit hoofdstuk wordt in kort bestek een overzicht gegeven van belangrijke perioden en onderwerpen met betrekking tot de cultuurhistorie van Heumen, Wijchen, Beuningen en Druten. De tastbare weerslag daarvan is weergegeven op de archeologische waarden- en verwachtingskaarten en de cultuurhistorische waardenkaarten van elke afzonderlijke gemeente.

3.2 Zichtbare prehistorie

Erfgoed zoals dat is opgenomen op de archeologische waarden- en verwachtingskaart vormt de aftrap. Dit wordt gedaan, omdat daarvan in het heden nog sporen te herkennen zijn en er in de verschillende gemeenten een bijzonder belang aan deze perioden in de geschiedenis wordt gehecht. Bewoning in het Gelders rivierengebied vond plaats op de hogere oevers van rivieren en op opgewaaide rivierduinen. De vroegste bewoners van Wijchen en Heumen woonden na de laatste ijstijd, zo vanaf 10.000 jaar geleden, op terrassen langs de Maas en op rivierduinen. Zij voedden zichzelf door jagen en verzamelen. Enkele duizenden jaren later vond de verandering van uitsluitend jagen en verzamelen naar landbouw plaats. Zichtbare overblijfselen uit deze periode zijn grafheuvels. Wonen deed men toen onder meer aan het Wijchens Meer. Uit deze periode wordt in Beuningen de eerste bewoning gevonden. In Druten is oudere prehistorische bewoning eveneens bekend door de vondst van bijvoorbeeld vuursteen. Ook uit jongere perioden zijn er sporen van grafcultuur op de rivierduinen van Wijchen en Heumen, zoals grafheuvels uit de Bronstijd en urnenvelden uit Brons- en IJzertijd. In de IJzertijd bereikte de bevolkingsdichtheid voor de prehistorie zelfs een hoogtepunt.

Figuur 3.1 Een restant van het Wijchens rivierduinreliëf.

3.3 Romeinen en Merovingers

Vondsten die in verband staan met de aanwezigheid van de Romeinen in onze contreien bevinden zich op de hogere delen van het landschap. Belangrijk is bijvoorbeeld de Romeinse verbindingsweg, aangelegd voor militaire doeleinden, tussen Noviomagus (Nijmegen), Ceuclum (Cuijk) en Blariacum (Blerick), die in het reliëf en de tegenwoordige wegenstructuur nog teruggevonden worden. Langs de route in de bossen van Heumensoord liggen de resten van vermoedelijk een 4e-eeuwse Romeinse wachttoren, gebouwd ter verdediging van deze route. Romeinse villa's lagen onder meer in Plasmolen, Ewijk en Druten. Een gerestaureerde afwateringsgoot van de Romeinse villa in Ewijk ligt in het gemeentehuis in Beuningen. In Druten werd bovendien een Romeins schip aangetroffen.

Wijchen was vanaf 100 na Chr. een belangrijke nederzetting nabij *Ulpia Noviomagus*. Rond het dorp ontstonden vanaf de late 1e eeuw de bijbehorende grafvelden. Na een dip in de loop van de 3e eeuw trad in de 4e eeuw weer herstel van bewoning op. Uit archeologische vondsten is op te maken dat Wijchen zoiets als het 'Romeinse Wassenaar' was. Zo is er uit Wijchen een stenen Romeins gebouw bekend. Wijchen en Nijmegen waren via een weg langs de zuidzijde van het

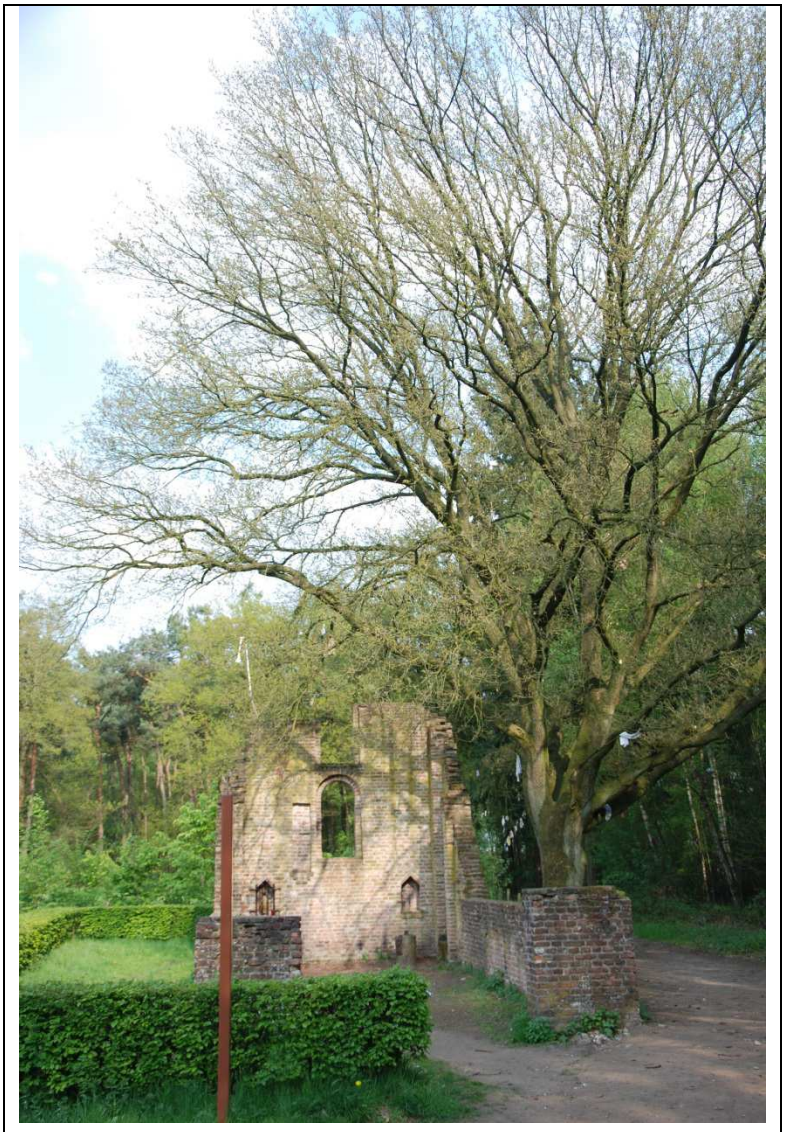
rivierduincomplex van Overasselt met elkaar verbonden. Langs de Schatkuilsestraat in Overasselt ligt een Romeins villacomplex. Elders moeten welvarende boerenbedrijven uit deze periode hebben gelegen, die herkend worden aan de vondst van bijvoorbeeld dakpannen.
Na het formele einde van het Romeinse rijk in 476 na Chr. bleef de omgeving van Wijchen gewoon bewoond. Op diverse plaatsen op de rivierduinen van Wijchen werd in die tijd gewoond en begraven. Belangrijke aanwijzing daarvoor is het grote Merovingische grafveld onder het centrum van Wijchen, in gebruik was tussen circa 400 en circa 640 na Chr. Uit grafgiften blijkt dat er, toen de Romeinen een vacuüm achterlieten, een lokale elite ontstond.

Figuur 3.2 De Romeinse afvoergoot uit Ewijk.

3.4 Karolingers, de kerstening en christelijke tradities

In de Vroege Middeleeuwen introduceerden Angelsaksische missionarissen de christelijke religie. Oude gebruiken kregen vaak een christelijke betekenis. Opvolgers van deze missionarissen waren monniken in kloosters en abdijen, die kerken stichtten of beheerden en grondbezit exploiteerden. Alhoewel hun invloed sinds 1795 is verdwenen, zijn er nog verwijzingen naar dit verleden in de vorm van patroonheiligen, boerderijnamen (‘Munnikhof’) en natuurlijk de middeleeuwse kerken en kapellen zelf. Zo speelde de abdij van Saint-Valéry-sur-Somme een belangrijke rol in middeleeuws Overasselt, waaraan de Sint-Walrickkapel nog te danken is. Ook de abdij Kaiserswerth bekleedde een positie in de gemeente Heumen. Zowel in Heumen als Druten was de abdij Grafenthal in Goch belangrijk. In Bergharen speelde de abdij Camp een rol.
Wellicht nog belangrijker voor de ontwikkeling van het kerkelijk landschap was de opleving van het katholicisme na 1800 en vooral na 1850. Op veel plekken zijn er uitingen van die opleving te vinden. Nieuwe kerken werden gebouwd, kloosters verrezen, scholen werden gebouwd en het Rijke Roomse Leven bloeide. In het straatbeeld verrezen kapellen en Heilig-Hartbeelden. Dat duurde iets meer dan 100 jaar. Uit deze ruime eeuw van katholieke bloei kennen alle gemeenten veel zichtbaar erfgoed, zoals kerken en pastorieën. Uit de nadagen van het Rijke Roomse Leven dateert nog de naoorlogse kerk van Malden. Gevolg van deze opleving van het rooms-katholicisme was ook dat er nieuwe protestantse kerken gebouwd moesten worden, omdat deze gemeenschappen de oude gebouwen verloren. In Horssen bevindt zich een voorbeeld.
Naast kerkelijke tradities bestonden er ook tradities vanuit het volksgeloof. Vaak waren zij sterk verweven met christelijke tradities. Het bekendst is wel de lapjesboom bij de Sint-Walrickkapel van Overasselt, maar relevant is bijvoorbeeld ook de linde op de Kapelberg bij Bergharen.

Figuur 3.3 De Walrick-kapel nabij Overasselt: plaats van geloof en volksgeloof.

3.5 Cultuurlandschappen

De cultuurlandschappen uit deze regio vinden hun oorsprong in belangrijke mate in de middeleeuwen. Weliswaar werd er al veel eerder gewoond, maar de huidige ruimtelijke structuur van nederzettingen, akkercomplexen, bossen en weidegebieden kwam vanaf de middeleeuwen tot stand. Daarbij bestaat een sterke relatie met de ondergrond. Op drogere, hoger gelegen gronden, zoals de rivierduinen en oeverwallen, verbouwde men gewassen. Boerderijen werden in de directe omgeving geplaatst. In lager gelegen, natte gronden weidde men vee en oogstte men hooi als wintervoer. Hiervoor waren in de eerste plaats komgebieden, oude riviergeulen en uiter-

waarden geschikt. De meest hoog gelegen terreinen, te droog voor akkerbouw, bleven het langst ‘woest’ liggen: men gebruikte ze relatief extensief. Het waren ook de plekken die het meest geschikt waren voor bosbouw op het moment dat men daarvoor de technieken beheerste en er een markt voor was. Zelfs de industrialisatie schikte zich in hoge mate naar het landschap. In de uiterwaarden werd klei gewonnen en verrezen steenovens, die in de 19e en 20e eeuw uitgroeiden tot steenfabrieken. De rationalisering van de landbouw heeft in sterkte mate het cultuurlandschap in onze regio veranderd. Dat heeft op bepaalde plekken geleid tot bijzondere nieuwe landschappen, zoals bij Horssen, terwijl op andere plekken de vervlakking van de oude landschappelijke contrasten het beeld bepaalt.

Figuur 3.4 Steenoven Vogelsangh in Deest, relict van de economische exploitatie van het landschap in het verleden.

3.6 Kastelen en heerlijkheden

Net als de rest van het rivierengebied zijn de gemeenten Beuningen, Druten, Wijchen en Heumen rijk aan de tastbare overblijfselen van een indrukwekkend verleden: kastelen, landhuizen en buitenplaatsen. Een deel van de middeleeuwse kasteeleigenaren bezat ook territoriale macht, een bestuurlijke vorm waarvoor de term ‘heerlijkheid’ gebruikt wordt. Zo waren Batenburg, Hernen en Heumen relatief zelfstandige heerlijkheden. Aan andere kastelen waren wel bepaalde

(heerlijke) rechten verbonden, maar niet de bestuurlijke rechten over een bepaald gebied. Zo viel Wijchen onder het hertogelijk bestuur en was de kasteelheer vooral een ‘grootgrondbezitter’. Batenburg, Hernen-De Templet, de Malderburcht en mogelijk ook de motte te Leur waren mottes met een houten toren erop. Hun opvolgers werden soms op dezelfde plek gebouwd, maar soms ook elders. De kastelen van Batenburg, Hernen, Wijchen en Heumen bestonden uit een toren met aanbouwen en werden door grachten omgeven. Ook verrezen nieuwe kastelen die geen voorfase als motte hadden gekend, zoals Blankenborg, Doddendael en Winssen.
Naast de grotere kastelen ontstonden er in de laatste fase van de late middeleeuwen en de 16e eeuw ook kleinere steenhuizen van de regionale of lokale elite, zoals mogelijk Puiflijk, Uilenburg, Nagelhorst, Schoonenburg en Slimsijp nabij Overasselt. Hun omvang, verdedigbaarheid en betekenis van de bewoners was doorgaans geringer dan die van de grotere burchten. Zij werden soms als havezate aangeduid.
De 17e eeuw vormde een belangrijk breukmoment in de geschiedenis van kastelen en landschap in de regio. Kastelen vervulden meer en meer in de eerste plaats een rol als woongebouw in plaats van militaire vesting, en daarbij hoorde een tuin- en parkaanleg. Kastelen gingen soms een rol spelen als adellijke buitenverblijven en werden conform die nieuwe functie verbouwd. De kastelen van Wijchen en Hernen zijn een mooi voorbeeld van uitersten: Wijchen werd een luxe buitenverblijf, terwijl Hernen zijn oude weerbare karakter behield. Ook werden nieuwe landhuizen gebouwd, zoals in Horssen. De aanleg van buitenplaatsen betekende een transformatie van het platteland: functioneel-agrarisch werd aangevuld met esthetiek. Tuinen en parken werden aangelegd, maar ook werd het platteland dat tot kasteeldomeinen behoorde verfraaid met lanen.

Figuur 3.5 Kasteel Batenburg is ook als ruïne nog altijd indrukwekkend.

Figuur 3.6 Huis Horssen laat zien dat comfort steeds meer een rol ging spelen voor de elite.

3.7 Strijd tegen het water

Meer dan over welk onderwerp dan ook is geschreven over de band tussen de inwoners van het Land van Maas en Waal en de beide rivieren die het gebied aan twee zijden begrenzen. Vele eeuwen woonden de inwoners van dit gebied in een onbedijkt rivierenlandschap. Rivieren verlegden zich door de millennia heen met enige regelmaat, zoals aan het Wijchense Ven, een uitgeveende oude loop van de Rijn, en het Wijchens Meer, een Maasmeander, nog te zien is. Op de hoogtes tussen de rivierbeddingen woonden de ‘Maas en Walers’.
Water stroomde vóór de bedijking ook via de komgebieden naar het westen af. De oeverwallen en zeker de rivierduinen en de stuwwalflanken waren hoog genoeg om meestal droge voeten te houden. Zijkades (zijdewendes) en achterkades beschermden de bewoners van dit gebied vanaf de middeleeuwen tegen water dat vanuit de kommen hun woongebied bedreigde. Met de aanleg van voorkaden op kwetsbare plekken, mogelijk omdat men door bevolkingsgroei ook lagere delen van het landschap ging bewonen, waren hele dorpsgebieden van een ringkade voorzien. Omdat waterafvoer steeds vaker een gezamenlijk belang was, werd in de 14e eeuw toestemming verkregen een aaneengesloten bedijking aan te leggen. Dat zorgde voor relatieve veiligheid en de mogelijkheid om komgronden intensiever te gaan gebruiken. Afwatering van de kommen werd via uitwateringssluizen naar de rivier geregeld. Rivierverleggingen bedreigden echter regelmatig

de stabiliteit van de dijk. Soms moest land worden prijsgegeven door de dijk terug te leggen. Dat kon echter ook militair-strategische oorzaken hebben, zoals bij Nederasselt.
De rivier kon zijn sedimenten niet meer kwijt, en het rivierbed hoogde zich op. Dijken moesten regelmatig worden verhoogd. Hogere dijken betekenen echter tegelijk een grotere dreiging voor het achterland bij dijkdoorbraken, omdat de druk erop veel hoger werd en de kracht van het water na een doorbraak dus ook. Vooral na 1700 braken de dijken regelmatig in de wintermaanden door opstuwend ijs. Naast al het leed veroorzaakten zij ook diepe gaten in het landschap, de huidige kolken. Na doorbraken werd de nieuwe, bochtige dijk om de kolk gelegd. Kwelwater werd door middel van zogenaamde kwelkades bestreden.
Relevant zijn ook de aanpassingen aan de Maas na de overstromingen van 1926. Besloten werd een aantal bochten in de Maas af te snijden en een recht rivierbed aan te leggen. Bij Balgoij, Keent en de aangrenzende Loonse Waard ligt nog een afgesneden meander in het landschap.

Figuur 3.7 De dijk tussen Nederasselt en Overasselt brak 90 jaar geleden nog door.

3.8 Bezetting en strijd tegen de bezetter

Onze regio heeft in de afgelopen eeuwen zeker tweemaal te maken gehad met bezetting en een strijd tegen de bezetter. In de Tachtigjarige Oorlog voerden Oranjegezinde troepen een beleg op de stad Grave uit. Deze aanval richtte zich tevens op het verdedingswerk aan de overzijde van de Maas, het latere Kroonwerk Coehoorn. De aangelegde aanvalslinie, bedoeld om de stad af te

sluiten van de omgeving, lag voor een deel op Heumens en Wijchens grondgebied. Van de aarden werken en kampementen is aan het oppervlak weinig meer te zien, maar ondergronds vermoedelijk wel het nodige bewaard gebleven.
Grave had dus een strategische positie die ook op de landschappen van vooral Over- en Nederasselt van invloed was. Misschien wel het ingrijpendst op de lange termijn waren de aanpassingen rondom het Kroonwerk Coehoorn door de eeuwen. In 1699 werd de dijk bij Nederasselt een behoorlijk stuk teruggelegd in verband met de aanleg van dit kroonwerk. Hiervoor moest de middeleeuwse kerk wijken.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelden de 4 gemeenten een relatieve bijrol, die nog het grootst was in de gemeente Heumen. Tijdens de inval van de Duitsers vonden gevechten plaats rond de brug bij Grave en de bruggen over het Maas-Waalkanaal. In Druten lag de Waal-Maaslinie uit 1939, een verbinding tussen de Peel-Raamstelling en de Linie van de Spees/Grebbelinie, maar deze werd uiteindelijk niet gebruikt. De linie is nu moeizaam in het landschap herkenbaar.
Ruim 4 jaar later was het strijdtoneel echter nog heviger. Het gebied rond Nijmegen maakte deel uit van Operatie Market Garden. In het Neder- en Overasseltse Broek in de gemeenten Wijchen en Heumen vonden luchtlandingen van parachutisten plaats om de hiervoor genoemde bruggen te kunnen innemen. Deze actie werd succesvol uitgevoerd, waardoor de troepen richting Nijmegen konden trekken. De terugtrekkende Duitse troepen richtten vernielingen aan in Alverna en aan de brug ter hoogte van Niftrik en Ravenstein. Alle gemeenten hadden bovendien te maken met burgerslachtoffers, vliegtuigcrashes en een meer of minder ontregelde samenleving.
De strijd was hiermee echter niet gestreden. De Slag om Arnhem werd verloren en de Betuwe werd frontgebied. Net daarachter lag het bevrijde Land van Maas en Waal. In Malden en Overasselt werden tijdelijke landingsplaatsen voor vliegtuigen aangelegd en in 1945 werd een tijdelijke spoorlijn aangelegd om de route over spoor naar Duitsland te verkorten.

Figuur 3.8 Overal in Nederland braken na de bevrijding feesten uit, zoals ook hier in Beuningen.

4 Wetgeving

4.1 Rijk

4.1.1 Monumentenwet 1988

De basis voor de landelijke monumentenzorg wordt gevormd door de Monumentenwet 1988, die in 2007 is gewijzigd in verband met de inwerkingtreding van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) en in 2012 opnieuw in verband met de implementatie van de Modernisering Monumentenzorg. De wet bepaalt onder meer dat gemeenten een monumentencommissie moeten hebben om te kunnen adviseren over vergunningaanvragen. Wijchen en Druten hebben een eigen monumentencommissie (al dan niet met inbreng van het Gelders Genootschap), Beuningen en Heumen kennen een Commissie Ruimtelijke Kwaliteit die in zijn geheel vanuit het Gelders Genootschap wordt bemand. De verplichting om rekening te houden met aanwezige of te verwachten ondergrondse archeologische waarden komt ook voort uit de Monumentenwet.

4.1.2 Wet ruimtelijke ordening en Besluit ruimtelijke ordening

In het vijfde lid van artikel 3.1.6 van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) is bepaald dat een toelichting van een bestemmingsplan een beschrijving bevat van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden rekening is gehouden. Met deze beleidsnota willen de betrokken gemeenten ter uitvoering van deze bepaling van het Bro aan de voorkant duidelijkheid verschaffen over de wijze waarop cultuurhistorie als sectoraal belang bij de ruimtelijke ordening wordt / moet worden betrokken.

4.1.3 Besluit algemene regels ruimtelijke ordening

In het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening zijn regels opgenomen met betrekking tot nationale ruimtelijke belangen. De geformuleerde landelijke belangen ten aanzien van cultuurhistorie komen niet voor in de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten.

4.2 Provincie Gelderland

4.2.1 Omgevingsverordening Gelderland

In de omgevingsverordening Gelderland zijn beschermende regels opgenomen voor erfgoed, waaronder waardevol landschap, voor zover dit raakt aan een provinciaal ruimtelijk belang. De regels met betrekking tot de bescherming van erfgoed zien op de Romeinse Limes en de Hollandse Waterlinie, daarnaast zijn beschermende regels opgenomen voor molenbiotopen, waardevol open gebied en het Nationaal landschap. Verder is in de omgevingsverordening een beschermende regeling opgenomen voor de gronden die binnen de Ecologische Hoofdstructuur zijn gelegen.

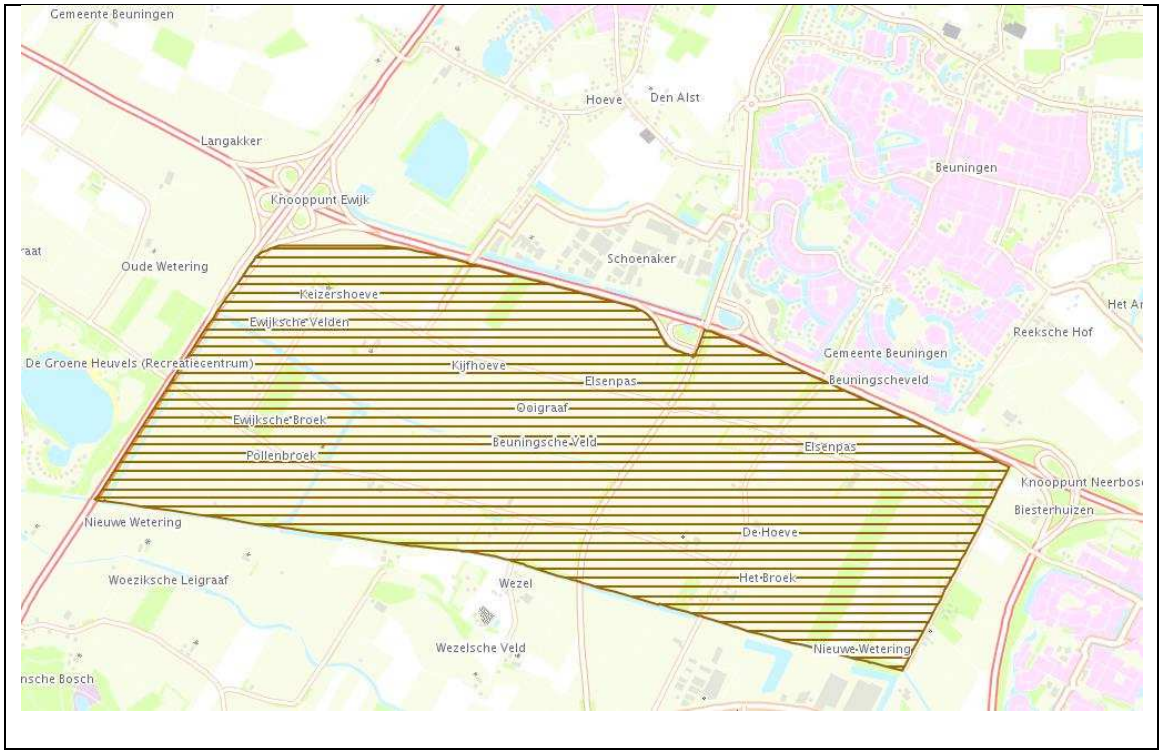
Voor de molenbiotopen (zie onderstaande afbeelding) bepaalt de omgevingsverordening dat bestemmingsplannen voor gronden gelegen binnen een molenbiotoop enkel ontwikkelingen kun-

nen mogelijk maken indien de toelichting bij het bestemmingsplan een motivering geeft waaruit blijkt dat de werking van de molen niet wordt beperkt door de ontwikkeling.

Figuur 4.1 Molenbiotopen zijn verankerd in de provinciale omgevingsverordening.

Binnen de gemeente Beuningen is een gebied gelegen dat door de omgevingsverordening wordt betiteld als waardevol open gebied (zie onderstaande afbeelding). Op de gronden binnen dit gebied is geen nieuwe bestemming mogelijk die de openheid van dit waardevolle open gebied aantast. In de omgevingsverordening worden een aantal uitzonderingen op deze algemene regel beschreven waaronder de uitbreiding van een agrarisch bedrijf binnen of aansluitend aan het bouwvlak.

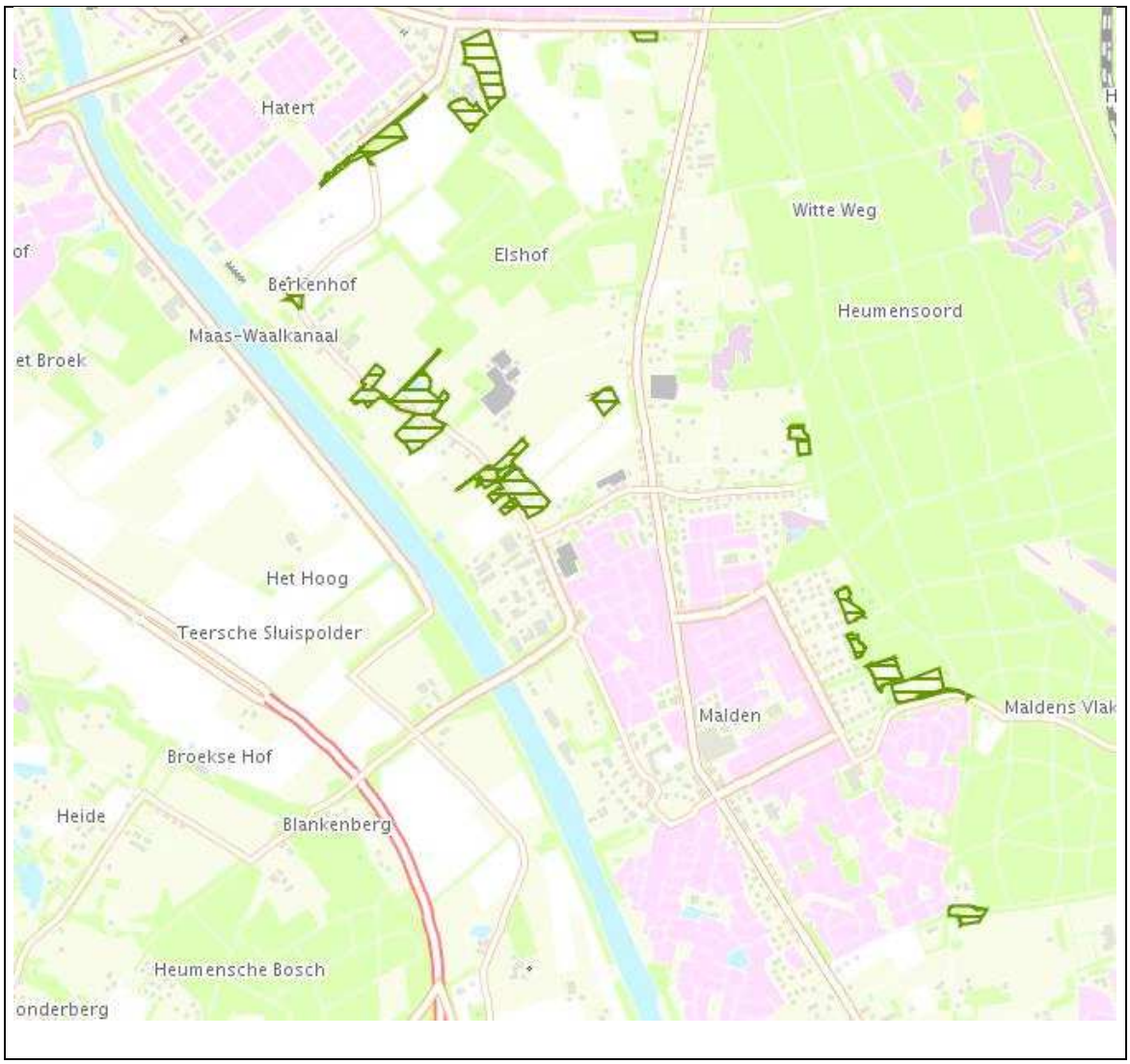
Figuur 4.2 In de gemeente Beuningen bevindt zich een waardevol open gebied.

De omgevingsverordening bevat beschermende bepalingen voor gronden behorend tot de Ecologische Hoofdstructuur. De omgevingsverordening maakt een onderscheid in gronden behorend tot de Groene Ontwikkelingszone en gronden behorend tot het Gelders Natuurnetwerk. In een bestemmingsplan voor gronden binnen het Gelders Natuurnetwerk worden geen nieuwe functies mogelijk gemaakt tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van een groot algemeen belang. De negatieve effecten op de kernkwaliteiten van het gebied moeten dan wel beperkt blijven en eventueel worden gecompenseerd. In een bestemmingsplan voor gronden binnen de Groene Ontwikkelingszone worden geen nieuwe grootschalige ontwikkelingen mogelijk gemaakt tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van een groot algemeen belang. De negatieve effecten op de kernkwaliteiten van het gebied moeten dan wel beperkt worden en eventueel worden gecompenseerd.

Figuur 4.3 De Ecologische Hoofdstructuur in het Land van Maas en Waal.

Binnen de gemeente Heumen zijn enkele gebieden gelegen die door de omgevingsverordening worden aangewezen als Nationaal Landschap gelegen buiten het Groene Natuurnetwerk (GNN) en de Groene Ontwikkelingszone (GO) en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Een bestemmingsplan voor deze gronden (zie afbeelding hieronder) maakt alleen (nieuwe) bestemmingen mogelijk indien deze de kernkwaliteiten van een Nationaal Landschap niet aantasten. Deze kernkwaliteiten zijn vastgelegd in een bijlage bij de omgevingsverordening.

Figuur 4.4 Nationaal Landschap rondom Malden.

Bovenstaande provinciale belangen zijn reeds in de bestaande bestemmingsplannen meegenomen en worden als gevolg van deze beleidsnota niet aanvullend geborgd.

4.3 Gemeenten

De 4 gemeenten beschikken elk over een relatief recente erfgoedverordening (2010-2011), op basis waarvan het mogelijk is om gemeentelijke monumenten, zowel boven- als ondergronds, aan te wijzen en aan gewenste ingrepen een vergunningsplicht te koppelen. Tevens zijn hierin regels opgenomen ten aanzien van terreinen waar archeologische waarden worden verwacht. Beuningen kent daarnaast een separate restauratieregeling voor gemeentelijke monumenten. Wijchen kent als enige gemeente de mogelijkheid gemeentelijk beschermde stads- of dorpsge-

zichten aan te wijzen. Objecten en terreinen die via de erfgoedverordening beschermd zijn, zijn niet op de cultuurhistorische beleidskaart opgenomen, omdat daarvoor reeds een regeling bestaat.

5 Planologische borging en monumenten-zorg

5.1 Inleiding: wat is ons vertrekpunt?

5.1.1 Inleiding

De 4 gemeenten beschikken reeds over beleid waarin men keuzes maakt die te maken hebben met het aanwezige cultureel erfgoed. Doordat cultureel erfgoed zich echter op het raakvlak van heel veel disciplines bevindt, is de aandacht daarvoor ook gefragmenteerd, zoals blijkt uit bijlage 1.

De gemeenten zien cultuurhistorie reeds als integraal onderdeel van de verschillende gemeentelijke beleidsvelden. In veel beleid gericht op landschap, zeker van de afgelopen 5 à 8 jaar, zijn cultuurhistorie of ‘gebiedseigen kenmerken’ belangrijke pijlers. In bestemmingsplannen zijn landschapswaarden al geborgd, al dan niet als uitvloeisel van een landschapsontwikkelingsplan, maar niet noodzakelijkerwijs vanuit het cultuurhistorisch belang. Ook in toeristisch-recreatief beleid worden het karakter van het landschap en de bijzondere waarden van de kernen als sterkte aangeduid.

Expliciet cultuurhistorisch beleid echter gaat veelal niet verder dan archeologie en gebouwde monumentenzorg. Het meeste beleid is impliciet, en er bestaat planologisch weinig juridische grondslag om cultuurhistorie als afwegingskader mee te nemen bij toetsing van vergunningaanvragen.

5.1.2 Het vertrekpunt

De gemeenten hechten vanuit de wettelijke verplichting aan een goede planologische borging van waardevol geachte cultuurhistorie in het bestemmingsplan en in toekomstige structuurvisies, en een verankering van cultuurhistorie als onderdeel van het gemeentelijk afwegingskader bij landschappelijke en stedenbouwkundige ingrepen waarin het bestemmingsplan niet voorziet. Vooruitlopend op de beleidsnota hebben de gemeenten tussen 2007 en 2013 inventarisaties op gemeentelijke schaal laten uitvoeren van het bovengrondse cultuurhistorisch erfgoed. Deze inventarisatie is aangevuld met een cultuurhistorische gebiedswaardering, voor Heumen en Wijchen een herziening van een bestaande gebiedswaardering. Op basis van deze bijgevoegde waardering is een beleidskaart, eveneens bijgevoegd, opgesteld. Deze kaart geeft weer voor welke gebieden en objecten planologische borging wordt voorzien, nu of bij nieuwe ontwikkelingen.

Elke gemeente heeft een eigen afweging gemaakt welke waarderingsklasse men van voldoende belang achtte om cultuurhistorisch beleid op te voeren: Wijchen kiest overwegend voor de gebieden met een middelhoge en hoge waarde. Enige uitzondering is het vennengebied op Alverna. Dit heeft als enige gebied in de gemeente een "zeer hoge waarde" gekregen. Daarmee wordt

namelijk uniform aangesloten bij de waardering die dit waardevolle grensoverschrijdende gebied in de gemeente Heumen heeft. Heumen, Beuningen en Druten kiezen voor gebieden met een hoge en zeer hoge waarde.[3] De gebieden die zijn afgevallen hebben gemeen dat de cultuurhistorische waarden hier in zo geringe mate aanwezig zijn en/of door sterke dynamiek in de laatste driekwart eeuw verloren zijn gegaan, dat andere belangen zwaarder worden geacht en bescherming op cultuurhistorische gronden niet noodzakelijk wordt geacht.

Met de beleidskaart als onderlegger wordt in dit hoofdstuk beschreven op welke wijze bestaande geïnventariseerde waardevolle gebieden en gebouwde objecten worden beschermd indien er zich een ruimtelijke ontwikkeling [4] aandient (§ 5.2). Daarnaast geeft dit hoofdstuk een antwoord op de vraag in hoeverre en op welke wijze er bij ruimtelijke ontwikkelingen, die ingevolge het geldende bestemmingsplan niet direct mogelijk zijn, rekening moet worden gehouden met cultuurhistorie (§ 5.3).
Deze verschillende benaderingen moeten leiden tot werkbare processen voor gemeenten en burgers, waarin geen onredelijke regeldruk ontstaat en het beleid alleen op die gebieden wordt gericht, die er vanuit cultuurhistorisch perspectief toe doen.

De uitgevoerde inventarisaties en waarderingen zullen een belangrijke rol gaan vervullen als toetsingsinstrument op hoofdlijnen voor de ambtelijke organisatie. Om die reden is ervoor gekozen om de geactualiseerde / nieuw vervaardigde waarderingskaarten (kaartbijlage 1) samen met deze beleidsnota en beleidskaart (kaartbijlage 2) vast te laten stellen door het college (Beuningen [5]) en de gemeenteraad (Druten [6], Heumen [7], Wijchen). Nieuwe bestemmingsplannen die getoetst worden aan het cultuurhistorisch beleid worden door de gemeenteraden vastgesteld.

5.2 Vigerende bestemmingsplannen

Een deel van de gebieden en objecten die als waardevol zijn gewaardeerd gaan beschermd worden door middel van een bestemmingsplan. In bijlage 2 bij deze nota is (globaal) per gemeente aangegeven op welke wijze deze bescherming vorm gaat krijgen.

Door het vaststellen van een bestemmingsplan kan worden geborgd dat ruimtelijke ontwikkelingen, zoals sloop en verandering van gebouwen of uitvoering van werken (geen bouwwerken zijnde) en werkzaamheden, die gevolgen kunnen hebben voor de culturele waarde van objecten en gebieden niet plaats kunnen vinden zonder dat het college van burgemeester en wethouders hebben geoordeeld dat de ruimtelijke ontwikkeling die aan de orde is cultuurhistorische belangen

[3] Dat Wijchen slechts één gebied van ‘zeer hoge waarde’ op het vlak van cultuurlandschappen kent is deels methodisch te verklaren, deels ook inhoudelijk te verklaren door de sterke mate van verstedelijking en ingrepen in het omliggende cultuurlandschap in het verleden.
[4] Onder ruimtelijke ontwikkeling wordt in deze beleidsnota verstaan een ontwikkeling die bestaat uit een bouwactiviteit, een functiewijziging of een werkzaamheid (zoals het afgraven van gronden en het rooien van bomen).
[5] Het college van B&W van de gemeente Beuningen heeft deze nota op 25 augustus 2015 vastgesteld.
[6] De gemeenteraad van de gemeente Druten heeft deze nota op 16 december 2015 vastgesteld.
[7] De gemeenteraad van de gemeente Heumen heeft deze nota op 26 mei 2016 vastgesteld.

niet onevenredig schaadt. In Heumen zal worden nagegaan of er aanleiding is een dergelijk bestemmingsplan vast te stellen. Beuningen kiest ervoor om het cultuurhistorisch beleid te evalueren in aanloop naar de omgevingsvisie en het omgevingsplan en nu geen parapluplan te laten opstellen.

Voor Wijchen kan worden opgemerkt dat voor uit cultuurhistorisch oogpunt waardevolle gebouwen een sloopvergunningplicht is opgenomen. Voor uit cultuurhistorisch oogpunt waardevolle gebieden is een vergunningplicht voor werken (geen bouwwerken zijnde) en werkzaamheden opgenomen. Op deze wijze is geborgd dat ruimtelijke ontwikkelingen die gevolgen kunnen hebben voor de cultuurhistorische waarde van objecten of gebieden niet plaats kunnen vinden zonder dat het college van burgemeester en wethouders hebben geoordeeld dat de ruimtelijke ontwikkeling de aan de orde zijnde cultuurhistorische belangen niet onevenredig schaadt.

5.3 Nieuwe ontwikkelingen

Deze paragraaf heeft betrekking op de situatie dat een ruimtelijke ontwikkeling op grond van het geldende bestemmingsplan niet direct mogelijk is, maar dat er nadere besluitvorming noodzakelijk is.

Het Besluit ruimtelijke ordening geeft aan wat er in het kader van een procedure voor een ruimtelijke ontwikkeling die niet in het geldende bestemmingsplan past onderzocht moet worden. Het vijfde lid onder a van dit artikel stelt dat de toelichting / onderbouwing van het besluit een beschrijving dient te bevatten van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden rekening is gehouden. Het beleid van de gemeenten is om dit ‘rekening houden met’ een rol te laten spelen als de ruimtelijke ontwikkeling in een gebied met hoge of zeer hoge (Beuningen, Heumen, Druten) of middelhoge, hoge of zeer hoge (Wijchen) cultuurhistorische waarde wordt beoogd.[8] De vraag die op dat moment centraal staat, is of de beoogde ruimtelijke ontwikkeling een onevenredige afbreuk doet aan de cultuurhistorische waarde van het betreffende gebied. In de volgende paragraaf is beschreven op welke wijze deze toetsing plaatsvindt. Indien een ruimtelijke ontwikkeling niet in een dergelijk gewaardeerd gebied is gelegen, kan volstaan worden met een verwijzing naar deze beleidsnota.

5.4 Toetsing en advisering

In deze paragraaf wordt beschreven op welke manier het toetsingsproces, bij de vraag of er sprake is van een onevenredige afbreuk aan de cultuurhistorische waarde(n) zal verlopen. De vraag op welke manier het toetsingsproces doorlopen moet worden is mede afhankelijk van de keuze van de gemeente voor een parapluplan of niet (zie § 5.2), en derhalve of er sprake is van toetsing bij alleen ontwikkelingen die niet in het bestemmingsplan passen of ook ontwikkelingen die wel in het vigerende bestemmingsplan passen.

[8] In Wijchen in gebieden met een middelhoge, hoge of zeer hoge waarde.

Deze paragraaf is verder alleen van belang op het moment dat een ruimtelijke ontwikkeling voorgenomen wordt in een gebied met een hoge of zeer hoge (Beuningen, Druten en Heumen), middelhoge, hoge of zeer hoge (Wijchen) cultuurhistorische waarde.

Uitgangspunt van deze beleidsnota is dat de aanvrager niet onredelijk extra wordt belast. Dat wil zeggen dat we ons alleen richten op locaties die er cultuurhistorisch toe doen.[9] Dit betekent dat de aanvrager geen nadere onderbouwing en/of onderzoek hoeft op te stellen en de aanvraag niet aan deskundige commissies wordt voorgelegd als de potentiele afbreuk aan de cultuurhistorische waarden in een gebied maar gering is.
In hoeverre een ruimtelijke ontwikkeling afbreuk kan doen aan de cultuurhistorische waarden in een gebied is afhankelijk van:

- De aard en omvang van de ruimtelijke ontwikkeling;
- De cultuurhistorische waarden in een gebied.

Om een onredelijke belasting van een aanvrager te voorkomen, wordt in het toetsingsproces gekozen voor een stapsgewijze beoordeling.

In onderstaande beslistabel zijn deze stappen weergegeven.

[9] Met onredelijk wordt gedoeld op de situatie dat nader cultuurhistorisch onderzoek vanwege de aard en omvang van de ruimtelijke ontwikkeling en/of de aard van de cultuurhistorische waarden in een gebied, geen toegevoegde waarde heeft. Is er sprake van een ruimtelijke ontwikkeling welke gevolgen kan hebben voor de cultuurhistorische waarden in een gebied, dan is ingevolge het beleid nader onderzoek nodig naar de mate waarin de waarden worden aangetast en de mogelijkheden om de ruimtelijke ontwikkeling zodanig aan te passen dat de waarden zoveel als mogelijk worden ontzien. Dit onderzoek is dan noodzakelijk om het bevoegd gezag in staat te stellen om te beoordelen in hoeverre in het ruimtelijke besluit in voldoende mate rekening is gehouden met de cultuurhistorische waarden van een gebied.

Ruimtelijke ontwikkeling past binnen geldend bestemmingsplan.	**Ruimtelijke ontwikkeling past niet binnen geldend bestemmingsplan.**
Vraag Is het opleggen van een nadere eis noodzakelijk?	Vraag Is in de aanvraag om of het verzoek voor een ruimtelijke ontwikkeling voldoende inzichtelijk gemaakt dat er geen sprake is van een onevenredige aantasting van de cultuurhistorische waarde(n).
Stap 1. Ambtelijk wordt beoordeeld of de aard en omvang van de ruimtelijke ontwikkeling (aanvraag om vergunning) en de cultuurhistorische waarden in het betrokken gebied, zodanig zijn dat een nadere eis noodzakelijk zou kunnen zijn.	Stap 1. Ambtelijk wordt bekeken of in voldoende mate is komen vast te staan dat er geen sprake is van een onevenredige afbreuk van de cultuurhistorische waarden in het gebied.
Stap 2. Indien bij stap 1 wordt geoordeeld dat een nadere eis niet noodzakelijk is, wordt de procedure op de gangbare wijze voortgezet.	Stap 2. Indien bij stap 1 wordt geoordeeld dat in voldoende mate is komen vast te staan dat er geen sprake is van een onevenredige afbreuk van de cultuurhistorische waarden in het gebied, wordt de procedure op de gangbare wijze voortgezet.
Stap 3. Indien bij stap 1 wordt geoordeeld dat er sprake zou kunnen zijn van een onevenredige afbreuk van de cultuurhistorische waarden, wordt de aanvraag voorgelegd aan een deskundige / de monumenten- of erfgoedcommissie. De deskundige / commissie brengt vervolgens advies uit over de noodzaak voor en de formulering van de nadere eis.	Stap 3. Indien bij stap 1 wordt geoordeeld dat er sprake zou kunnen zijn van een onevenredige afbreuk van de cultuurhistorische waarden, wordt om een nadere onderbouwing van de aanvraag of het verzoek gevraagd. Deze nadere onderbouwing heeft de vorm van een cultuurhistorische analyse. Stap 4. De cultuurhistorische analyse wordt voorgelegd aan een deskundige / de monumenten- of erfgoedcommissie. Komt de deskundige / commissie tot het oordeel dat de ruimtelijke ontwikkeling afbreuk doet aan de cultuurhistorische waarden van het gebied, dan moet het bevoegd gezag in haar besluit bepalen of de

	afbreuk gelet op de overige aan de orde zijnde belangen[10], als onevenredig is te kwalificeren. De deskundige kan ook adviseren over op te nemen voorschriften / voorwaarden.

Indien een cultuurhistorische analyse aan de orde is, wordt de aanvrager gevraagd om zijn aanvraag aan te vullen met een rapport waarin onder meer de volgende elementen zijn opgenomen:

- Wat is het belang van de ruimtelijke ontwikkeling (bijvoorbeeld bedrijfseconomisch)?
- In welk gebied is de ruimtelijke ontwikkeling gelegen?
- Wat zijn de cultuurhistorische waarden in dit gebied?
- Op welke wijze zijn deze cultuurhistorische waarden betrokken bij de aanvraag?
- Kan de ruimtelijke ontwikkeling op een andere wijze worden uitgevoerd, zodat er minder afbreuk aan de cultuurhistorische waarden in het gebied wordt gedaan (zijn er minder belastende alternatieven)?

Zie voor een uitgebreidere toelichting op de inhoud van een cultuurhistorische analyse in bijlage 3.

Op deze wijze kunnen ruimtelijke ontwikkelingen met een kleine potentiële afbreuk van de cultuurhistorische waarden in een gebied, eenvoudig (zonder extra onderzoeks- of bestuurlijke lasten) worden afgedaan en wordt de aanvrager in een dergelijke situatie niet onredelijk extra belast. Nader onderzoek in de vorm van een cultuurhistorische analyse of het opleggen van een nadere eis is pas aan de orde als ambtelijk wordt geoordeeld dat een onevenredige afbreuk aan de cultuurhistorische waarden in een gebied niet uit te sluiten is.

Het beleid en de wijze van toetsing is in onderstaand schema samengevat.

Figuur 5.1 Stroomschema voor toetsing

5.5 Monumentenzorg

5.5.1 Belang en dynamiek

De gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten voeren een actief monumentenbeleid. Daarmee hebben ze als doel de meest waardevolle bebouwing voor nu en in de toekomst te beschermen. Vanuit deze insteek beschikken deze gemeenten over erfgoedverordeningen en een eigen gemeentelijke monumentenlijst, die naast de rijksmonumentenlijst functioneert. De gemeentelijke monumentenlijst vormt een belangrijk instrument binnen de gemeentelijke erfgoedzorg. Het rijk heeft daarnaast taken met betrekking tot rijksmonumenten aan de gemeenten gedelegeerd, waaronder vergunningverlening. Ondanks de focus van de wet op het bestemmingsplan wordt het instrument ‘gemeentelijke monumentenlijst’ en de daaraan verbonden ver-

[10] Bijvoorbeeld bedrijfseconomische belangen.

ordening nadrukkelijk niet als vervanging ervan gezien, en de noodzaak van een monumentenstatus voor het behoud van specifieke waarden is ook regelmatig actueel. Daarbij is de regeldruk voor monumenteneigenaren sinds 1 januari 2012 sterk verminderd doordat bepaalde ingrepen niet meer vergunningplichtig zijn. De gemeenten hechten er dan ook aan het monumentenbeleid te laten voortbestaan.

Figuur 5.2 De Beiershof in Niftrik, een gemeentelijk monument.

Daarbij moet worden opgemerkt, dat de inhoud van de gemeentelijke monumentenlijst tot op zekere hoogte dynamisch is. Bouwwerken of objecten kunnen van de lijst worden afgevoerd wanneer zij hun monumentale waarde verloren hebben (bijvoorbeeld door brand). De 4 gemeenten willen er echter voor waken, dat verwijdering om opportunistische redenen plaatsvindt. Een bouwwerk dat eenmaal geplaatst is, kan alleen zijn status verliezen als ook daadwerkelijk de cultuurhistorische waarde (sterk) verminderd is of geheel verloren is gegaan. Opname van nieuwe bouwwerken op de gemeentelijke monumentenlijst behoort tot de mogelijkheden als kan worden aangetoond dat de waarde dermate hoog is, dat borging via het bestemmingsplan niet volstaat. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als ook het interieur in materialisering of interne ruimtelijke structuur bescherming behoeft. Ook kan door voortschrijdend inzicht de aanwijzing van gemeentelijke monumenten uit jongere perioden, zoals de wederopbouwperiode (1940-1965), van belang worden geacht. In enkele van de 4 gemeenten (o.a. Wijchen) is hiermee al een voortvarende start gemaakt. Door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) worden panden van

vóór 1940 alleen als rijksmonument aangewezen als daar zeer bijzondere redenen voor aanwezig zijn.

5.5.2 Advisering

Een adviserende rol over de bescherming van het gebouwd erfgoed is weggelegd voor de monumenten- of erfgoedcommissies van de verschillende gemeenten. Hun positie is vastgelegd in de respectieve erfgoedverordeningen (voor Wijchen o.a. ook in de Verordening op de Monumentencommissie). Gevraagde en ongevraagde advisering over aanwijzing of afvoering van een pand als gemeentelijk monument en advisering over aangevraagde omgevingsvergunningen blijft de primaire functie van deze commissie. Daarnaast is voor hen ook de nieuwe rol weggelegd om te adviseren over waardevol gebouwd erfgoed in het bestemmingsplan (zie § 5.2). In het kader van de borging van cultuurhistorie in bestemmingsplannen krijgen zij namelijk ook nieuwe taken toebedeeld. Naast de monumentencommissie kunnen ook externen worden ingeschakeld indien daar aanleiding toe bestaat. In Wijchen kan bovendien gedacht worden aan de – dit jaar nog aan te wijzen – Dorpsbouwmeester). In Beuningen zal de toetsing primair door de ambtenaar RO worden opgepakt.

5.5.3 Afstemming

Om te komen tot werkbare processen dienen er duidelijke procesafspraken gemaakt te worden tussen frontofficemedewerkers, de ambtenaar cultuurhistorie, de medewerkers RO en de vergunningverleners WABO.

Actiepunten

- actieve monitoring van gemeentelijke monumentenlijst t.a.v. afvoeren (bij verlies monumentale waarden) en t.a.v. toevoegen (bij voortschrijdend inzicht t.a.v. bestaande of nieuwe categorieën);
- inwinnen van intern of extern advies wanneer onvoldoende expertise aanwezig is t.a.v. beoordeling vergunningaanvragen;
- afstemmen interne werkprocessen ten aanzien van de integratie van cultuurhistorie in het planologisch proces.

6 Cultuurhistorische kansen

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden keuzes voor thema's en erfgoedlijnen gepresenteerd die in de 4 gemeenten een centrale rol zullen vervullen. Ook worden maatschappelijke trends ten aanzien van erfgoed benoemd die van belang zijn bij de formulering van projectideeën. Tenslotte komt ook het werken met partners, externe communicatie en het verwerven van draagvlak voor monumentenbeleid aan de orde.

6.2: Op welke cultuurhistorie focussen we ons?

6.2.1 Kiezen

Om verwatering van de containerbegrippen 'erfgoed' en 'cultuurhistorie' te voorkomen is een zekere focus nodig: gemeentelijke speerpunten. Op het vlak van erfgoed is die keuze niet willekeurig: een aantal thema's vormt samen de rode draad in de geschiedenis en het erfgoed van het gebied tussen Maas en Waal. Zij representeren belangrijke episoden in de geschiedenis waar de gemeente zich nu mee kan identificeren en waarvan vaak sporen in het landschap aan te treffen zijn. De gemeenten Heumen, Wijchen, Beuningen en Druten willen binnen hun erfgoedbeleid speciale aandacht aan deze thema's schenken. De vier gemeenten zullen zich niet exclusief aan deze thema's verbinden, maar spreken wel gezamenlijk uit dat zij deze thema's als belangrijke kern van hun geschiedenis en erfgoed beschouwen. Binnen de thema's wordt cultuurhistorie integraal benaderd, al hangt het mede van het thema af om welk type erfgoed het gaat.
Niet alle thema's zullen in optima forma in elke gemeente terug te vinden zijn. De gemeenten hebben hun onderlinge verschillen, maar delen ook veel van hun geschiedenis. In die gedeelde geschiedenis met lokale accentverschillen schuilt de kracht, de diversiteit én de verbondenheid. Opgemerkt dient nog te worden dat de meeste thema's een tastbare, materiële kant en een zachte, immateriële kant hebben: de elementen versus de verhalen over deze elementen of verhalen over gebeurtenissen. De gemeenten hechten eraan dat beide kanten van het erfgoed naar voren komen.

6.2.2 Het grote kader: cultuurhistorische thema's

Het grote kader van het cultuurhistorisch erfgoed in de gemeenten Beuningen, Heumen, Druten en Wijchen kan worden gekoppeld aan de cultuurhistorie in de regio zoals we die in hoofdstuk 3 hebben beschreven en zoals deze op de cultuurhistorische waardenkaart en de archeologische waarden- en verwachtingskaart zijn benoemd.

De 7 thema's zijn relatief algemeen van aard. Om die reden willen we ze nader duiden door hier heel concrete erfgoedlijnen uit te destilleren. Wat zijn specifieke deelonderwerpen binnen de genoemde thema's die in het beleid van de gemeenten Wijchen, Heumen, Druten en Beuningen een plek krijgen?

Thema	Erfgoedlijn
Zichtbare prehistorie	- Wonen en begraven op de hogere gronden
Romeinen en Merovingers	- De context van Noviomagus: dicht bewoond gebied in de Romeinse tijd, achter de Limes - Verbinding: Romeinse wegen van Blerick naar Nijmegen, tussen Wijchen en Heumen, tussen Nijmegen en Druten - Merovingisch hartland
Karolingers, de kerstening en christelijke tradities	- Abdijen als grootgrondbezitters - Middeleeuwse kerken en kapellen - Protestanten vs. katholieken: de reformatie - Het Rijke Roomse Leven: kloosters, kerken en vrome burgers - De kerstening weerstaan? Volksgeloof in Maas en Waal
Kastelen en heerlijkheden	- Burchten en ridders: middeleeuwse kastelen - Wonen op 't land: edelmanswoningen, havezates, buitenplaatsen en landgoederen - 'Land van de heerlijkheden'
Cultuurlandschappen en de strijd tegen het water [11]	- Maas en Waal in de Nederlandse delta - Wonen op de stroomrug - Veilig achter de dijken (of toch niet?) - Afwatering en ontginning van de kommen - Uiterwaarden en steenfabrieken - Het boerenland na de bedijking - Fruitteelt
Bezetting en strijd tegen de bezetter	- Deel van een militair-strategisch belangrijk rivierengebied: de Tachtigjarige Oorlog - Maas en Waal tijdens de Tweede Wereldoorlog - Koude Oorlog
Bouwkunst van stad en land [12]	- Kerken - Molens - Agrarisch erfgoed - Scholen

[11] Vanwege de nauwe verbondenheid hebben we deze twee thema's samengenomen.

[12] Vanwege het separate karakter binnen deze nota hebben we dit onderdeel – in afwijking van de opzet van hoofdstuk 3, aan de lijst met thema's toegevoegd.

Daarnaast zijn er erfgoedlijnen aan te wijzen die thema-overstijgend te noemen zijn. Zij passen in de meeste geval binnen ‘Communicatie en herkenbaarheid’, ‘Educatie en ontsluiting’, ‘Kennisontwikkeling t.b.v. beleidsvorming’ en ‘Visualisatie en verbeelding’.

6.3 Hoe benaderen we deze cultuurhistorie?

6.3.1 Inleiding

De gemeenten zouden de kansen van het erfgoed en belangen van private partijen die zich voor erfgoed willen inzetten tekort doen als we alleen de planologische kant (in hoofdstuk 5) zouden belichten of de genoemde thema’s en erfgoedlijnen (in paragraaf 6.2) volledig aan het private domein zouden overlaten. Inspireren, ontwerpen en het versterken van de betrokkenheid van burgers, educatie, recreanten en toeristen, en bedrijven zijn minstens zo belangrijk om de aandacht ervoor en de economische voordelen ervan voor de lange termijn te verzekeren. Een gemeente is ervoor het algemene belang te dienen. Dat algemene belang kan in dit geval zijn om de voordelen van erfgoed op het gebied van woon- en werkklimaat, educatie en economie veilig te stellen of mee te werken aan beleefbaarheid van en aandacht voor cultuurhistorie.[13]
Zowel de vele bestaande initiatieven (zie bijlage 6) als nieuwe initiatieven bieden veel mogelijkheden het erfgoed beter voor het daglicht te brengen. In deze paragraaf zullen we, gekoppeld aan maatschappelijke trends, aangeven welke richting de 4 gemeenten met hun erfgoed op willen. Deze richting wordt in bijlage 8 binnen de thema’s en erfgoedlijnen nader uitgewerkt in de vorm van concrete projectideeën.
De vier gemeenten stellen zich bij de uitvoering van het cultuurhistorisch beleid hoofdzakelijk op als faciliterende en initiërende overheid. Zo mogelijk kan men ook de rol van uitvoerende overheid op zich nemen. Burgers worden door een actieve en heldere opstelling van de gemeente gemotiveerd om zelf zaken op te pakken. Bedrijven worden daarnaast gemotiveerd om op hun eigen manier een bijdrage te leveren. De gemeente kan zich bijvoorbeeld inzetten voor verdieping en verspreiding van kennis over erfgoed, met een koppeling naar erfgoededucatie. Dat geldt ook voor de inzet van deze kennis in het creëren van een erfgoedaanbod aan inwoners en toeristen/recreanten.

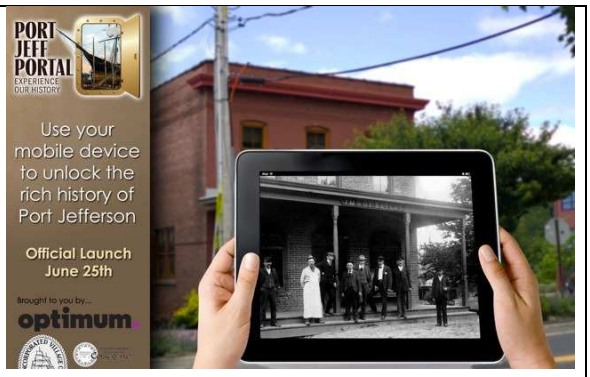
6.3.2 Hoe beleeft het publiek cultuurhistorie?

Met alleen thema’s hebben we nog geen beeld hoe we dit erfgoed op een zinvolle wijze kunnen benaderen. Hoe zorgen we nu dat initiatieven die we binnen deze thema’s ontplooien of ondersteunen, ook aansluiten bij wat het publiek belangrijk vindt? Wanneer is een initiatief maatschappelijk relevant en de moeite waard om te ondersteunen?
De relevante trends binnen de cultuurhistorie en monumentenzorg kunnen worden geduid vanuit een sociologische invalshoek.[14] Deze gedegen waarneming van wat er in wisselwerking tussen

[13] Bovengrondse visualisatie van ondergronds erfgoed is hiervan een goed voorbeeld.
[14] Deze duiding is van de hand van de Nijmeegse hoogleraar ‘Geschiedenis van Gelderland’, Dolly Verhoeven. Zie voor de volledige tekst: http://nationaalmonumentencongres.nl/files/2013/12/Binnen-zonder-kloppen-Nationaal-Monumentencongres-2013.pdf

publiek en erfgoed speelt vormt de basis voor de projectideeën op het gebied van erfgoedbeleving en –benutting die door Wijchen, Heumen, Druten en Beuningen worden geformuleerd.[15] De verschillende trends worden aangeduid met 5 steekwoorden, namelijk intensivering, informalisering, individualisering, internationalisering en informatisering. In bijlage 7 zijn deze trends nader uitgewerkt. Deze trends zullen als leidraad worden gebruikt bij de ontplooiing of ondersteuning van projecten.

Figuur 6.1 Er zijn meerdere manieren om het publiek te betrekken bij erfgoed. Manifestaties, de digitale wereld en ervaringen uit het buitenland spelen een rol bij wensen en verwachtingen.

6.4 Initiatieven en partners

De gemeenten Heumen, Beuningen, Druten en Wijchen zullen zelf enkele initiatieven op het vlak van de promotie / ontsluiting van erfgoed ontplooien. De financiële middelen en menskracht zijn op dit moment echter zo beperkt dat het niet mogelijk is om een strak afgebakend overzicht te maken van datgene wat zij als gemeenten in de komende jaren zouden willen realiseren. Die beperking geldt eveneens waar het gaat om de ondersteuning van particuliere initiatieven. In de komende jaren zal daarom per situatie bekeken worden of de gemeente aan de realisatie van projectideeën uit de maatschappij kan bijdragen en zo ja, op welke manier. In bijlage 8 is een

[15] Ruimtelijke-inrichtingsprojecten kunnen los staan van deze trends.

overzicht van mogelijke projectideeën opgenomen. Daarnaast zullen de gemeenten intern afstemmen hoe de koppeling met het toeristisch-recreatief beleid gelegd gaat worden.

6.5 Communicatie

Profilering valt of staat met zichtbaarheid. De gemeenten streven er naar om met hun erfgoed zichtbaar te zijn in de lokale en regionale media. Hierbij nemen zij ook zelf het initiatief om ontplooide projecten aan het publiek bekend te maken via deze media. Naast incidentele berichten kan bijvoorbeeld ook gedacht worden aan artikelen- of persberichtenseries, bijvoorbeeld in relatie tot Open Monumentendag of andere te organiseren evenementen. Elke gemeente kan hierbij ook andere betrokkenen erop wijzen de publiciteit te zoeken.
Waar mogelijk zullen sociale media via de gemeentelijke communicatieadviseurs worden ingezet om gericht berichten over ontwikkelingen op erfgoedgebied naar buiten te communiceren. Daarnaast hebben we in deze nota bij verschillende onderdelen aangegeven wat de relatie tussen gemeente en het brede of smallere publiek (zoals monumenteneigenaren) is en welke rol communicatie hierin speelt. Burgers worden ook aangemoedigd zelf bekendheid te geven aan (succesvolle) initiatieven, zoals via het online platform van de Participatiekaart.

6.6 Draagvlak voor monumentenbeleid

Een geslaagd monumentenbeleid staat of valt met draagvlak onder de inwoners van de gemeenten in het algemeen en de eigenaren van de rijks- en gemeentelijke monumenten in het bijzonder. Dat draagvlak is op diverse manieren te verkrijgen.

6.6.1 Een soepel proces

Allereerst zijn een zorgvuldige onderbouwing van de monumentale waarde en een snelle, maar zorgvuldige en deskundige afhandeling van vergunningaanvragen noodzakelijk. In de Wabo is de snelheid van het proces reeds gewaarborgd. Zorgvuldigheid kan worden bereikt door eigenaren met ontwikkelingsplannen vóór de indiening van de aanvraag te laten overleggen met de betrokken ambtenaar en/of de monumentencommissie. In dit vooroverleg kan worden verkend of er mogelijkheden voor de ontwikkeling bestaan en zo ja, welke ideeën wel en welke niet wenselijk zijn. Naast vooroverleg met de monumentencommissie kan ook gekozen worden voor indiening van een informele aanvraag Vooroverleg via het Omgevingsloket. Daar kan dan (zonder dat wettelijke termijnen gaan lopen) een brede advisering plaatsvinden, bijvoorbeeld voor cultuurhistorie, RO, bodem, archeologie, welstand etc.
Vooraf adviseren in plaats van achteraf corrigeren vergroot het draagvlak voor monumentenzorg. Het ondersteunt de eigenaar en verhoogt de kans dat de ingreep vanuit cultuurhistorisch perspectief succesvol wordt en met vergunning kan worden uitgevoerd.

6.6.2 Open Monumentendag

Hier zijn communicatie en voorlichting van groot belang. De gemeente heeft hierin overwegend een stimulerende en soms ook faciliterende rol. Open Monumentendag wordt elk jaar landelijk georganiseerd in het tweede weekend van september. Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

hechten grote waarde aan deze dag en werken mee aan de organisatie ervan door de organiserende commissie/organisatie te subsidiëren.

Open Monumentendag is voor veel mensen (900.000 mensen landelijk op jaarbasis) de belangrijkste dag dat zij zich bezig houden met ons gebouwd erfgoed. De gemeenten hechten er dan ook aan hun huidige rol in de toekomst voort te zetten.

Figuur 6.2 Open Monumentendag speelt een belangrijke rol in de kennismaking en ervaring met lokaal erfgoed.

Actiepunten

- faciliteren en indien mogelijk initiëren van 'cultuurhistorische kansen', waar mogelijk in relatie tot de beschreven thema's en trends, en in samenwerking met het maatschappelijk middenveld;
- actief communiceren via traditionele en nieuwe media over gemeentelijke cultuurhistorische activiteiten en burgers aanmoedigen hierover zelf ook te communiceren;
- voor de burgers zorg dragen voor een snelle, zorgvuldige en deskundige afhandeling van vergunningaanvragen;
- stimuleren van vooroverleg over plannen die invloed hebben op cultuurhistorische waarden;
- blijven nemen van de stimulerende en faciliterende rol t.a.v. de organisatie van Open Monumentendag.

7 Nawoord

Deze beleidsnota werd opgesteld door Luuk Keunen (RAAP Archeologisch Adviesbureau) en Dènes Jansen (Buro Waalbrug). Zij bedanken de betrokken ambtenaren van de gemeenten Heumen (Ria Koeneman), Beuningen (Koen Antonise, Guido Woutersen, Harm Bekker, Nancy van de Zande en Karin Eppink), Druten (Louis Nieboer, Susanne Welbers, Ivo Verploegen en Mark Jansen) en Wijchen (Fred Coolen, Rob Ribbink, Paul Vereijken, Patricia van Wolferen en Lambert van Beusekom) voor hun constructieve inbreng tijdens de ontwikkeling van deze nota. Daarnaast werd belangrijke inhoudelijke ondersteuning gekregen van het Erfgoedplatform Gemeente Heumen, de monumentencommissie Wijchen, Historisch Besef Beuningen, het Gelders Genootschap en landschapshistoricus Ferdinand van Hemmen. Zonder hun bijdragen was de totstandkoming van deze nota in deze vorm niet mogelijk geweest.

Deze beleidsnota cultuurhistorie kon worden opgesteld dankzij subsidie van de Stadsregio Arnhem-Nijmegen.

Colofon

Opdrachtgever: Gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Titel: Samen in verscheidenheid: beleidsnota cultuurhistorie voor de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten

Status: definitief concept

Datum: april 2015

Auteurs: *ir. L.J. Keunen (RAAP) & mr. D. Jansen (Buro Waalbrug)*

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.
Postbus 5069
1380 GB Weesp

Buro Waalbrug
Postbus 165
6640 AD Beuningen

Bijlagen en kaartbijlagen

Bijlage 1. Inventarisatie wetgeving en beleid.
Bijlage 2. Beschrijving planologische borging per gemeente.
Bijlage 3. Cultuurhistorische analyse.
Bijlage 4. Toelichting op de waarderingskaarten.
Bijlage 5. Overzicht van karakteristieke bebouwing in Wijchen, Heumen en Beuningen.
Bijlage 6. Maatschappelijke initiatieven.
Bijlage 7. Cultuurhistorische trends in de maatschappij.
Bijlage 8. Projectideeën.

Kaartbijlage 1. Waarderingskaarten Wijchen, Heumen, Beuningen en Druten.
Kaartbijlage 2. Cultuurhistorische beleidskaart.

Verantwoording afbeeldingen:

Foto's wethouders: respectieve gemeenten/Ger Loeffen/Niels Stam

Fotocommunity.de, MH1961: 6.1
Gemeente Beuningen: 3.2
Layar.com: 6.1
Marketgarden70.nl: 6.1
Oud-Beuningen: 3.8
Open Monumentendag.nl: 6.2
Provincie Gelderland: 4.1, 4.2, 4.3, 4.4
RAAP: 1.1, 3.1, 3.3, 3,7
Wikimedia Commons: 3.4, 3.5, 3.6
WUR, Speciale collecties: 2.1

Bijlage 1 – Inventarisatie wetgeving en beleid

B1.1 Rijk

B1.1.1 Modernisering Monumentenzorg (MoMo)

Op 1 januari 2012 zijn de wetswijzigingen in werking getreden die het gevolg waren van de modernisering van de monumentenzorg, in het kort MoMo genoemd. Deze modernisering werd in 2009 aangekondigd in de vorm van een beleidsbrief. Het belangrijkste vertrekpunt daarin was dat de monumentenzorg voortaan in de eerste plaats gebieds- en ontwikkelingsgericht diende te zien, en niet langer in de eerste plaats object- en behoudsgericht. Om die wensen te kunnen operationaliseren werden drie beleidspijlers vormgegeven:

- Pijler 1: Cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening. Van gemeenten werd verwacht [16] dat zij voortaan voorafgaand aan het vaststellen van een bestemmingsplan een cultuurhistorische analyse zouden laten uitvoeren en daar vervolgens een afweging over te maken of, en zo ja hoe, deze waarden in het bestemmingsplan zouden worden opgenomen.
- Pijler 2: Krachtiger en eenvoudiger regelgeving. Eigenaren van (gebouwde) monumenten kregen meer ruimte voor eigen afwegingen.
- Pijler 3: Bevorderen van herbestemmingen. Door maatschappelijke veranderingen hebben steeds meer gebouwen, complexen, terreinen en landschappen behoefte aan een nieuwe functie. Het gebrek aan een functie is immers een bedreiging voor het voortbestaan van het object.

Deze voornemens hebben ertoe geleid dat op 1 januari 2012 onder meer de Monumentenwet en het Besluit ruimtelijke ordening zijn gewijzigd. In het Bro is nu de afwegingsverplichting over cultuurhistorie in het kader van de ruimtelijke ordening verwerkt, in de Monumentenwet zijn vergunningvrije activiteiten met betrekking tot monumenten en in beschermde gezichten opgenomen.

B1.1.2 Monumentenwet 1988

De basis voor de landelijke monumentenzorg wordt gevormd door de Monumentenwet 1988, die in 2007 is gewijzigd in verband met de inwerkingtreding van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) en in 2012 andermaal in verband met de implementatie van de Modernisering Monumentenzorg. De wet bepaalt onder meer dat gemeenten een monumentencommissie moeten hebben om te kunnen adviseren over vergunningaanvragen. Wijchen en Druten hebben een eigen monumentencommissie (al dan niet met inbreng van het Gelders Genootschap), Beuningen en Heumen kennen een Commissie Ruimtelijke Kwaliteit die in zijn geheel vanuit het

[16] *De opdracht uit het Besluit ruimtelijke ordening (zoals dat per 1 januari 2012 komt te luiden) aan gemeenten om "rekening te houden" met cultuurhistorische waarden is een generieke bepaling. Deze opdracht is in algemene termen gesteld, maar is zeker geen vrijblijvende opdracht. Het is immers niet mogelijk om rekening te houden met cultuurhistorische waarden zonder te weten waarover men het eigenlijk heeft. Daarvoor zal altijd een degelijk cultuurhistorisch onderzoek nodig zijn. Op het moment dat die op tafel ligt, zal dat in de verdere besluitvorming een bepalende factor zijn die in alle openheid moet worden afgewogen* (Brief van staatssecretaris H. Zijlstra aan de Eerste Kamer, 27 mei 2011).

Gelders Genootschap wordt bemand. De taak om rekening te houden met aanwezige of te verwachten ondergrondse archeologische waarden komt ook voort uit de Monumentenwet.

B.1.1.3 Besluit algemene regels ruimtelijke ordening

In het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening zijn regels opgenomen met betrekking tot nationale ruimtelijke belangen. In dat kader zijn regels opgenomen die betrekking hebben op erfgoederen met een universele waarde. Hieronder wordt het volgende verstaan:
Als erfgoed van uitzonderlijke universele waarde worden aangewezen:

- Nieuwe Hollandse Waterlinie;
- Romeinse Limes;
- Werelderfgoed De Beemster;
- Werelderfgoed De Stelling van Amsterdam.

Deze erfgoederen komen niet voor in de gemeenten Beuningen, Druten, Heumen en Wijchen.

B1.2 Regionaal (w.o. provincie)

B1.2.1 Cultuur- en erfgoedprogramma 2013-2016

De provincie Gelderland heeft haar ambities met betrekking tot cultureel erfgoed vastgelegd in het Cultuur- en erfgoedprogramma 2013-2016. Hierin zijn enkele zaken veranderd na het aflopen van het voorgaande Belvoir-beleid. De ontwikkelingsgerichtheid van MoMo is erin verankerd door cultuur te zien als bouwsteen voor ontwikkeling. Daarnaast wil men de provincie niet meer louter van een subsidiërende kant laten zien, maar als professioneel partner waarin ook ruimte moet zijn voor tegenprestaties. Door dit partnerschap uit te dragen hoopt men ook te bereiken dat de maatschappij meer bij cultuur en erfgoed betrokken wordt. De provincie ziet zichzelf als partner, regisseur, financier en makelaar/verbinder. Door een beperktere hoeveelheid middelen worden bovendien scherpere keuzes gemaakt. Bij cultureel erfgoed wordt gekozen voor het overdragen en beleefbaar maken van de historie en het zichtbaar maken door middel van zichtbare kunst en ontwerp.

Om doelen te bereiken heeft de provincie het initiatief genomen om met gemeenten tot bestuurlijke afspraken te komen in de vorm van een cultuur- en erfgoedpact. Bij de initiatieven waarover afspraken worden gemaakt kiest de provincie voor een ondersteuning van de uitvoering, en minder van de coördinatie. De provincie maakt middelen vrij voor het ondersteunen van cultuurfestivals (w.o. erfgoedfestivals), het bevorderen van innovatieve kennis en vakmanschap voor het behoud en ontwikkeling van erfgoed, het ondersteunen musea en daarmee verbonden partijen en activiteiten (inclusief het onderzoeken van de mogelijkheden voor een leerstoel ‘Erfgoed van Gelderland’), het bevorderen van herbestemming en het investeren in onderzoek naar en praktische werkzaamheden aan typische Gelderse, actuele thema’s (buitenplaatsen, cultuurhistorie van bos en natuur, militaire linies). Hierin komt het zogenaamde ‘provinciaal belang’ naar voren.

De contourennota geeft een praktische uitwerking van het genoemde programma en benoemt de besteding van de structurele middelen.

B1.2.2 Visie Waalweelde (2009)

Het totale project Waalweelde wil, in haar eigen woorden, *de Waal en haar omgeving mooier, veiliger, natuurlijker en economisch sterker (...) maken*. Onder regie van de provincie Gelderland werken verschillende partijen samen. Cultuurhistorie is één van de zeven thema's, naast Veiligheid, Natuur, Bedrijvigheid, Wonen, Recreatie en toerisme, Energie en Klimaat. Vanwege de geografische ligging zijn van de vier gemeenten hierbij alleen Druten en Beuningen betrokken. In deze gemeenten gaat het om een tiental geformuleerde projecten, vooral practisch gericht zoals de omvorming van bedrijventerreinen naar woningbouw, het graven van nevengeulen en de ontwikkeling van nieuwe natuur.

B1.2.3 Toeristische herpositionering Rijk van Nijmegen (2013)

Deze visie is tot stand gekomen door een samenwerking van het Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem-Nijmegen, de gemeenten en het bedrijfsleven. Er is een toeristische visie ontwikkeld om het merk Rijk van Nijmegen beter op de kaart te zetten. Cultuur en cultuurhistorie vormen een belangrijke pijler onder de visie. Hier spelen het Romeins verleden, de Middeleeuwen en de Tweede Wereldoorlog als thema's die meer zichtbaar en beleefbaar gemaakt zouden moeten worden.

B1.2.4 Deltaprogramma (2014)

Om de veiligheid in onze delta te vergroten is in de afgelopen jaren het Deltaprogramma uitgewerkt. Het Deltraprogramma van 2014 is de vierde op rij. Voor onze regio zijn binnen het deelprogramma Rivieren de regio's Waal en Bedijkte Maas van belang. Alhoewel dit uiteraard niet het hoofddoel is, heeft cultuurhistorie wel een nadrukkelijke plek in het programma. Cultuurhistorie wordt, net als natuurontwikkeling en recreatie, gezien als 'meekoppelkans' en net als leefbaarheid, landschap en natuur een 'aandachtspunt'. Binnen ons gebied zijn retentiegebieden van Keent en Wijchen-Heumen en dijkverleggingen bij Heumen en Overasselt voorzien waar het om de Maas gaat.

B1.3 Gemeenten

B1.3.1 Algemeen

Gemeenten zijn de eerst aangewezen overheidslaag als het gaat om het beschermen van het brede erfgoed. Zij staat dicht bij de burger en is daarnaast voor een groot aantal typen ingrepen het bevoegd gezag.

In bestemmingsplannen komt het thema cultuurhistorie als zodanig in veel gevallen maar heel beperkt terug. Zo vinden we in het Bestemmingsplan Buitengebied van Heumen (2009) een toelichting op de monumentale bebouwing (geregeld via Monumentenwet 1988 en monumentenverordening), de molens (met regels ten aanzien van bebouwing in de omgeving) en de bescherming van archeologische waarden. Veel vaker zijn cultuurhistorische kwaliteiten verweven met thema's als waardevol landschap. Tekenend is de eerste zin van de paragraaf onder het kopje

'landschap' in voornoemd bestemmingsplan, wanneer het Streekplan 2005 van de provincie Gelderland wordt aangehaald: *Gelderland omvat een grote variatie aan landschappen met een rijke cultuurhistorie*. Kennelijk wordt het cultuurhistorische aspect van alle andere aspecten in de landschappen het meest relevant geacht. In de doelstelling van het bestemmingsplan is dan ook opgenomen dat het bestemmingsplan een bescherming van waarden en belangen biedt, waartoe ook archeologische en cultuurhistorische waarden behoren.

B1.3.2 Beuningen

Waterplan (2005)

Het Waterplan van de gemeente Beuningen was vooral gericht op kwaliteit en veiligheid. Cultuurhistorie vormt geen expliciet onderdeel van het plan.

Landschapsontwikkelingsplan (2006)

In december 2006 werd de landschapsvisie 'Landschap in beweging' voor de gemeenten Beuningen, Druten en Wijchen afgerond en vervolgens in 2007 door de drie gemeenteraden vastgesteld. De samenhang en identiteiten van het historisch cultuurlandschap, onderscheiden in meerdere landschapstypen, vormen hierin het raamwerk voor nieuwe ontwikkelingen. Afhankelijk van het landschapstype is het cultuurhistorisch karakter hier sterker of minder sterk in de visie richting de toekomst aanwezig. Zo is in de uiterwaarden van Waal en Maas meer ruimte voor natuur en rivierdynamiek geboden, terwijl op de Waaloeverwallen het kleinschalige historisch cultuurlandschap vertrekpunt is.

Expliciet wordt uitgesproken dat aardkundige en archeologische waarden behouden en versterkt moeten worden en dat cultuurhistorische waarden behouden moeten blijven en als inspiratiebron gebruikt moeten worden, omdat zij bijdragen aan de identiteit van de landschapstypen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen behoud (beschermde stads- en dorpsgezichten, gemeentelijke en rijksmonumenten, de omgeving van de monumenten) en versterking van ruimtelijke patronen zoals dijken, achterkaden, wielen, wagen- en verkavelingspatronen etc. door deze structuren op te nemen in ontwerpen. Daarbij kan worden teruggegrepen op meerdere referentieperioden. Waar mogelijk wordt gestreefd naar educatief of recreatief gebruik van waardevolle objecten. De relatie tussen de hedendaagse landschappen, de historische achtergronden ervan en de mogelijkheden die dat voor de toekomst biedt komt in het plan duidelijk naar voren.

In oktober 2007 is vervolgens het eerste uitvoeringsplan afgerond. Hierin zijn 4 thema's met bijbehorende doelen geformuleerd, namelijk a) behouden en versterken landschap, b) economische dragers landschap, c) ecologisch netwerk en d) toegankelijkheid. Alle thema's hebben een directe relatie met de cultuurhistorische waarden in het landschap, maar met thema a is de relatie met meest duidelijk.
Om de doelen te kunnen bereiken is sturing nodig, mogelijk in volgorde van passiviteit naar activiteit: faciliteren, stimuleren en actief sturen. Om de gewenste doelen te kunnen bereiken is vol-

gens de opstellers ook verankering in gemeentelijk beleid noodzakelijk. Het betreft het bestemmingsplan buitengebied, de welstandsnota, notitie recreatie en toerisme, monumenten, economisch beleidsplan, waterplan en het milieubeleidsprogramma.
In het uitvoeringsplan zijn uiteindelijk 15 in 2007 lopende projecten benoemd en 15 projecten voor de periode 2008-2012. In 2013 is een nieuw uitvoeringsprogramma vastgesteld, dat een looptijd tot 2018 heeft. Hierin zijn projecten opgenomen met directe cultuurhistorische relevantie en met indirecte cultuurhistorische relevantie, zoals landschapsontwikkelingsprojecten. Hieronder een selectie:

- Gebiedsuitvoeringsprogramma Maas en Waal (GUP) (indirect);
- Landschappelijke inpassing (bedrijfs)bebouwing (indirect);
- QR-codes op cultuurhistorisch waardevolle plaatsen (direct);
- Cultuurhistorische landschapselementen, herstel, belevingbevordering en aanleg (direct);
- Maasheggenherstel, deel van cultuurhistorische landschapselementen (direct);
- Bevorderen herkenbaarheid historische waterlopen (direct);

Elk jaar wordt het uitvoeringsplan van het landschapsontwikkelingsplan geëvalueerd. De concrete projecten komen hierin aan de orde.

Erfgoedverordening en restauratiesubsidieregeling (2010)

Op 6 januari 2011 trad de huidige erfgoedverordening van de gemeente Beuningen in werking. In deze verordening zijn de mogelijkheden om gemeentelijke monumenten te kunnen aanwijzen vastgelegd, en is bepaald welke regels gelden met betrekking tot de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Ook zijn hierin de regels vastgelegd met betrekking tot beschermde archeologische monumenten en gebieden met specifieke archeologische verwachtingswaarden. Tenslotte is hierin een subsidieregeling ten aanzien van gemeentelijke monumenten uitgewerkt.

Structuurvisie (2012)

Op 8 mei 2012 werd de structuurvisie ‘Groen en dynamisch’ vastgesteld door de gemeenteraad van Beuningen. Hierin zijn de hoofdlijnen van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen voor de komende 10 tot 20 jaar vastgelegd. Hierin zijn structuurvisies voor deelgebieden uit de jaren ervoor gecombineerd met een nieuwe visie voor het overige gedeelte van het gemeentelijk grondgebied. Cultuurhistorie komt als onderwerp meerdere malen in de structuurvisie voor. Als hoofdopgave is geformuleerd om de cultuurhistorische waarden onder de structuur van het dorp Beuningen meer zichtbaar te maken. Daarnaast is uitgesproken dat de landschappelijke en cultuurhistorische waarden steeds het uitgangspunt zijn bij de ontwikkeling van Ewijk. Daar houdt de aandacht voor cultuurhistorie echter niet op. Op een groot aantal andere pagina’s in de structuurvisie wordt impliciet naar cultuurhistorische waarden verwezen, bijvoorbeeld waar het gaat om de kwaliteitsverbetering van oude linten in Weurt door deze te herinrichten met aansluiting op de historische karakteristiek.

De scheidslijn tussen ‘landschappelijke waarden’ en ‘cultuurhistorische waarden in het landschap’ is vaak erg dun. Bij de afronding van Ewijk is men van plan het landschap te gebruiken

als onderlegger. Daarbij doelt men op het gebruiken als vertrekpunt van ‘landschapskenmerken, zowel in het veld herkenbare elementen als historische verwijzingen, archeologie en bodemtechnische bijzonderheden’. In het stedelijk gebied van Ewijk vormen de historische linten het vertrekpunt. Voor het uiterwaardengebied geldt dat ‘behoud, versterken van de leesbaarheid van het landschap en behoud van cultuurhistorische elementen’ één van de (deel)hoofdopgaven is. Op de oeverwallen vormen enkele bijzondere historische structurende elementen van het rivierengebied (paden over kwelkaden, voormalige loop dijk, landgoederen) de dragers.

Wanneer we vervolgens weer opschalen zien we dat – ook al wordt het soms niet expliciet als historisch benoemd – in grote lijnen de historische landschapsstructuur van oeverwallen, uiterwaarden en kommen als waardevol wordt gezien, met in de bebouwde kommen een wat meer genuanceerde benadering op specifieke onderdelen of in specifieke (delen van) kommen. Met name ten noorden van de A50-N322 zijn ontwikkelingen voorzien met een groot ruimtebeslag, zoals de zandwinning Beuningse Plas en de zandwinningslocatie H1 bij Winssen.

Groenbeleidsplan (2012)

In het groenbeleidsplan van de gemeente Beuningen komt cultuurhistorie als één van de andere ‘functies’ voor die bij de visievorming betrokken is, naast spelen, water, archeologie en recreatie. Dit komt onder meer terug in de historische linten als speciaal aandachtsgebied en in de bijzondere aandacht voor waardevolle of monumentale bomen. Deze linten worden door versterking met bomenrijen herkenbaarder. Hetzelfde geldt voor de historische dorpskernen. Hiermee wordt aangesloten bij één van de doelen van het LOP, namelijk het zichtbaar maken van historie.

Bomenverordening (2012)

Beuningen beschikt over een bomenverordening waarin regels met betrekking tot het bomenbestand in de gemeente zijn opgenomen. Leidend document hierin is de gemeentelijke Groene Kaart, waarop monumentale en waardevolle groenelementen zijn opgenomen. De verordening heeft betrekking op deze bomen en op alle andere bomen die in gemeentelijk bezit zijn.

Coalitieakkoord (2014)

Cultuurhistorie als zodanig komt in het coalitieakkoord van Beuningen niet voor. Impliciet is dat echter wel het geval, bijvoorbeeld in de paragraaf over recreatie en toerisme: *wij hebben een gevarieerde en karakteristieke gemeente die gezien mag worden*. Men is voornemens de promotie van Beuningen te versterken en Beuningen beter op de kaart te zetten.

Welstandsnota

Welstandsnota’s zijn doorgaans ingestoken vanuit een analyse van de bebouwingskarakteristiek zoals die zich historisch in een specifiek gebied heeft ontwikkeld. Daarmee gecombineerd of geconfronteerd worden eigentijdse wensen voor specifieke nieuwe functies. In algemene zin wordt in welstandsnota’s gestreefd naar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, waarin (cultuurhistorische) kenmerken een belangrijke rol spelen. Met name voor wijken uit de laatste de-

cennia gaat cultuurhistorie langzaam over in meer algemene ruimtelijke kwaliteit. Dit zien we ook terug in de welstandsnota van Beuningen. In het buitengebied komt de historische karakteristiek en de wens tot behoud daarvan heel sterk naar voren. Ook in meer recente wijken komt de “historische” karakteristiek van het oorspronkelijke ontwerp als kader naar voren. In gebieden met meer recente grootschalige ontwikkelingen, zoals het de Heuve Shoppingpark, speelt cultuurhistorie vanuit het perspectief van welstand geen rol.

B1.3.3 Wijchen

Waternota Wijchen (2004)

In 2004 heeft de gemeente Wijchen een beleidsnota vastgesteld met betrekking tot het thema ‘water’. Alhoewel in 2004 de aandacht voor het thema cultuurhistorie al wel toenam, werd het op dat moment nog niet automatisch meegenomen bij het opstellen van ruimtelijk beleid. Cultuurhistorie komt als thema in deze nota beperkt terug. Alleen het Wijchens Ven, de Balgoijse Wetering, de (nagenoeg verdwenen) Elst in het stedelijk gebied, oude rivierbochten van de Maas en oude veerstoepen, de grachten rond de kastelen van Wijchen, Hernen en Batenburg en het Hernens Meer worden aangeduid als cultuurhistorisch waardevol. In het projectenoverzicht wordt het versterken van de (herkenbaarheid van de) historische betekenis van De Elst als cultuurhistorisch project benoemd. Voor die laatste lopen op dit moment al voorbereidingen als het gaat om visualisatie van een deel van genoemd water en publieksinformatie via QR-codes en ANWB-informatiepanelen.

Landschapsontwikkelingsplan (2006)

Voor details met betrekking tot het landschapsontwikkelingsplan verwijzen we naar § 3.3.1 (Beuningen). Daarbij moet nog worden opgewerkt dat Wijchen de essentie van het LOP inmiddels in het bestemmingsplan buitengebied heeft verwerkt.

Strategische Visie 2025 (2007)

In deze strategische visie is vooral ingezet op inbreiding en revitalisering binnen het stedelijk gebied als het gaat om nieuwbouw. Daarnaast is er een vervoersparagraaf die binnen dit kader minder relevant is. De strategische visie heeft als input gediend voor de structuurvisie (zie verderop).

Groenstructuurplan Wijchen 2008-2017 (2008)

Bij het beschrijven van de gewenste ontwikkelingen op groengebied richt Wijchen zich in de eerste plaats op verbetering van de samenhang tussen de verschillende groenelementen, verbeteren van de entrees naar het centrum en versterking van beleving en gebruik van bijzondere groengebieden. Cultuurhistorie is een expliciet onderwerp in deze nota, tot uiting komend in het feit dat ook belangengroepen op dit terrein hebben meegedacht. Bomenrijen worden van belang geacht voor de markering van cultuurhistorische lijnen. Bij de uitgifte van reststroken is opgeno-

men dat het geen invloed mag hebben op cultuurhistorische of archeologische waarden. Ook in de verschillende deelgebieden worden cultuurhistorisch waardevolle terreinen, zoals de omgeving van kasteel, molen en Tienakker, expliciet benoemd. Interessant hierbij is dat objecten ook als referentie worden genoemd en niet alleen vanwege hun intrinsieke waarde: de molen refereert aan het agrarische karakter van de kern Wijchen. Samenvattend kunnen we stellen dat cultuurhistorie een leidend thema is binnen het plan, al is wel opmerkelijk dat het woord 'cultuurhistorie' alleen wordt genoemd in relatie tot de kern en niet in relatie tot alle andere delen van de bebouwde kom van Wijchen. Cultuurhistorische waarden van naoorlogse woningbouw zijn pas na 2008 in de schijnwerper komen te staan.

Monumentennota Wijchen 2008-2015 (z.j.)

In deze monumentennota is het gemeentelijk beleid van Wijchen ten aanzien van het monumentaal erfgoed vastgelegd. Dat beleid richt zich in de eerste plaats op het vergroten van het maatschappelijk draagvlak onder monumenteneigenaren en het verbeteren van voorlichting, maar daarnaast ook door het leveren van een bijdrage aan het erfgoedbeheer. Zo is voorgesteld om de subsidieverordening aan te passen en het subsidiebedrag te indexeren. Het opstellen van de erfgoedverordening is eveneens een beleidsdoel geweest. Het beoogde opstellen van een cultuurhistorische waardenkaart heeft inmiddels plaatsgevonden. Ook is aandacht geschonken aan de uitvoering en handhaving van het monumentenbeleid en het aanpassen van de Verordening op de monumentencommissie (hetgeen eveneens heeft plaatsgevonden). Het herijken van de monumentenlijst en het aanwijzen van Wijchen als beschermd gezicht werd eveneens als beleidsdoel gesteld.

Interessant in het kader van deze nota is ook de wens om te komen tot een zo goed mogelijke ambtelijke afstemming als het gaat om de raakvlakken van cultuurhistorisch beleid met ander beleid, zoals natuur- en landschapsbeleid en planologie. Hier is een belangrijke rol weggelegd voor met name de beleidsadviseurs voor de diverse vakgebieden binnen de organisatie.

Visie op toerisme in Wijchen 2009-2015 (2009)

In vervolg op de voorgaande nota toerisme is de doelstelling om de werkgelegenheid in de toeristische sector te bevorderen, waarbij gestreefd wordt meer toeristen te trekken die langer in Wijchen verblijven. Cultuurhistorie is een aspect dat in vele passages in de nota terugkomt, zowel in de aangehaalde rijks- en provinciale beleidsdocumenten, als in het destijds staande gemeentelijk beleid, als in het nieuw verwoorde beleid. Daarnaast komt de waarde van het (historisch) cultuurlandschap impliciet aan de orde als wordt gesproken over extensieve recreatie in het buitengebied. De bezoekers associëren de naastgelegen regio Rijk van Nijmegen met natuur, landschap en cultuurhistorie, wat kansen voor Wijchen biedt. In de SWOT-analyse wordt de rijke cultuurhistorie naast de 'afwisselende natuur [17], aanwezigheid van het rivierenlandschap, aanwezigheid van rust en ruimte en authenticiteit van de dorpen' (ook aspecten van het historisch

[17] Het is onduidelijk wat men hier als 'natuur' aanduidt; waarschijnlijk doelt men op extensief gebruikt cultuurlandschap, zoals de uiterwaarden.

cultuurlandschap) als sterkte genoemd. In de confrontatiematrix wordt cultuurhistorie als sterkte met name gekoppeld aan de toename van het aantal 50+ ers, terwijl de authenticiteit van de dorpen aan de behoefte aan authenticiteit en de toename van het aantal 50+ ers wordt gekoppeld.

Dit alles leidt in de ‘visie op toerisme’ tot de conclusie dat cultuurtoerisme naast plattelandstoerisme en promotie één van de pijlers van het toerisme in Wijchen is. Daar komt bij dat ook plattelandstoerisme een cultuurhistorische betekenis heeft. De regionale component als aspect van betekenis wordt ook in de nota aangestipt, vooral richting het westen en oosten (Land van Maas en Waal en verder richting oosten) en in mindere mate richting het zuiden (Brabant). De economische betekenis van het toerisme wordt erkend.

Als we bekijken wat dan als cultuurhistorie wordt aangemerkt, is die definitie in de nota erg beperkt. Men noemt de molens, het Museum Kasteel Wijchen, de drie kastelen en de monumenten in zijn algemeenheid, waarbij zowel monumentale gebouwen als herdenkingsmonumenten worden genoemd.

Men concludeert dat met betrekking tot de natuur- en landschapsbeleving en cultuurhistorie de meeste kansen gerelateerd zijn aan de toename van het aantal 50+ ers. Het investeren wordt als taak gezien van ondernemers én de gemeente. Uit deze conclusies komt een aantal actiepunten voort, die deels betrekking hebben op het cultuurhistorische aspect, zoals de verbetering van het haventje van Batenburg om het stadje beter te ontsluiten en het thema ‘Land van de Heerlijkheden’, waarvoor een bezoekerscentrum in Leur zou worden ingericht (hetgeen inmiddels tot stand is gekomen). Hiermee diende een impuls gegeven te worden aan de gebiedsrecreatie, met name op de fiets. De uitbreiding van het museum in Wijchen en het regionaal cultuurpact van de provincie zijn twee andere actiepunten met een cultuurhistorische relevantie. Specifiek onder het kopje cultuurhistorie staat het benadrukken van het Romeinse verleden binnen de Euregiocontext, het promoten van de watergebonden cultuurhistorie (industrieel erfgoed, beheersing, beleving en natuur), het ontwikkelen van een fietsrouteboekje m.b.t. monumenten en het ontwikkelen van een informatieboekje (‘sporenboek’) over de cultuurhistorie binnen de gemeente.

Structuurvisie Wijchen (2009)

In 2009 is de nieuwe structuurvisie van de gemeente Wijchen opgesteld en vastgesteld. Cultuurhistorie en archeologie vormen hierin samen één van de lagen binnen de huidige woon- en leefomgeving. Hiermee sterk verwante lagen zijn bodem en water, natuur en landschap. Zo komt onder het aspect ‘natuur’ het advies ‘behoud en ontwikkeling landschap en natuur’ voor en worden onder ‘landschap’ de verschillende cultuurlandschappen met daaraan verbonden opgaven met een historische insteek benoemd. In het hoofdstuk ‘cultuurhistorie en archeologie’ worden als kansen behoud van cultuurhistorische waarden, versterken van cultuurhistorische landschapselementen en patronen en openstelling of gebruik van cultuurhistorische objecten (m.n. gebouwd erfgoed) genoemd. Verder worden ook andere keuzes gemaakt die van belang zijn

waar het gaat om mogelijkheden om cultuurhistorie als factor van belang mee te laten wegen, zoals de ontwikkelingsgebieden voor grootschalige landbouw.

Voor het onderdeel Landschap haakt men aan op het reeds bestaande LOP en Groenstructuurplan. Verder worden het koesteren van de open ruimte rond de dorpen en Batenburg en het verbinden van landschap en stedelijke uitbreiding als aan de cultuurhistorie rakende gewenste ontwikkeling voorzien.

In het onderdeel cultuurhistorie worden de hiervoor genoemde kansen uitgewerkt. Die uitwerking is duidelijk nog gebaseerd op de periode vóór MoMo. De ambitie van de gemeente met betrekking tot de aspecten 'behoud van de cultuurhistorische waarden' en 'versterken van cultuurhistorische landschapselementen en patronen' beperkte zich tot het aanwijzen van Batenburg en Leur als beschermd gezicht en meerdere gebouwen als beschermd object.

Erfgoedverordening (2010)

De gemeentelijke erfgoedverordening van Wijchen voorziet in de mogelijkheid om gemeentelijke monumenten aan te wijzen. Met betrekking tot voorgenomen aanpassingen aan deze monumenten zijn sturende/richtinggevende regels en een vergunningplicht opgenomen. Ook zijn hierin regels ten behoeve van de instandhouding van archeologische terreinen opgenomen, waartoe tevens vrijstellingsgrenzen en dieptegrenzen voor de onderzoeksplicht behoren. De erfgoedverordening kent tevens de mogelijkheid tot het aanwijzen van een gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht.

Welstandsnota (2013)

Welstandsnota's zijn doorgaans ingestoken vanuit een analyse van de bebouwingskarakteristiek zoals die zich historisch in een specifiek gebied heeft ontwikkeld. Daarmee gecombineerd of geconfronteerd worden eigentijdse wensen voor specifieke nieuwe functies. In algemene zin wordt in welstandsnota's gestreefd naar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, waarin (cultuurhistorische) kenmerken een belangrijke rol spelen. Met name voor bebouwing uit de laatste decennia gaat cultuurhistorie langzaam over in meer algemene ruimtelijke kwaliteit.
In Wijchen is belangrijk dat de welstandstoets voor latere toevoegingen en bijgebouwen is verdwenen. Voor hoofdgebouwen, beschermde gezichten, monumenten, veldlinten en dijklinten en gebieden met een beeldkwaliteitsplan blijft die toets wel bestaan. Hier blijkt al uit dat men voor beschermde en ten dele ook niet-beschermde cultuurhistorische waarden een uitzondering maakt. Verder gaat ook deze nota uit van gebiedstypen met historisch gegroeide karakteristieken waar specifieke toetsingscriteria uit voortkomen.

Coalitieakkoord (2014)

Cultuurhistorie komt niet expliciet voor in het coalitieakkoord van Wijchen. De enige verwijzing ernaar is dat men stelt: "*Karakteristieke panden dragen sterk bij aan de uitstraling van het straatbeeld en het landschap. Dit willen we graag zo houden*."

B1.3.4 Heumen

Welstandsnota (2004)

Welstandsnota's zijn doorgaans ingestoken vanuit een analyse van de bebouwingskarakteristiek zoals die zich historisch in een specifiek gebied heeft ontwikkeld. Daarmee gecombineerd of geconfronteerd worden eigentijdse wensen voor specifieke nieuwe functies. In algemene zin wordt in welstandsnota's gestreefd naar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, waarin (cultuurhistorische) kenmerken een belangrijke rol spelen. Met name voor bebouwing uit de laatste decennia gaat cultuurhistorie langzaam over in meer algemene ruimtelijke kwaliteit.
De historische insteek klinkt onder meer door in de verschillende gebieden binnen de categorie 'historisch gegroeide gebieden', namelijk de historische dorpsgebieden en historische dorpse bebouwingslinten. Woongebieden zijn vanuit hun oorspronkelijke karakteristiek beschreven, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen bijvoorbeeld woonwijken uit de wederopbouw, de woonerven en de projectmatige woningbouw. Ook het buitengebied is sterk vanuit de historische karakteristiek ingestoken: *De oorspronkelijke karakteristiek van de erven staat hierdoor eveneens onder druk.* Uiteindelijk is de hele gemeente in welstandsniveau's ingedeeld, variërend van zware toetsing tot welstandsvrij. Deze beide extremen ontbreken; gekozen is voor de reguliere toetsing (buitengebied, historische dorpsgebieden, historische dorpse linten en enkele categorieën van recentere ontwikkelingen) en de soepele toetsing (planmatige naoorlogse wijken).

Groenstructuurplan (2007)

Heumen heeft een visie ontwikkeld op de gewenste groenstructuur in de gemeente, in de eerste plaats in de kernen. Cultuurhistorie komt hierin als onderdeel terug, zij het dat wordt geconstateerd dat buiten enkele individuele bomen het merendeel van het groen van na 1960 dateert. Er wordt in het stuk aangegeven dat de cultuurhistorisch waardevolle bomen nog geïnventariseerd dienen te worden.
Daar staat tegenover dat een deel van het groen weliswaar niet oud is, maar als structuur wél een historische dimensie kent. Zo wordt ingegaan op de bomenrij langs de Rijksweg, een historisch gegeven dat nu nauwelijks nog te herkennen is.

Waterplan (2008)

RPS/BCC heeft in opdracht van de Gemeente Heumen en het Waterschap Rivierenland in 2008 een waterplan voor de kernen opgesteld. De cultuurhistorisch-landschappelijke inleiding is beperkt en algemeen. Cultuurhistorie is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld ecologie, geen expliciet onderdeel van het plan.

Erfgoedverordening (2011)

De erfgoedverordening van Heumen is vergelijkbaar met die van Beuningen. De mogelijkheid tot het aanwijzen van gemeentelijke monumenten en de vergunningplicht ten aanzien van wijzigin-

gen zijn opgenomen, evenals verplichtingen ten aanzien van het archeologisch bodemarchief. In tegenstelling tot in Wijchen kennen Heumen en Beuningen geen mogelijkheden voor een gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht.

Toetsingskader Ruimte voor ruimteregeling (2011)

Dit toetsingskader is opgesteld naar aanleiding van het Bestemmingsplan Buitengebied (2009) en vooruitlopend op de structuurvisie en beoogt een beleidslijn weer te geven voor de ruimte-voor-ruimteregeling. Cultuurhistorie komt zijdelings aan de orde, bijvoorbeeld door te stellen dat de bouw van woningen in plaats van te slopen agrarische bebouwing mogelijk is, maar dat dat niet mogelijk is als het gaat om monumentale, karakteristieke of cultuurhistorisch waardevolle panden. Ook moet de woningbouw landschappelijk worden ingepast en vindt er verevening plaats door de aanleg van landschappelijke beplanting en/of wordt er een bijdrage geleverd aan het realiseren van een deel van de Ecologische Hoofdstructuur. Voor het referentiekader van de landschappelijke inpassing wordt verwezen naar het Natuurbeheerplan Gelderland 2011. Ook dienen er onderzoeken plaats te vinden bij toepassing van de wijzigingsbevoegdheid, maar daar is geen sprake van cultuurhistorisch onderzoek (wel van archeologisch onderzoek). Tenslotte dient er een beeldkwaliteitsplan te worden overlegd.

Gebiedsuitvoeringsprogramma (2012)

Heumen heeft samen met Beuningen, Druten, Wijchen (de drie LOP-gemeenten) en West Maas en Waal een gebiedsuitvoeringsprogramma opgesteld. Hierin waren ook de groenblauwe diensten, één van de projecten van het LOP, opgenomen. Particuliere grondeigenaren konden tegen marktconforme vergoedingen afspraken maken over landschapsherstel en –beheer. In het voorjaar van 2012 heeft een provinciale beleidswijziging plaatsgevonden en is het realiseren van landschapsdoelen door gemeenten in samenwerking met andere gebiedspartijen de insteek. Landschapsbeheer Gelderland heeft hiervoor de nulmeting verricht. Voorzien is om het GUP voorjaar 2014 vast te stellen. Het GUP bevat in de eerste plaats uitvoeringsprojecten op het vlak van landschappelijk herstel, waarbij met enige regelmaat wordt verwezen naar cultuurhistorische kwaliteiten. Herstel van landschapselementen en toeristisch-recreatief ontsluiten van belangrijke cultuurhistorische kenmerken zijn voorname doelstellingen van het GUP.

Beleidsnota Vrijetijdseconomie 2013-2016 (2013)

In deze beknopte nota komt cultuurhistorie terug. Daarbij wordt een relatie gelegd met het bezoekerscentrum Land van de Heerlijkheden in Leur, waar het middeleeuws erfgoed centraal staat. Meteen wordt daarmee ook de regionale samenwerking gezocht. Binnen de verbetering van het aanbod is het beleefbaar maken van het verleden één van de twee aandachtspunten. Daarbij worden het belevenisnetwerk ‘Spannende Geschiedenis’ en het Kroonwerk De Coehoorn als voorbeelden genoemd. Daarbij wordt van belang geacht om bestaande projecten voortdurend te benutten. In de uitvoeringsparagraaf zijn het project Land van Walrick 2012-2014, het eventuele vervolg van het project Kroonwerk De Coehoorn en het toerisme rond de rivieren opgenomen.

Structuurvisie Heumen 2025 (2014)

Cultuurhistorie in expliciete zin wordt alleen in algemene termen aangeduid. De gemeente staat op het standpunt dat cultuurhistorie als kwaliteit beter zichtbaar gemaakt en benut moet worden voor zowel de bewoners als voor toeristen en recreanten.

Als we verder lezen blijkt toch dat cultuurhistorie nog wel op meer plaatsen in de structuurvisie wordt aangehaald. In de ambities wordt cultuurhistorie samen met landschappelijke variatie als kwaliteit genoemd die vorm en inhoud geeft aan de identiteit van de gemeente Heumen. Deze maken volgens de structuurvisie bovendien het wonen, leven en recreëren in de gemeente Heumen aantrekkelijk. Ook is men van zins om cultuurhistorisch erfgoed concreet aan te duiden en te visualiseren op een kaart die zal behoren bij een wijziging van de welstandsnota.

Dat landschap ook een cultuurhistorische kwaliteit is, wordt in de paragraaf ‘landschap’ bevestigd: *Het landschap van de gemeente Heumen wordt versterkt op basis van de historisch landschappelijke structuren waarmee de oorspronkelijke cultuurlandschappen herkenbaar zijn*. Als inzet voor de toekomst wordt behoud en waar mogelijk versterking genoemd. Voor de verschillende landschapstypen worden karakteristieken beschreven.

Zowel voor enkele afzonderlijke deelgebieden als voor de landschapstypen zijn in de structuurvisie ruimtelijke visies opgenomen. De ambities in de projectgebieden Lierdal, de Landschapszone Malden-Noord en de Teersche Sluispolder evenals de Maasuiterwaarden leveren een bijdrage ‘aan het behouden en versterken van de cultuurhistorische waarden in de gemeente’. Bij de oeverwallen, het Neder- en Overasseltsche Broek, de natuurgebieden (Overasseltsche Vennen, Heumensbos, Elshof, Erpewaai, Heumensoord en Maldens Vlak) wordt deze conclusie niet getrokken, alhoewel in de beschrijvingen wel de cultuurhistorische waarden worden benadrukt en in de ruimtelijke visies wel bijvoorbeeld welstandstoetsen van belang worden geacht en ‘het historische cultuurlandschap met historische bebouwing’ tot de belangrijkste waarden wordt gerekend. Op deelaspecten wordt dus cultuurhistorie (impliciet) wel relevant geacht. Elders worden (historische) landschapswaarden nadrukkelijk niet benoemd, zoals in het Broek (landbouw als belangrijkste waarde) en de natuurgebieden (natuurwaarden en recreatieve gebruik als belangrijkste elementen).

In de dorpen worden cultuurhistorische waarden nergens heel nadrukkelijk vermeld. Ruimtelijke kwaliteit en de verweving met het buitengebied spelen echter vooral in Heumen, Overasselt en Nederasselt wel een rol. Voor Malden wordt de constatering dat men aan de grenzen van de groei zit door omliggende waardevolle landschappen genoemd. Daardoor worden overal (historisch-)landschappelijke kwaliteiten toch nog indirect als wegingsfactor benoemd. Die kwaliteiten worden ook in specifieke zones, zoals de Rijksweg en de dorpsranden, van belang geacht.

Coalitieakkoord Heumen (2014)

Heumen is de enige van de 4 gemeenten waar cultuurhistorie expliciet in het coalitieakkoord voorkomt: *Voor alle dorpen geldt dat een goede fysieke woonomgeving een positieve invloed*

heeft op de leefbaarheid. De coalitie beschouwt investeren in de fysieke woonomgeving ook als investeringen in mensen. Daarbij wil de coalitie in alle dorpen de cultuurhistorie versterken.
Dat wil zij nadrukkelijk in samenwerking met de inwoners en het Erfgoedplatform doen. Hiervoor zijn enige middelen vrijgemaakt. Bij Nederasselt wil men verder de zichtbaarheid van het verdedigingswerk Coehoorn versterken. Bij de herinrichting van de Kuilseweg als fietspad wil de coalitie rekening houden met het cultuurhistorische karakter van de vroegere Romeinse weg.

B1.3.5 Druten

Landschapsontwikkelingsplan (2006)

Voor details met betrekking tot het landschapsontwikkelingsplan verwijzen we naar § 3.3.1 (Beuningen).

Nota Leefbaarheid kleine kernen gemeente Druten 2007 (2007)

Om de kleine dorpen leefbaar te houden heeft de gemeente Druten een visie opgesteld waarin thema's met betrekking tot leefbaarheid aan de orde komen. Cultuurhistorie, landschap of aanverwante aspecten komen in de nota niet voor.

Waterplan (2007)

In 2007 werd door Arcadis in opdracht van de gemeente Druten en het Waterschap Rivierenland een waterbeleidsplan voor Druten opgesteld. Het is in de eerste plaats gericht op de stedelijke gebieden en de overgangsgebieden naar het buitengebied. Als kernwoord van het huidige waterbeleid wordt 'water inzetten voor recreatie, natuur en cultuur' wordt genoemd. In de visie wordt dit verder uitgewerkt; cultuurhistorische elementen zijn in de visie duidelijk herkenbaar in het landschap. Onder de noemer 'ruimtelijke kwaliteit' komt het daarnaast nog impliciet voor. Cultuurhistorie is in het waterplan echter geen doel op zich.

Cultuurbeleid (2009-2012)

In de kadernota cultuurbeleid geeft de gemeente Druten aan welk beleid zij wil voeren op het gebied van cultuur. Cultuurhistorie is een nadrukkelijk onderdeel en is in één van de hoofdstukken uitgewerkt. Uit het hoofdstuk komen drie beleidsvoornemens voort:

1. het stimuleren van het ontsluiten van cultuurhistorische waarden voor een breder publiek
2. het betrekken van de verenigingen die zich bezig houden met cultureel erfgoed bij het cultuurbeleid, via deelname aan het cultureel netwerk
3. Voortzetten financiële ondersteuning bovengenoemde verenigingen die actief zijn op het gebied van het immateriële cultuurhistorische erfgoed

In het hoofdstuk wordt tevens een nadrukkelijke koppeling gelegd met de Beleidsnota Monumentenzorg 2007-2011. Zowel voor die nota als de nota cultuurbeleid geldt dat zij een beperkte looptijd hadden die momenteel verstreken is.

Erfgoedverordening 2010 (2009)

De erfgoedverordening van Druten is vergelijkbaar met die van Beuningen en Heumen. De mogelijkheid tot het aanwijzen van gemeentelijke monumenten en de vergunningplicht ten aanzien van wijzigingen zijn opgenomen, evenals verplichtingen ten aanzien van het archeologisch bodemarchief. In tegenstelling tot in Wijchen kennen Druten, Heumen en Beuningen geen mogelijkheden voor een gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht.

Woonvisie 2012 (2012)

De gemeente heeft de woonvisie opgesteld om het prettige woonklimaat te behouden en te versterken. Cultuurhistorische waarden hebben in de afwegingen geen rol gespeeld.

Structuurvisie (2012)

De structuurvisie van de gemeente Druten bevat inventarisaties en analyses van cultuurhistorie & archeologie, van natuur en van landschap. Deze aspecten zijn uitgewerkt. In de structuurvisie wordt de nauwe verbondenheid van cultuurhistorie en landschap aangestipt, en tegelijk wordt vooral de nadruk gelegd op enkele facetten, zoals de landgoederen en de historische kernen. Behoud, versterking en gebruik in routes worden als belangrijke kansen van erfgoed gezien. Ook wordt als kans het opstellen van een cultuurhistorische waardenkaart aangegeven, hetgeen inmiddels is uitgevoerd. In de analyse van natuurwaarden wordt de verbondenheid met cultuurhistorie overigens niet aangestipt. Dat gebeurt wel weer in de landschappelijke paragraaf, waar cultuurhistorie als één van de waarden van landschap wordt aangegeven, naast aardkunde, archeologie, ecologie en ‘landschap’. Per hoofdlandschapstype worden ontwikkelingskansen aangegeven, die in de eerste plaats – zonder het expliciet aan te geven – op de historische kwaliteiten zijn geënt. Belangrijk zijn de koppeling met het LOP en het waardevol landschap ‘Rivierduin Wijchen Bergharen’ uit het Streekplan. In de paragraaf Recreatie en toerisme komt gebruik van het historisch cultuurlandschap aan bod, alhoewel cultuurhistorie in die paragraaf nergens expliciet wordt genoemd.
Het visiegedeelte richt zich wat betreft cultuurhistorie en archeologie op de eerder genoemde drie kansen: behoud, versterking en gebruik van monumenten in routes. Onder ‘behoud’ wordt aangegeven dat behoudenswaardige objecten en bijzondere waarden een plek krijgen in bestemmingsplannen. Het versterken van cultuurhistorische landschapselementen wordt door de gemeente ondersteund (de vorm waarin wordt niet genoemd). Cultuurtoerisme wordt vooral als regionale kans aangestipt. Voor landschap wordt in het visiedeel niet expliciet naar cultuurhistorie verwezen; wel wordt het LOP opnieuw aangestipt. Onder ‘Recreatie en toerisme’ komt cultuurtoerisme als belangrijke pijler terug, evenals het toegankelijk en beleefbaar maken van het landschap. Druten heeft expliciet ingezet op toeristische ontwikkeling binnen het bredere kader van het Land van Maas en Waal.

Welstandsnota

(Cultuur)historische overwegingen spelen een belangrijke rol in de welstandsnota van de gemeente Druten. De nota wordt ondersteund door een stevige historische analyse, terwijl de ge-

biedsdifferentiatie deels op basis van historische gronden heeft plaatsgevonden. Zo vormen de historische dorps- en lintbebouwing één van de gebieden. In het buitengebied is de historische structuur leidend, waarbij onderscheid wordt gemaakt in de 'uiterwaarden en natuurgebieden', het 'agrarisch landschap' en 'De Tuinen van Appeltern'. Op de term 'uiterwaarden' na is deze onderverdeling van het buitengebied dus vooral functioneel. Wanneer we kijken naar de beoordelingscriteria, blijken ook die gerelateerd te zijn aan bebouwingskenmerken van de verschillende gebieden zoals die door de geschiedenis heen zijn overgeleverd.

Groenbeleidsplan

Het Groenbeleidsplan van Druten bestaat uit een aantal bouwstenen en is in 2004 opgesteld door Oranjewoud in samenwerking met de gemeente Druten. Cultuurhistorie komt in het document regelmatig aan de orde, vooral in de beleidsanalyse (bouwsteen 1) die overigens grotendeels over beleid gaat dat al vóór 2004 werd opgesteld en nu door nieuwe documenten is vervangen. In het groenbeleidsplan wordt een onderscheid gemaakt tussen cultuurlijk groen, half-cultuurlijk groen, half-natuurlijk groen en natuurlijk groen. Vooral in de eerste twee categorieën valt groen met een cultuurhistorische betekenis. Voor het cultuurlandschap als totaal spelen de laatste twee categorieën echter ook een rol. Alle categorieën worden gekoppeld aan een beheerzonering. In bouwsteen 2 is de landschappelijke hoofdstructuur uitgewerkt, die in de eerste plaats op historische karakteristieken is gebaseerd. Ook in de analyse van de kernen (bouwsteen 3) komt cultuurhistorie als onderdeel terug, bijvoorbeeld bij de aanduiding van de structuur van de kernen als geheel, bij beschrijving van kasteelterreinen en het verleden van de steenindustrie. Cultuurhistorie is in het groenbeleidsplan derhalve uitgebreid verankerd.

Dorpsontwikkelingsplannen Horssen, Deest en Afferden

Voor Deest (2008) en Horssen (2010) zijn dorpsontwikkelingsvisies opgesteld, voor Afferden (2009) een woonvisie.

De dorpsontwikkelingsvisie van Deest start met een historische schets, alhoewel die vooral landschapsarchitectonisch en niet zozeer historisch of historisch-geografische ingestoken is. Het vormt evenwel een verantwoorde basis voor de visie daarna.
De visie van Horssen kent eveneens zo'n historische inleiding, alhoewel zeer beperkt van karakter en zeer op hoofdlijnen. Ondanks die magere aftrap komt de historische basis van Horssen daarna wel zeer geregeld aan de orde als vertrekpunt voor ontwikkelingen.
De historische inleiding van de woonvisie van Afferden en de daaraan gekoppelde structuuranalyse is uitgebreider dan die in de beide dorpsontwikkelingsvisies. Deze historische basis komt in de verdere uitwerking ook regelmatig terug.

Hoofdlijnen van beleid (2014)

Cultuurhistorie komt eenmaal expliciet voor in het coalitieakkoord van Druten. Voor het beleidsterrein economie en toerisme neemt men zich voor markante historische punten te voorzien van informatieborden. Van andere toeristisch-recreatieve voornemens wordt niet duidelijk gesteld welke rol cultuurhistorie hierin speelt.

Bijlage 2 - Beschrijving planologische borging per gemeente

2.1 Beuningen

De gemeente Beuningen kiest ervoor geen paraplubestemmingsplan vast te laten stellen. Redenen daarvoor zijn de verwachte extra last voor de inwoners en de constatering dat de meeste initiatiefnemers uit zichzelf al zorgvuldig omgaan met de aanwezige cultuurhistorische waarden. Daarnaast is de gemeente voornemens om in aanloop naar de omgevingsvisie en het omgevingsplan het bestaande beleid, dus ook op het vlak van cultuurhistorie, te evalueren en uiteindelijk voor te leggen aan de gemeenteraad.
Bij nieuwe ontwikkelingen zal de gemeente Beuningen cultuurhistorische belangen wel afwegen, zoals wettelijk verplicht.
Op de beleidskaart zijn daarnaast de meest waardevolle karakteristieke of beeldbepalende panden opgenomen. Aandacht daarvoor vindt het college van belang. De groenelementen binnen de gemeente worden reeds voldoende beschermd door het groenbeleidsplan en het kapvergunningstelsel in de APV.

2.2 Druten

De gemeente Druten wil de gebieden met een hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarde beschermen. Voor de bescherming van de geïnventariseerde cultuurhistorische waarden wordt geen apart paraplubestemmingsplan opgesteld. De geïnventariseerde waarden zullen worden in de meegenomen in op te stellen nieuwe bestemmings- en periodieke plannen. De bescherming van de cultuurhistorische waarden geschiedt door middel van een dubbelbestemming.

Deze dubbelbestemming heeft voornamelijk tot doel om cultuurhistorie een rol te laten spelen bij de besluitvorming omtrent ruimtelijke ontwikkelingen in de betreffende gebieden. Dit gebeurt door:

- een nadere eisenregeling op grond waarvan het college van burgemeester en wethouders bij een aanvraag om vergunning voor de activiteit bouwen, nadere eisen kunnen stellen aan de plaats, vorm en afmeting van de bouwwerken indien dit noodzakelijk wordt geacht ter voorkoming van een onevenredige aantasting van de cultuurhistorische waarden in het gebied;
- een vergunningplicht voor werken en werkzaamheden waarbij de cultuurhistorische waarde van het gebied als belang bij de vergunningverlening wordt meegewogen;
- een regeling waarmee de wijzigingsbevoegdheden en afwijkingsbevoegdheden in de geldende bestemmingsplannen worden aangevuld met de bepaling dat beoordeeld dient te worden in hoeverre het wijzigingsplan of de vergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan een onevenredige afbreuk van de cultuurhistorische waarden in het gebied tot gevolg heeft.

De dubbelbestemming brengt beperkte extra regeldruk met zich mee maar sluit optimaal aan bij de regelingen zoals die reeds in de geldende bestemmingsplannen zijn opgenomen. Alleen voor die gebieden waar thans geen vergunningplicht voor werken en werkzaamheden is opgenomen, maar die wel gewaardeerd zijn als gebieden met een hoge of zeer hoge cultuurhistorische waarde, wordt een vergunningplicht voor werken en werkzaamheden geïntroduceerd waarbij beoordeeld dient te worden of de werken en/of werkzaamheden een onevenredige [18] afbreuk aan de cultuurhistorische waarden van het gebied doen. Deze 'extra regeldruk' wordt echter gerechtvaardigd doordat deze alleen geldt in de vanuit een cultuurhistorisch oogpunt bezien hoogst gewaardeerde gebieden.

2.3 Heumen

De gemeente Heumen kiest ervoor geen paraplubestemmingsplan cultuurhistorie vast te laten stellen, maar samen met de bewoners van Heumen een nieuw traject te starten. Er zal in dat kader een werkgroep 'karakteristieke panden' worden samengesteld en nagegaan worden of er aanleiding is een dergelijk bestemmingsplan vast te stellen.
De groenelementen die cultuurhistorisch waardevol worden geacht worden in eerste instantie beschermd door middel van een vergunningplicht die in de bestemming Agrarisch met Waarden (en aanverwante bestemmingen) van het bestemmingsplan buitengebied zit.[19] [20]
Daarnaast zullen, net als in Beuningen, bij nieuwe ontwikkelingen cultuurhistorische belangen worden meegewogen.

De bomen met beeldbepalende waarde worden beschermd door het kapvergunningenstelsel in de APV en de daarop gebaseerde Nota Beeldbepalende bomen van maart 2013. Alle beeldbepalende bomen die in deze nota zijn opgenomen mogen niet zonder vergunning van het college worden gekapt.

2.4 Wijchen

Voor de gemeente Wijchen geldt dat de gebieden met een middelhoge, hoge en zeer hoge waarde een dubbelbestemming Waarde – Cultuurhistorie krijgen [21] en dat de beeldbepalende gebouwen op de beleidskaart die niet als (gemeentelijk) monument zijn aangewezen de aanduiding 'karakteristiek' met bijbehorende sloopvergunningplicht, krijgen.

[18] Het woord 'onevenredig' geeft aan dat er ruimte is voor een belangenafweging waarbij het belang dat achter de uitvoering van het werk en/of de werkzaamheden zit (bijvoorbeeld bedrijfseconomisch), kan worden afgewogen tegen de mate waarin afbreuk aan de cultuurhistorische waarden in het gebied wordt gedaan.

[19] Aan deze vergunningplicht wordt door middel van het parapluplan wel een beoordeling op cultuurhistorische gronden toegevoegd.

[20] Omdat deze vergunningplicht niet geldt voor de gronden die in het bestemmingsplan buitengebied de bestemming Agrarisch hebben gekregen, zullen cultuurhistorisch waardevolle groenelementen die in deze bestemming vallen wel worden aangeduid.

[21] Zie hiervoor de toelichting onder Druten.

De groenelementen binnen de gemeente worden reeds voldoende beschermd door het groenbeleidsplan en de kapvergunningplicht in de APV van de gemeente.

Bijlage 3 - Cultuurhistorische analyse

Onderstaande opzet geeft een algemene richtlijn, namelijk presentatie van de plannen, cultuurhistorische analyse en waardestelling, confrontatie van ontwikkeling vs. cultuurhistorische waarde met daaruit een conclusie en aanbevelingen. Per casus kan de opzet op onderdelen natuurlijk verschillen.

0 Voorblad
1 Titelblad: gegevens: datum, auteur, opdrachtgever, opdrachtnemer, titel.
2 Inhoudsopgave;
3 Kaart van de betreffende gemeente met het plangebied ingetekend;
4 Samenvatting: waardering en aanbeveling;
- Samenvatting van de geschiedenis;
- Samenvatting van de beschrijving;
- Samenvatting van de waardenstelling;
- Samenvatting van de aanbevelingen.

5 Inleiding;
- Aanleiding voor het onderzoek: wat is het belang van de ruimtelijke ontwikkeling (bijvoorbeeld bedrijfseconomisch?);
- Doel van het rapport;
- Onderzoeksmethode;
- Leeswijzer.

6 Analyse;
- Ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied / deelgebieden in samenhang met de omgeving;
  1. Ontwikkelingsgeschiedenis regio;
  2. Geschiedenis van het betreffende gebied / deelgebieden wat betreft de historische geografie, historische bouwkunst en archeologie.
- Beschrijving van de bestaande situatie;
  1. Historische geografie (structuren, waterlopen, wegen, verkaveling, etc.)
  2. Historische bebouwing;

7 Waardestelling;
- Opsomming met korte toelichting / beschrijving en kartering van juridisch beschermde monumenten en dorpsgezichten;
- Waardering (in woord en kaart) van de cultuurlandschappelijke en historisch-stedenbouwkundige waarden van het gebied / deelgebieden;
  1. Historische geografie en landschap;
  2. Historische bouwkunst;

8 Confrontatie;
- Confrontatie van waarden en ontwikkelingen / conclusie: is er sprake van onevenredige aantasting van cultuurhistorische waarden? Op welke wijze zijn de cultuurhistorische waarden betrokken bij de aanvraag?

9 Aanbevelingen;
- Aanbevelingen voor beheer en versterking van de cultuurlandschappelijke / stedenbouwkundige beeldwaarden in het gebied (objecten, structuren en deelgebieden) ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen en / of het bestemmingsplan, gebaseerd op de waardestelling (duidelijk visualiseren);
- Kan de ruimtelijke ontwikkeling op een andere wijze worden uitgevoerd, zodat er geen of minder afbreuk aan de cultuurhistorische waarden in het gebied wordt gedaan (zijn er minder belastende alternatieven)?

10 Bijlagen;

11 Bronnen;

12 Achterblad: aan de binnenkant van het achterblad eventueel een insteekmogelijkheid voor grote kaarten (voor de cultuurhistorische waardenkaart en aanbevelingskaarten gaat de voorkeur uit naar groot formaat) of voor een CD met GIS-bestanden.

Bijlage 4 - Toelichting op de waarderings-kaarten

4.1 Inleiding

In het kader van het opstellen van de inventarisatiekaarten zijn voor Wijchen en Heumen ook waarderingen uitgevoerd. Voor Druten en Beuningen was dat nog niet het geval. Een toelichting op die nieuwe waarderingskaarten alsmede op de herziene waarderingskaarten van Wijchen en Heumen is in deze bijlage opgenomen. Deze herziening voor Wijchen en Heumen houdt in dat de waarderingskaarten van Heumen en Wijchen zijn aangevuld met een hoge waardering voor de oude linten / verbindingswegen vanwege de historisch-infrastructurele betekenis en de voorkomende historische bebouwing langs een deel van deze wegen. Daarnaast zijn de legenda's voor zover mogelijk gelijkgeschakeld.

4.2 Waardering van het Drutense cultuurlandschap

4.2.1 Methodiek

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen [22] :

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling, etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing, etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen 1 en 2); voor de laatste op basis van *expert judgement* van ondergetekende als historisch-geograaf zonder hard vastgelegde criteria.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd

[22] Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel 1. Waarderingstabel voor gaafheid van de topografie.

score	**toelichting**
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd
4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Tabel 2. Waarderingstabel voor gaafheid van de fysiognomie.

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel 3).

gemiddelde score	**waardering**
1	niet gewaardeerd
1,5-2,4	laag
2,5-3,4	gemiddeld
3,5-4,2	hoog
4,3-5,0	zeer hoog

Tabel 3. Scores en klassen van de gebiedswaardering.

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie ‘hoge waarde’ de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op lokaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

4.2.2 Resultaten

De weergegeven waardering van het Drutense cultuurlandschap is een verfijning van het algemene beeld zoals dat in de oplegnotitie bij de cultuurhistorische waardenkaart is geschetst.

De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en

evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Het meest gave stukje cultuurlandschap (‘zeer hoge waarde’) vinden we ten noordwesten van Horssen, en betreft het landgoed met die naam en de directe omgeving. Het kent een hoge concentratie aan waardevolle structuren, zoals het huis met park, de eendenkooi en het aangrenzende cultuurlandschap in de richting van het dorp. Tussen Deest en de dijk ligt nog een bijzonder stukje dijklandschap met doorbraakkolk dat door zijn situering bovendien kwetsbaar is.

Een deel van de gemeente heeft het predikaat ‘hoge waarde’ gekregen. De aard van de gebieden is heel divers. In het komgebied rond Horssen is enerzijds de verkaveling in hoofdlijnen en de openheid als geheel grotendeels intact. Bijzonder zijn de ruilverkavelingsboerderijen, die in het kader van de eerste grootschalige ruilverkaveling ‘Maas en Waal West’ werden gebouwd. Deels gebeurde dat binnen beperkt herverkavelde en daardoor hoog gewaardeerde komontginningen. In de uiterwaarden is de geschiedenis van de steenindustrie nog af te lezen, en rond de aangrenzende dijk is de strijd tegen het water in de vorm van doorbraakkolken nog te vinden. Alleen nabij Afferden is nog een stukje hoog gewaardeerd stroomruglandschap te vinden.

De middelhoog gewaardeerde landschappen zijn eveneens sterk gevarieerd. Hieronder vinden we voornamelijk landschappen die door hun sterke veranderingen in de laatste 60 jaar aan waarde hebben verloren. Daartoe rekenen we bijvoorbeeld het gebied ten zuidoosten van Horssen, dat weliswaar een onderdeel vormde van de an sich waardevolle ruilverkaveling Maas en Waal West, maar waar het landschap weinig van de ruilverkaveling heeft geprofiteerd. Het verschil tussen het oude besloten landschap en het open landschap van de kommen is hier grotendeels verdwenen. Enkele deelgebieden hebben we lager gewaardeerd omdat hier later – in de jaren zeventig? – nieuwbouw van agrarische bedrijven bij is gekomen.
Ook de omgeving van de bewoonde zones op de stroomrug en bij Molenhoek hebben we onder deze waarde gevat, voornamelijk door de intensivering van het landgebruik. De kleinschaligheid is hierbij gedeeltelijk verloren gegaan. De komgebieden ten zuiden van Druten en Afferden hebben evenmin geprofiteerd van bouw van nieuwe bedrijven in de laatste decennia. Globaal kunnen we stellen dat waarden in dit gebied meer verspreid voorkomen en dat het om dynamische gebieden gaat.

Het aantal gebieden in de categorie laag is beperkt. Het betreft de N322 (Maas en Waalweg), enkele afgravingen, de sportvelden tegen de kommen van Druten en Horssen en een komgebied nabij de N322 waar centraal een modern agrarisch bedrijf is geplaatst.

De Waal en de bebouwde kommen zijn niet gewaardeerd.

4.3 Waardering van het Beuningse cultuurlandschap

4.3.1 Methodiek

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen [23] :

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling, etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing, etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen 4 en 5); voor de laatste op basis van *expert judgement* zonder hard vastgelegde criteria.

score	**toelichting**
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel 4. Waarderingstabel voor gaafheid van de topografie.

score	**toelichting**
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd
4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Tabel 5. Waarderingstabel voor gaafheid van de fysiognomie.

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel 6).

[23] Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

gemiddelde score	waardering
1	niet gewaardeerd
1,5-2,4	laag
2,5-3,4	gemiddeld
3,5-4,2	hoog
4,3-5,0	zeer hoog

Tabel 6. Scores en klassen van de gebiedswaardering.

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie ‘hoge waarde’ de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op lokaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

4.3.2 Resultaten

De cultuurhistorische waarden in de gemeente Beuningen werden eerder wel geïnventariseerd, maar niet op gebiedsniveau gewaardeerd. Dit document wil in deze lacune voorzien. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Een zeer hoge waardering is toegekend aan de landschappen die in de afgelopen één tot anderhalve eeuw nauwelijks veranderd zijn. Het betreft dan de buitenplaats Doddendael met de aangrenzende dijkzone met doorbraakkolken alsmede de Duivelswaai met het aangrenzende gehucht.

Daaromheen strekt zich een uitgebreid gebied uit dat een hoge waarde toegekend heeft gekregen. Het gebied is weliswaar dynamisch geweest, maar die dynamiek heeft voldoende van de oude hoofdstructuur herkenbaar gelaten op de stroomruggen of heeft nieuwe waardevolle lagen toegevoegd, zoals de steenindustrie in de uiterwaarden.

Kleinere delen van de stroomruggen alsmede het uitgestrekte komgebied in de gemeente Beuningen hebben we een middelmatige waarde gegeven. De oude landschappelijke structuur is weliswaar nog herkenbaar, maar het landschap is wel ingrijpend aangepast, voornamelijk aan de moderne vormen van agrarische bedrijfsvoering. Beplanting op de stroomruggen is verdwenen en de komgebieden zijn tijdens een cultuurhistorisch niet relevante ruilverkaveling voorzien van nieuwe, weinig interessante bebouwing en een wegenpatroon. Een bijzonder gebied binnen deze

categorie is het uiterwaardengebied ten noorden van de Waaldijk bij Winssen. De recente natuurontwikkeling heeft hier een dusdanig sterk stempel op het landschap achtergelaten dat de cultuurhistorische facetten naar de achtergrond zijn gedrukt.

Kleine delen van de gemeente Beuningen zijn zo sterk veranderd dat er het predikaat 'lage cultuurhistorische waarde' aan kan worden gegeven. Het gaat om het assenkruis van autosnelwegen en N322, om de grootschalige zandwinningsputten en om een klein deel van het komgebied ten zuidwesten van knooppunt Ewijk.

De bebouwde kommen en de Waal zijn in dit kader niet nader gewaardeerd.

4.4 Waardering van het Heumense cultuurlandschap

4.4.1 Methodiek

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen [24] :

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling, etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing, etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen 7 en 8); voor de laatste op basis van *expert judgement* zonder hard vastgelegde criteria.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel 7. Waarderingstabel voor gaafheid van de topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd

[24] Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd
4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Tabel 8. Waarderingstabel voor gaafheid van de fysiognomie.

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel 9).

gemiddelde score	**waardering**
0	niet gewaardeerd
1,0-1,9	zeer laag
2,0-2,6	laag
2,7-3,6	middelhoog
3,7-4,2	hoog
4,3-5,0	zeer hoog

Tabel 9. Scores en klassen van de gebiedswaardering.

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie ‘hoge waarde’ de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op lokaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

Behalve de waardering op basis van historisch-landschappelijke eenheden hebben we in overleg met het Erfgoedplatform van de gemeente Heumen ook ‘ensembles’ benoemd, waar bijzondere cultuurhistorische kwaliteiten samenkomen. Deze zijn met een blauwe stippellijn op de waardenkaart opgenomen.

4.4.2 Resultaten

De waardering volgens de hiervoor besproken methode is gevisualiseerd op de waarderingskaart. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

De hoogste waarden (hoog en zeer hoog) zijn toegekend aan het gebied van de Hatertse en Overasseltse Vennen, de omgeving van de dorpen Nederasselt en Overasselt en de buurtschap Worsum, de uiterwaarden van de Maas met zijn Maasheggen, de stuwwalflank ten noorden van Malden en enkele terreinen in het bosgebied op de stuwwal. Met uitzondering van het eerste gebied is de belangrijkste verklaring dat de genoemde gebieden nog in hoge mate het historisch landschap uit de 19e eeuw representeren. Vooral in de uiterwaarden is het voorkomen van vele goed onderhouden hagen een bijzonderheid in de huidige tijd. De hoge waarde van het gebied van de Hatertse en Overasseltse Vennen behoeft enige toelichting, vooral in het licht van de lagere waardering van het aangrenzende Wijchense gebied. Door de sterke bebossingsgraad van het gebied is het landschap veel geslotener dan in de referentieperiode. Toch hebben we gemeend aan dit gebied een zeer hoge waarde toe te moeten kennen. Het karakter van het gebied, met zijn vele vennen, overvleugelt ons inziens de omstandigheid dat het gebied niet meer zo open is als voorheen. Vanwege het belang van die vennen, waarvan het gecontinueerde bestaand in Nederland relatief zeldzaam is, hebben we het gebied toch in de hoogste waardecategorie geplaatst. Een hoge waarde is verder toegekend aan de directe omgeving van een groot aantal historische linten en verbindingen.

Veel van het gemeentelijk grondgebied bevindt zich qua waardering in de middenmoot: de structuur van het landschap is op hoofdlijnen bewaard gebleven, maar de vaak geleidelijke veranderingen in de 20e eeuw hebben toch wel belangrijke consequenties gehad. De Broekkampen, het Neder- en Overasseltse Broek, de Teersche Sluispolder en grote delen van Heumensoord en Maldens Vlak zijn hiervan goede voorbeelden.

Enkele kleine deelgebieden zijn zo sterk veranderd, dat we hieraan de classificatie ‘lage waarde’ hebben toegekend. Dat geldt bijvoorbeeld voor een gebiedje in het Nederasseltse Broek en kleine gebieden ten zuiden en zuidoosten van Worsum.

Niet gewaardeerd zijn de verstedelijkte kernen, omdat deze puur vanuit een cultuurlandschappelijk perspectief zijn bekeken en een historisch-stedenbouwkundige waardering niet heeft plaatsgevonden. Alleen aan de linten is integraal een hoge waardering toegekend vanwege hun historische en verbindende rol.

Daarnaast hebben we op de waarderingskaart 21 waardevolle ensembles opgenomen, variërend van landschappen tot erven met hun directe omgeving.

4.5 Waardering van het Wijchense cultuurlandschap en de Wijchense stedenbouw

4.5.1 Methodiek

Ten geleide

Anders dan bij de drie andere gemeenten is in Wijchen gekozen voor een waardering van het cultuurlandschap en van de gebouwde omgeving, het laatste vanuit een historisch-stedenbouwkundig perspectief. Omdat de waardering van beide aspecten methodisch uiteenloopt, geven we die hier ook afzonderlijk weer.

Cultuurlandschap

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen [25] :

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling, etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing, etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen 10 en 11); voor de laatste op basis van *expert judgement* zonder hard vastgelegde criteria.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel 10. Waarderingstabel voor gaafheid van de topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd

[25] Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Tabel 11. Waarderingstabel voor gaafheid van de fysiognomie.

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel 12).

gemiddelde score	**waardering**
0 -0,4	niet gewaardeerd
0,5-1,4	zeer laag
1,5-2,4	laag
2,5-3,0	middelhoog
3,1-3,7	hoog
3,8 -5,0	zeer hoog

Tabel 12. Scores en klassen van de gebiedswaardering.[26]

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie ‘hoge waarde’ de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op lokaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

Stedenbouw

De vraag welke stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden in de bebouwde kommen – in meer of mindere mate – cultuurhistorische waarde hebben, is beantwoord met een quickscan, waarbij archief- en literatuuronderzoek achterwege bleven. De werkzaamheden bestonden achtereenvolgens uit het maken van een logische gebiedsindeling, het bekijken van de wijken/buurten in het veld, het beredeneren van een waardering, het maken van een waardenkaart en het schrijven van een korte toelichting. De indeling van de bebouwde kommen in stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden is gemaakt op basis van kaartanalyse (actuele kaart, luchtfoto, welstandskaart) en verfijnd in het veld. Het veldwerk betrof een check van de kaartanalyse en een beoordeling op hoofdlijnen van de ruimtelijke kwaliteiten ter plaatse. Hiervoor zijn de bebouwde kommen vrijwel straat voor straat bekeken. Bij de waardering is onderscheid gemaakt

[26] De benaming van de verschillende waarderingsklassen is ten opzichte van RAAP-rapport 2403 gewijzigd i.v.m. een afstemming op de methodiek van de waardering van de drie andere gemeenten.

in drie gradaties met elk een eigen kleur. Op de waarderingskaart hebben alle samenhangende deelgebieden een kleur. Zo ontstaat een vlekkenkaart met een attentiewaarde; in één oogopslag wordt duidelijk waar de – vanuit cultuurhistorisch perspectief – stedenbouwkundig meest waardevolle deelgebieden zich bevinden. De ingekleurde kwalificatie zegt iets over de waardering, maar nog niet over de ruimtelijke karakteristiek en het waarom van de waardering. Ter aanvulling zijn daarom op kaartbijlage 3 van RAAP-rapport 2403 per deelgebied de belangrijkste structuurdragers ingetekend. Dat laat – hoe summier ook – iets zien van het ruimtelijk handschrift en de grotere samenhang. Voor deze inhoudelijke informatie dient derhalve te worden terug gegrepen op het rapport met de inventarisatie en de (voorlopige) waardering. De waardering is nadien nog aangescherpt voor het buitengebied en in definitieve versie bij deze beleidsnota gevoegd.

Bij de waardering is vooral gelet op:
- de ruimtelijke kwaliteit van de wijken/buurten als ontwerpeenheid: structuur en verkaveling, en het ruimtebeeld van bebouwing en openbare ruimte;
- de ruimtelijke relatie met de hoofdstructuren: water, historische linten, spoorweg en ‘stedelijk’ netwerk;
- de mate waarin een gebied tegen de veranderingen in de tijd bestand is gebleken of aan slijtage onderhavig is geweest en de mate waarin toevoegingen en vervanging een nieuwe waarde aan het ruimtelijk geheel hebben toegevoegd.

4.5.2 Resultaten

Cultuurlandschap

De waardering volgens de hiervoor besproken methode is gevisualiseerd op de waarderingskaart. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Hoe verder we vanuit de bebouwde kom van Wijchen naar het westen en zuidoosten gaan, hoe waardevoller het cultuurlandschap blijkt te zijn. Naast de vele kastelen en buitenplaatsen, waartoe ook kasteel Wijchen gerekend kan worden, vinden we landschappen van de hoogste categorieën ten noorden van Bergharen en bij Woezik, Leur, Balgoij en Niftrik. Hier zijn de 19e-eeuwse structuur en kleinschaligheid goed bewaard gebleven. Ook de komontginning tussen Bergharen en Batenburg is relatief gaaf bewaard gebleven. In de zuidoosthoek geldt dat voor de omgeving van het Wijchens Ven en de Boskant / Heiveld, waar we zelfs een gebied met zeer hoge waarde tegenkomen. Een hoge waarde is verder toegekend aan (de directe omgeving van) een groot aantal historische linten en verbindingen.

Veel van het gemeentelijk grondgebied bevindt zich qua waardering in de middenmoot: de structuur van het landschap is op hoofdlijnen bewaard gebleven, maar de vaak geleidelijke veranderingen in de 20e eeuw hebben toch wel belangrijke consequenties gehad.

Een lage waardering geldt in de eerste plaats voor landschappen die nog wel als agrarisch gebied bewaard zijn gebleven, maar waar de landschappelijke structuur sterk is veranderd ten opzichte van de historische situatie. Dat geldt bijvoorbeeld voor het landschap ten zuidoosten van Wijchen en de omgeving van het infrastructureel knooppunt ten westen van de kom.

In grote lijnen zien we dat een zeer lage waardering toegekend is aan gebieden rondom de randen van de huidige bebouwde kom van Wijchen. Het gaat hier om terreinen die in de laatste decennia door met name afgraving en/of de aanleg van grootschalige infrastructuur veranderd zijn.

Uiteraard, dat zeiden we eerder ook al, komen uitschieters naar beide kanten, zowel individuele pareltjes als landschappelijke missers, in alle gebieden voor. Deze kaart geeft echter wel een goede indruk van hoe het op hoofdlijnen met het Wijchense landschap staat.

Stedenbouw

Bij de stedenbouwkundige waardering hebben we onderscheid gemaakt tussen gebieden met een hoge, een gemiddelde en een lage waarde.

In een gebied van hoge stedenbouwkundige waarde bestaan intieme geborgenheid, grote maat en stevige stedenbouwkundige dan wel landschappelijke structuur altijd ‘naast’ elkaar. Hiërarchie in de ruimtelijke opbouw zorgt voor verbindingen tussen het kleine en het grote schaalniveau. Het zijn gebieden met bovengemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of een hechte relatie met de historische en landschappelijke groenstructuren. Onder deze categorie rekenen we het oude deel van Batenburg, het zuidelijke deel van Bergharen, de omgeving van het kasteel van Hernen, geheel Leur, een groot deel van Balgoij en kleine delen van Niftrik. Ook delen van Alverna hebben een hoge waarde. In de kern Wijchen gaat het om de kern en het verspreide deel van Woezik, het noordelijke deel van Wijchen Noord, het westelijke deel van de Heilige Stoel, de omgeving van het kasteel en kleine stukken van het centrum, de Valendries, de omgeving van het Wijchens Maasje en de zuidelijke rand, tegen de afgesneden Maasarm van Balgoij. Ook het groen rond de Flier, Lingert en Diemewei heeft een hoge waarde.

In een gebied van middelhoge stedenbouwkundige waarde is dat verband in potentie aanwezig of nog herkenbaar maar aangetast. Het zijn gebieden met een gemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of enige relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Een middelhoge waarde kennen een groot deel van het oude lint van Bergharen, de kern van Hernen, vrijwel geheel Niftrik en verspreide delen van Balgoij. In Alverna heeft het noordelijke deel een middelhoge waarde. In de kern Wijchen geldt dit voor de bedrijventerreinen Nieuweweg, Zesweg en het zuidelijk deel van Bijsterhuizen, de Saltshof, Kraaijenberg, Homberg en Heilige Stoel, grote delen

van Wijchen Noord, de Uilenboom, Aalsburg en een deel van het centrum, het noordelijk deel van Huurlingsedam, de Meren, de Gamert, Diemewei, de Lingert en de Flier.

In een gebied van lage stedenbouwkundige waarde was die samenhang bij aanvang afwezig of is die later verloren gegaan. Het zijn gebieden met onvoldoende cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of zonder een relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Laag gewaardeerd zijn het westelijk en oostelijk deel van Bergharen, de zuidelijke toegangsweg tot Hernen, de uitbreidingswijk van Batenburg, de uitbreidingswijk van Balgoij, het westelijk en oostelijk deel van Alverna met de doorgaande weg en delen van Wijchen. Dat betreft een deel van Bijsterhuizen, de Veenhof, de Hofsedam, het oostelijk deel van de Uilenboom, een deel van Wijchen Noord, de omgeving Tienakker, het oostelijk deel van het centrum, de Blauwe Hof, Lambrasse en de vele wijkjes ten zuiden van het Wijchens Maasje voor zover hiervoor niet bij de middelhoge waardering genoemd.

Bijlage 5

Zie excel-bestanden.

Bijlage 6 - Maatschappelijke initiatieven

6.1 Inleiding

Erfgoed in de gemeenten Wijchen, Heumen, Beuningen en Druten staat niet op zichzelf en is ook zeker niet onontgonnen. In de afgelopen jaren zijn er tal van provinciale, nationale en zelfs internationale initiatieven genomen om erfgoed grensoverschrijdend te ontsluiten en beleefbaar te maken.

We vinden het van belang om hier waar mogelijk bij aan te sluiten, op die manier versplintering en dubbeling tegen te gaan en tegelijkertijd bestaande initiatieven vanuit het maatschappelijk speelveld te versterken. Daar kan het gebeuren mogelijk niet alle onderstaande projecten een dynamisch karakter blijven dragen en actieve deelname dus mogelijk is.

6.2 Erfgoedplatforms en digitale media

6.2.1 Liberation Route

De Stichting Liberation Route Europe heeft tot doel het pad van de geallieerden in de laatste fase van de Tweede Wereldoorlog beleefbaar te maken door middel van het opzetten van routes. Daarmee wil men laten zien dat er een prijs werd betaald voor een vrij Europa. Er wordt gebruik gemaakt van moderne communicatiemiddelen en duidelijke herkenningsobjecten in het landschap. Het Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem-Nijmegen was de initiatiefnemer voor de Liberation Route in de regio Arnhem-Nijmegen. Partners, zoals de provincie Gelderland en gemeenten, zijn aangehaakt. Later is het project uitgerold over de rest van Gelderland en zelfs naar Europees niveau getild. Om de route uit te breiden buiten de stadsregio heeft het RBT KAN de Stichting Liberation Route Europe opgericht.

Op relevante locaties zijn en worden ‘luisterplekken’ gemaakt: grote veldkeien op plekken die een rol speelden in de bevrijdingsjaren. Via smartphones kan het bijbehorende verhaal worden beluisterd. In de gemeenten Wijchen, Heumen en Beuningen zijn luisterkeien te vinden. Op 6 juni 2014, 70 jaar na D-Day werd de internationale Liberation Route Europe (in de vorm van een website) geopend op de stranden van Normandië. Meer dan andere initiatieven is dit initiatief op de buitenlandse toerist gericht.

6.2.2 Spannende Geschiedenis

In 2010 en 2011 is rondom Arnhem en Nijmegen het historisch belevenisnetwerk uitgezet door het RBT KAN. Toeristen en recreanten maken via audio en video kennis met de historie van deze regio. Op www.spannendegeschiedenis.nl en de mobiele website www.spgs.nl is uitgebreide informatie te vinden over ruim 80 historische plekken uit drie tijdslijnen. Spannende Geschiedenis trekt grote belangstelling bij consumenten. Dankzij subsidie van de provincie Gelderland, diverse fondsen en tal van gemeenten zijn in 2013 en 2014 nieuwe tijdslijnen en points of interest (POI's) uit heel Gelderland toegevoegd. Acht tijdslijnen en 120 nieuwe locaties laten dan de

historie van héél Gelderland beleven. Spannende Geschiedenis Gelderland is een gezamenlijk initiatief van Gelders Erfgoed, Regionaal Bureau voor Toerisme Rivierenland, Veluws Bureau voor Toerisme en RBT KAN. RBT KAN is projectleider voor dit bijzondere project.

De website Spannende Geschiedenis geeft, ingedeeld naar periode of 'tijdlijnen', informatie over bijzondere historische plekken. Deze 200 historische locaties zijn in het veld gemarkeerd en voorzien van een verwijzing naar de (mobiele) website, zodat ter plekke de bijbehorende informatie, ook gesproken of verbeeld, kan worden opgeroepen. Er is op de website tevens een link gelegd met arrangementen en evenementen en uitgezette routes. Ook bestaan er koppelingen met de informatieve website MijnGelderland.nl (zie § 5.3.4). Er zijn locaties te vinden in de gemeenten Beuningen, Wijchen, Heumen en Druten.

B2.2.3 Coöperatie Erfgoed Gelderland

De Coöperatie Erfgoed Gelderland is een samenwerkingsverband van ongeveer 130 erfgoedorganisaties [27] die zich samen tot missie hebben gesteld het historische verhaal van Gelderland uit te dragen. De doelen van de coöperatie zijn onderlinge samenwerking, promotie van het erfgoed van Gelderland in zijn totaliteit, de belangen behartigen van de leden, uitwisseling van kennis en de bedrijfsvoering van de leden versterken. Concrete acties van het netwerk zijn:

- MijnGelderland.nl, een online erfgoedplatform met verhalen, routes, pronkstukken en interviews – gekoppeld met een magazine en een webwinkel;
- Collectie Gelderland, een database van meer dan 110.000 museale objecten;
- Gemaakt in Gelderland, een erfgoedfestival met tentoonstellingen, open dagen, muziek, film, theater, wandel- en fietsroutes, lezingen en debatten;
- Gelderse Museum-dag;
- Collectiewacht, een service die aan musea wordt aangeboden om de collectie op peil te houden.

6.2.4 Huis van de Nijmeegse Geschiedenis

De online-encyclopedie 'Huis van de Nijmeegse Geschiedenis' biedt, in lijn met tal van andere lokale initiatieven in Nederland, de mogelijkheid de lokale geschiedenis in een Wikipedia-achtige omgeving op te nemen. Daarin hebben ook onderwerpen over een ruime kring rond Nijmegen een plek gekregen.

6.2.5 Regionaal Bureau voor Toerisme

RBT KAN, , hiervoor al genoemd, stimuleert ook andere initiatieven in de 4 gemeenten die betrekking hebben op het bevorderen van het cultuurhistorisch toerisme . Zo zijn in Wijchen en Heumen toeristische bewegwijzering in de vorm van bruin-witte borden met pictogram aangebracht (die aansluit bij Europese richtlijnen) die ook verwijzen naar cultuurhistorische beziens-

[27] Het betreft 77 musea, 29 historische verenigingen, 5 archieven, 7 monumentenorganisaties, 2 bibliotheken, 2 organisaties voor archeologie, 2 erfgoedplatforms en 1 ondersteuningsorganisatie. Binnen onze regio zijn hierbij de Stichting Jac. Maris Museum (Heumen), Museum De Lage Hof (Overasselt), Museum Kasteel Wijchen en de Historische Vereniging Tweestromenland (beide Wijchen) bij aangesloten.

waardigheden. Druten en Beuningen hebben de borden al wat langer. Ook de buurgemeenten Groesbeek en Overbetuwe hebben zich hierbij aangesloten. Daarnaast wordt de campagne 'Gelderland levert je mooie streken' gevoerd op internet en de traditionele media, waarin ook Gelders erfgoed wordt gepromoot.

Voor het Rijk van Nijmegen – waaronder ook het Duitse Kranenburg en het Limburgse Mook en Middelaar vallen – heeft het RBT KAN een onderzoek uitgevoerd dat heeft geleid tot een rapport met aanbevelingen betreffende de toeristische herpositionering Rijk van Nijmegen (najaar 2013). Een van de benoemde speerpunten is de rijke cultuurhistorie. Want wat maakt de toeristische regio Rijk van Nijmegen zo uniek? Het is de combinatie van natuur en cultuur en dan met name de cultuurhistorie. De Romeinen waren niet op de Waddeneilanden, het Hertogdom Gelre bevond zich niet in Zeeland en "Operation Market Garden" vond niet plaats in Groningen. Het zijn stuk voor stuk gebeurtenissen uit het verleden die de regio gevormd hebben. Gebeurtenissen die, zo blijkt, zich prima lenen voor toeristische en cultuurhistorische thema's. Thema's die mensen beroeren en in beweging brengen. Thema's die in het Rijk van Nijmegen herbeleefd kunnen worden. De nadruk voor het cultuurhistorisch toerisme wordt gelegd op:

- Spannende Geschiedenis (Romeinen, Hertogdom Gelre)
- WOII – Battlefield Toerisme (Liberation Route/Operation Market Garden/Bevrijdingsmuseum Nijmegen)
- Via Romana en Limes

6.3 Lokale initiatieven

Naast bovenstaande recente en gemeentegrensoverschrijdende projecten zijn er ook vele initiatieven op erfgoedgebied op een middelgrote tot kleine schaal. Daarbij doelen we bijvoorbeeld op initiatieven van het RBT KAN, die cultuurhistorische routes langs relevante locaties heeft uitgezet. Voorbeeld zijn ook initiatieven van gemeenten zoals een fietsroute in Wijchen langs monumenten uit de wederopbouwperiode en het QR-project van de 5 gemeenten in het Land van Maas en Waal waarbij 100 historische objecten (monumenten en landschapselementen) worden voorzien van een QR code voor informatie over die objecten die geplaatst worden op Mijngelderland.nl

6.3.1 Musea en bezoekerscentra

Er is een aantal belangrijke trekpleisters op cultuurhistorisch vlak, te weten:

- Museum Kasteel Wijchen; hier wordt de archeologische collectie van de gemeente Wijchen gepresenteerd alsmede de bewoningsgeschiedenis van het Land van Maas en Waal uit de doeken gedaan met een vaste presentatie en wisseltentoonstellingen.
- het bezoekerscentrum 'Land van de Heerlijkheden' in Leur; hier ontsluit Geldersch Landschap & Kasteelen haar terreinen en kastelen in het Land van Maas en Waal met informatie en uitgezette (fiets)routes. In het Bezoekerscentrum is het Erfgoedoverleg Land van Maas en Waal gevestigd waar 10 historische verenigingen en heemkundekringen zijn aangesloten die

gezamenlijk informatie vergaren over en onderzoek doen naar de cultuurhistorie in het Land van Maas en Waal.
- Kasteel Hernen van GLK is te bezoeken. GLK organiseert bovendien regelmatig evenementen rond haar bezittingen.
- Het Maas & Waals Museum 1939-1945 biedt een expositie over het Land van Maas en Waal in de Tweede Wereldoorlog.
- In Overasselt bevindt zich het Agrarisch Museum De Lage Hof, waar het agrarisch leven van de laatste eeuwen te bekijken is.
- Streekhistorisch Museum Tweestromenland bevindt zich in Beneden-Leeuwen, maar is van belang voor de gehele regio en wordt daarom door drie van de vier gemeenten financieel ondersteund.
- Cultuurhistorisch relevant, maar meer op beeldende kunst gericht, is het Ateliermuseum Jac. Maris in Heumen.

Alle genoemde musea en bezoekerscentra zijn zelfstandige organisaties.

6.3.2 Erfgoedorganisaties

Een belangrijke rol binnen de gemeenten spelen ook de verschillende historische verenigingen en stichtingen: de Historische Vereniging Tweestromenland, de Stichting Batenburgs Erfgoed, de Stichting Wighene, de Heemkundegroep Pagus Balgoye, de Jan van Gelderstichting, de Stichting Historisch Besef Beuningen, de Stichting Baet en Borgh, het Erfgoedstudiehuis Land van de Heerlijkheden, de Stichting Heemkunde Malden, de Werkgroep Historie Worsum, de Stichting Maasheggen Balgoy en het Erfgoedplatform gemeente Heumen. Enkele van deze organisaties hebben vrij toegankelijke documentatiecentra en/of publiceren eigen tijdschriften. Wij beschouwen ze als onmisbaar vanwege de aandacht die zij genereren voor het lokale erfgoed en als partners in de erfgoedzorg. De aandacht voor erfgoed van onderaf wordt een warm hart toegedragen. Waar mogelijk zal de gemeente hun wensen aanhoren en hun belangen meenemen in ruimtelijke afwegingen die gemaakt moeten worden.
Samenwerking tussen de diverse verenigingen komt tot uitdrukking in het Erfgoedoverleg Land van Maas en Waal, dat door de gemeenten wordt omarmd. Op een landelijk / provinciaal vlak werkt onafhankelijk van andere partijen de Bond Heemschut.

6.3.3 Maas en Waal Cultuur Express

Vijfentwintig erfgoedorganisaties in het Land van Maas en Waal, waaronder veel van de bovenstaande, hebben hun krachten gebundeld en het digitale platform Maas en Waal Cultuur Express opgericht. Hierin komen activiteiten en verhalen samen.

6.3.4 Kleine initiatieven

Naast al deze min of meer georganiseerde initiatieven bestaan er tal van particuliere initiatieven, zoals de websites drutenonline.nl, oudbeuningen.nl en https://www.facebook.com/OudWijchen, die eveneens bijdragen aan de beleefbaarheid van het erfgoed op lokale schaal. Hun zichtbaarheid is te diffuus en hun aantal te groot om ze allemaal op te sommen. Het betreft ook amateur-

historici die bijvoorbeeld op basis van eigen onderzoek regelmatig in historische tijdschriften of lokale/regionale kranten publiceren en daarmee de aandacht voor een onderwerp weten te vergroten.

Bijlage 7 – Cultuurhistorische trends in de maatschappij

7.1 Intensivering

Het publiek heeft behoefte aan beleving, aan historische sensatie. Daarbij horen bijvoorbeeld de ‘re-enactments’, de opvoering van historische gebeurtenissen, zoals 70 jaar Market Garden in 2014. Kennis en authenticiteit zijn belangrijke kernbegrippen om deze beleving en sensatie mogelijk te maken. Burgers lopen niet meer automatisch warm voor een fototentoonstelling in het lokale dorpshuis. Er is een zekere vorm van ‘sensatie’ nodig om grotere doelgroepen te bereiken. Dat kan al heel eenvoudig door de historische beelden niet op een fotowand, maar in het veld – op de plek waar ze gemaakt zijn – te presenteren. Dat prikkelt reeds de zintuigen. De ‘sensatiebenadering’ kan uitmonden in re-enactments van veldslagen in het verleden, een realistische verbeelding van het boerenleven van vroeger of in Dickensfestijn [28] -achtige evenementen in historische settings. Batenburg zou zich bijvoorbeeld voor een soortgelijk evenement uitstekend lenen – de potentie van dit stadje wordt op dit moment nog beperkt benut. Bij intensieve beleving moeten we niet alleen denken aan prikkeling door middel van beeld, maar ook door geluid, geur en tast. Een voorbeeld is ook de permanente verbeelding van belangrijke plekken in het landschap op een eigentijdse manier, wel transpositie genoemd: *cultuurhistorie herkenbaar vertalen naar eigentijdse functies, vormen, materialisaties en sferen.* Dat hierbij een belangrijke verbinding bestaat met de positie van erfgoed en cultuurlandschap bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen moge duidelijk zijn. Kunstenaars, stedenbouwkundigen, architecten, landschapsarchitecten en tuin- en parkarchitecten spelen een belangrijke rol bij deze vertaling van erfgoed naar het heden. Daarom wordt veel waarde gehecht aan de kwaliteit van het ontwerp.

7.2 Informalisering

‘De democratisering van kennis’: de expert is feilbaar en is niet de enige partij met inhoudelijke kennis. Informatie wordt door een breed publiek ook toegankelijk gemaakt, bijvoorbeeld via (inter)nationale en lokale Wikipedia-achtige projecten. Oral history, het vertellen van verhalen, is een belangrijke kennisbron geworden. Een leidende rol voor erfgoedzorg is lang niet meer alleen voorbehouden aan experts. Weliswaar hebben zij nog altijd een rol binnen het geheel, maar de positie van burgers is de laatste jaren steeds groter geworden en wordt door de 4 gemeenten omarmd. Deze positie past ook binnen het principe van een terugtredende overheid waarin aan het maatschappelijk speelveld (een deel van) de initiatieven wordt overgelaten. Met name kennisverbreiding is een erfgoedbenadering die zich (mede) leent voor uitvoering door particuliere initiatieven. Kennisverwerving, bijvoorbeeld via gespecialiseerde technieken, is daarentegen een

[28] Tijdens een Dickensfestijn komen, meestal tijdens de winterdagen, de personages van Charles Dickens’ A Christmas Carol in een historische setting tot leven. Voorbeelden vinden we in Deventer, Wintelre en Bronkhorst. In Deventer lag het initiatief in handen van buurtbewoners en ondernemers.

onderdeel waar professionals vaker een rol in zullen moeten vervullen. In specifieke gevallen, zoals bij grotere overzichtspublicaties, kan juist de samenwerking tussen professionals en burgers een belangrijke meerwaarde opleveren.

7.3 Individualisering

Erfgoed is vooral populair als het te koppelen is aan het belangstellende individu. Daarbij kan gedacht worden aan erfgoed waar eigen voorouders hebben gewoond (gebouwen) of gebruik van hebben gemaakt (objecten). Het betreft bovendien een verschuiving van verhalen over objecten naar verhalen over mensen. Binnen het publiek heb je “gravers” (sterk geïnteresseerden in één onderwerp) en “grazers” (breed, maar oppervlakkig geïnteresseerden). Erfgoed gaat niet alleen over het verleden van ridders en jonkvrouwen, maar ook over dat van de gewone mens. De inwoners van onze gemeenten herkennen zich in het erfgoed als zij iets horen of lezen over hun achtertuin, hun dorpsplein of de buurtschap waar hun grootouders woonden. De geschiedenis komt daardoor dichtbij: het verleden wordt als het ware ‘van ons’ gemaakt. De persoonlijke banden van onze inwoners met het verleden van hun woonomgeving en met een regionale of lokale identiteit groeien. We streven er dan ook naar om evenwicht te vinden in de aandacht voor ‘erfgoed van elite en soldaten’ en het erfgoed van boeren en timmerlieden. Zo zijn tentoonstellingen over het leven van alledag niet minder waardevol dan een grote manifestatie over oorlog en bevrijding. Bij voorkeur laten initiatieven altijd het grote én het kleine plaatje zien.

7.4 Internationalisering

Door de toegenomen reismogelijkheden kijkt het publiek als toerist naar erfgoed, waarbij hij buitenlandse referenties gebruikt. Tegelijk is er een tegenbeweging te zien, de regionalisering. De aandacht voor het streekeigene is sterk toegenomen. De vier gemeenten hechten eraan de internationale relaties vanuit het verleden te koesteren of te doen herleven. Dat geldt zowel voor verspreide locaties in een (ver) buitenland waar historische banden mee bestaan als voor het aangrenzende Duitsland, waar het Rijk van Nijmegen zoveel historische banden mee heeft. Per thema of onderwerp zal verschillen om welke buitenlandse locaties het gaat. Binnen het thema Romeinen is het Limes-verband uiteraard interessant, maar kan ook gedacht worden aan een verband van plaatsen met Romeinse resten direct achter de Limes. Met betrekking tot de kerstening zijn de plaatsen interessant waar de middeleeuwse kerk vanouds een band mee heeft vanwege zijn patroonheilige.[29] Bij de kastelen kan gedacht worden aan een rol voor nazaten van vroegere (buitenlandse) bezitters.

7.5 Informatisering

Een tendens die voor alle voorstaande trends geldt is de toenemende informatisering. Kennis wordt breed toegankelijk (gemaakt) voor en door het publiek. Daarnaast ontstaan technische mogelijkheden om erfgoed zichtbaar te maken, zoals ‘layar’-applicaties voor de smartphone.

[29] We denken aan Keulen vanwege de HH. Ewalden (Druten) en Saint-Valéry-sur-Somme (Overasselt).

Kennis kan in toenemende mate via digitale media worden overgebracht. Op Gelders niveau zijn al meerdere initiatieven op dit vlak genomen waaraan de 4 gemeenten ook deelnemen. Aansluiting daarbij verdient de voorkeur. Dit kan door typisch Heumens-Wijchens-Beunings-Drutense voorbeelden aan deze initiatieven toe te voegen en/of na te gaan of de initiatieven uitgebreid kunnen worden. Op dit moment zijn bijvoorbeeld alleen Heumense en Wijchense organisaties bij de Coöperatie Erfgoed Gelderland aangesloten, terwijl zich er meer organisaties voor lenen. Tegelijkertijd beschikken de gemeenten met hun cultuurhistorische waardenkaarten over grote kennisbronnen, die publiek toegankelijk gemaakt kunnen worden.

Bijlage 8

Zie afzonderlijk word-bestand.

Bijlage 4 Waardering van het Wijchense cultuurlandschap

4.5 Waardering van het Wijchense cultuurlandschap en de Wijchense stedenbouw

4.5.1 Methodiek

Ten geleide

Anders dan bij de drie andere gemeenten is in Wijchen gekozen voor een waardering van het cultuurlandschap en van de gebouwde omgeving, het laatste vanuit een historisch-stedenbouwkundig perspectief. Omdat de waardering van beide aspecten methodisch uiteenloopt, geven we die hier ook afzonderlijk weer.

Cultuurlandschap

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen [25]:

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling, etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing, etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen 10 en 11); voor de laatste op basis van *expert judgement* zonder hard vastgelegde criteria.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel 10. Waarderingstabel voor gaafheid van de topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd

[25] Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Tabel 11. Waarderingstabel voor gaafheid van de fysiognomie.

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel 12).

gemiddelde score	**waardering**
0 -0,4	niet gewaardeerd
0,5-1,4	zeer laag
1,5-2,4	laag
2,5-3,0	middelhoog
3,1-3,7	hoog
3,8 -5,0	zeer hoog

Tabel 12. Scores en klassen van de gebiedswaardering.[26]

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie 'hoge waarde' de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op lokaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

Stedenbouw

De vraag welke stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden in de bebouwde kommen – in meer of mindere mate – cultuurhistorische waarde hebben, is beantwoord met een quickscan, waarbij archief- en literatuuronderzoek achterwege bleven. De werkzaamheden bestonden achtereenvolgens uit het maken van een logische gebiedsindeling, het bekijken van de wijken/buurten in het veld, het beredeneren van een waardering, het maken van een waardenkaart en het schrijven van een korte toelichting. De indeling van de bebouwde kommen in stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden is gemaakt op basis van kaartanalyse (actuele kaart, luchtfoto, welstandskaart) en verfijnd in het veld. Het veldwerk betrof een check van de kaartanalyse en een beoordeling op hoofdlijnen van de ruimtelijke kwaliteiten ter plaatse. Hiervoor zijn de bebouwde kommen vrijwel straat voor straat bekeken. Bij de waardering is onderscheid gemaakt

[26] De benaming van de verschillende waarderingsklassen is ten opzichte van RAAP-rapport 2403 gewijzigd i.v.m. een afstemming op de methodiek van de waardering van de drie andere gemeenten.

in drie gradaties met elk een eigen kleur. Op de waarderingskaart hebben alle samenhangende deelgebieden een kleur. Zo ontstaat een vlekkenkaart met een attentiewaarde; in één oogopslag wordt duidelijk waar de – vanuit cultuurhistorisch perspectief – stedenbouwkundig meest waardevolle deelgebieden zich bevinden. De ingekleurde kwalificatie zegt iets over de waardering, maar nog niet over de ruimtelijke karakteristiek en het waarom van de waardering. Ter aanvulling zijn daarom op kaartbijlage 3 van RAAP-rapport 2403 per deelgebied de belangrijkste structuurdragers ingetekend. Dat laat – hoe summier ook – iets zien van het ruimtelijk handschrift en de grotere samenhang. Voor deze inhoudelijke informatie dient derhalve te worden terug gegrepen op het rapport met de inventarisatie en de (voorlopige) waardering. De waardering is nadien nog aangescherpt voor het buitengebied en in definitieve versie bij deze beleidsnota gevoegd.

Bij de waardering is vooral gelet op:
- de ruimtelijke kwaliteit van de wijken/buurten als ontwerpeenheid: structuur en verkaveling, en het ruimtebeeld van bebouwing en openbare ruimte;
- de ruimtelijke relatie met de hoofdstructuren: water, historische linten, spoorweg en 'stedelijk' netwerk;
- de mate waarin een gebied tegen de veranderingen in de tijd bestand is gebleken of aan slijtage onderhavig is geweest en de mate waarin toevoegingen en vervanging een nieuwe waarde aan het ruimtelijk geheel hebben toegevoegd.

4.5.2 Resultaten

Cultuurlandschap

De waardering volgens de hiervoor besproken methode is gevisualiseerd op de waarderingskaart. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Hoe verder we vanuit de bebouwde kom van Wijchen naar het westen en zuidoosten gaan, hoe waardevoller het cultuurlandschap blijkt te zijn. Naast de vele kastelen en buitenplaatsen, waartoe ook kasteel Wijchen gerekend kan worden, vinden we landschappen van de hoogste categorieën ten noorden van Bergharen en bij Woezik, Leur, Balgoij en Niftrik. Hier zijn de 19e-eeuwse structuur en kleinschaligheid goed bewaard gebleven. Ook de komontginning tussen Bergharen en Batenburg is relatief gaaf bewaard gebleven. In de zuidoosthoek geldt dat voor de omgeving van het Wijchens Ven en de Boskant / Heiveld, waar we zelfs een gebied met zeer hoge waarde tegenkomen. Een hoge waarde is verder toegekend aan (de directe omgeving van) een groot aantal historische linten en verbindingen.

Veel van het gemeentelijk grondgebied bevindt zich qua waardering in de middenmoot: de structuur van het landschap is op hoofdlijnen bewaard gebleven, maar de vaak geleidelijke veranderingen in de 20e eeuw hebben toch wel belangrijke consequenties gehad.

Een lage waardering geldt in de eerste plaats voor landschappen die nog wel als agrarisch gebied bewaard zijn gebleven, maar waar de landschappelijke structuur sterk is veranderd ten opzichte van de historische situatie. Dat geldt bijvoorbeeld voor het landschap ten zuidoosten van Wijchen en de omgeving van het infrastructureel knooppunt ten westen van de kom.

In grote lijnen zien we dat een zeer lage waardering toegekend is aan gebieden rondom de randen van de huidige bebouwde kom van Wijchen. Het gaat hier om terreinen die in de laatste decennia door met name afgraving en/of de aanleg van grootschalige infrastructuur veranderd zijn.

Uiteraard, dat zeiden we eerder ook al, komen uitschieters naar beide kanten, zowel individuele pareltjes als landschappelijke missers, in alle gebieden voor. Deze kaart geeft echter wel een goede indruk van hoe het op hoofdlijnen met het Wijchense landschap staat.

Stedenbouw

Bij de stedenbouwkundige waardering hebben we onderscheid gemaakt tussen gebieden met een hoge, een gemiddelde en een lage waarde.

In een gebied van hoge stedenbouwkundige waarde bestaan intieme geborgenheid, grote maat en stevige stedenbouwkundige dan wel landschappelijke structuur altijd 'naast' elkaar. Hiërarchie in de ruimtelijke opbouw zorgt voor verbindingen tussen het kleine en het grote schaalniveau. Het zijn gebieden met bovengemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of een hechte relatie met de historische en landschappelijke groenstructuren. Onder deze categorie rekenen we het oude deel van Batenburg, het zuidelijke deel van Bergharen, de omgeving van het kasteel van Hernen, geheel Leur, een groot deel van Balgoij en kleine delen van Niftrik. Ook delen van Alverna hebben een hoge waarde. In de kern Wijchen gaat het om de kern en het verspreide deel van Woezik, het noordelijke deel van Wijchen Noord, het westelijke deel van de Heilige Stoel, de omgeving van het kasteel en kleine stukken van het centrum, de Valendries, de omgeving van het Wijchens Maasje en de zuidelijke rand, tegen de afgesneden Maasarm van Balgoij. Ook het groen rond de Flier, Lingert en Diemewei heeft een hoge waarde.

In een gebied van middelhoge stedenbouwkundige waarde is dat verband in potentie aanwezig of nog herkenbaar maar aangetast. Het zijn gebieden met een gemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of enige relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Een middelhoge waarde kennen een groot deel van het oude lint van Bergharen, de kern van Hernen, vrijwel geheel Niftrik en verspreide delen van Balgoij. In Alverna heeft het noordelijke deel een middelhoge waarde. In de kern Wijchen geldt dit voor de bedrijventerreinen Nieuweweg, Zesweg en het zuidelijk deel van Bijsterhuizen, de Saltshof, Kraaijenberg, Homberg en Heilige Stoel, grote delen

van Wijchen Noord, de Uilenboom, Aalsburg en een deel van het centrum, het noordelijk deel van Huurlingsedam, de Meren, de Gamert, Diemewei, de Lingert en de Flier.

In een gebied van lage stedenbouwkundige waarde was die samenhang bij aanvang afwezig of is die later verloren gegaan. Het zijn gebieden met onvoldoende cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of zonder een relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Laag gewaardeerd zijn het westelijk en oostelijk deel van Bergharen, de zuidelijke toegangsweg tot Hernen, de uitbreidingswijk van Batenburg, de uitbreidingswijk van Balgoij, het westelijk en oostelijk deel van Alverna met de doorgaande weg en delen van Wijchen. Dat betreft een deel van Bijsterhuizen, de Veenhof, de Hofsedam, het oostelijk deel van de Uilenboom, een deel van Wijchen Noord, de omgeving Tienakker, het oostelijk deel van het centrum, de Blauwe Hof, Lambrasse en de vele wijkjes ten zuiden van het Wijchens Maasje voor zover hiervoor niet bij de middelhoge waardering genoemd.

4.5 Waardering van het Wijchense cultuurlandschap en de Wijchense stedenbouw

4.5.1 Methodiek

Ten geleide

Anders dan bij de drie andere gemeenten is in Wijchen gekozen voor een waardering van het cultuurlandschap en van de gebouwde omgeving, het laatste vanuit een historisch-stedenbouwkundig perspectief. Omdat de waardering van beide aspecten methodisch uiteenloopt, geven we die hier ook afzonderlijk weer.

Cultuurlandschap

De waardering van het historisch cultuurlandschap heeft plaatsgevonden door het gemeentelijk grondgebied op drie criteria te beoordelen en op basis van waarderingsverschillen in deelgebieden te verdelen [25]:

- de gaafheid van de topografie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. type grondgebruik, verkaveling, etc.;
- de gaafheid van de fysiognomie ten opzichte van de situatie omstreeks 1850, d.w.z. de openheid of geslotenheid van het landschap (aan- of afwezigheid van opgaand groen), de aanwezigheid van bebouwing, etc.;
- de aanwezigheid van bijzondere kenmerken, waardoor het gebied een hogere waardering zou moeten krijgen dan het op basis van de andere twee criteria zou krijgen.

Op elk criterium is een score van 0 tot 5 bepaald. Voor de eerste twee criteria is dat op basis van een strakke definitie gebeurd (zie de tabellen 10 en 11); voor de laatste op basis van *expert judgement* zonder hard vastgelegde criteria.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	verkaveling sterk gewijzigd, grondgebruik gewijzigd
3	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik gewijzigd
4	hoofdstructuur verkaveling intact, grondgebruik merendeels intact
5	verkaveling intact, grondgebruik intact

Tabel 10. Waarderingstabel voor gaafheid van de topografie.

score	toelichting
0	volledig gewijzigd
1	overbouwd
2	openheid/geslotenheid sterk gewijzigd, bebouwing verplaatst
3	openheid/geslotenheid half intact, bebouwing deels origineel, deels gewijzigd

[25] Hierbij is de landschappelijke kartering van Histland Gelderland als vertrekpunt gehanteerd. Gaandeweg de waardering is de zonering sterk aangepast.

4	openheid/geslotenheid grotendeels intact, bebouwing merendeels origineel gesitueerd
5	openheid/geslotenheid intact, bebouwing als origineel gesitueerd

Tabel 11. Waarderingstabel voor gaafheid van de fysiognomie.

Een totaalwaardering werd uiteindelijk berekend door de drie scores op te tellen en door drie te delen. Voor een gewogen gemiddelde werden geen argumenten gevonden. Daardoor telt elk criterium even zwaar. De scores die uit deze berekening kwamen, zijn in vijf categorieën verdeeld (zie tabel 12).

gemiddelde score	**waardering**
0 -0,4	niet gewaardeerd
0,5-1,4	zeer laag
1,5-2,4	laag
2,5-3,0	middelhoog
3,1-3,7	hoog
3,8 -5,0	zeer hoog

Tabel 12. Scores en klassen van de gebiedswaardering.[26]

Voor de waardering zijn de grotere gebieden slechts in zeer uitzonderlijke gevallen verder opgeknipt om willekeur te voorkomen. Een lage waardering voor een gebied betekent daarmee niet dat er in het gebied geen enkele bijzondere individuele waarde kan voorkomen!

Daarnaast hebben we ten behoeve van de beleidsvorming aan de categorie 'hoge waarde' de oude bebouwingslinten én de belangrijkste grote doorgaande wegen en waterlopen toegevoegd. Een zone van 60 meter aan weerszijden is daarbij ook opgenomen. Deze zone is alleen vervallen op lokaties waar duidelijk langs een weg geen waarden meer aanwezig zijn, zoals bij afgravingen.

Stedenbouw

De vraag welke stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden in de bebouwde kommen – in meer of mindere mate – cultuurhistorische waarde hebben, is beantwoord met een quickscan, waarbij archief- en literatuuronderzoek achterwege bleven. De werkzaamheden bestonden achtereenvolgens uit het maken van een logische gebiedsindeling, het bekijken van de wijken/buurten in het veld, het beredeneren van een waardering, het maken van een waardenkaart en het schrijven van een korte toelichting. De indeling van de bebouwde kommen in stedenbouwkundig samenhangende deelgebieden is gemaakt op basis van kaartanalyse (actuele kaart, luchtfoto, welstandskaart) en verfijnd in het veld. Het veldwerk betrof een check van de kaartanalyse en een beoordeling op hoofdlijnen van de ruimtelijke kwaliteiten ter plaatse. Hiervoor zijn de bebouwde kommen vrijwel straat voor straat bekeken. Bij de waardering is onderscheid gemaakt

[26] De benaming van de verschillende waarderingsklassen is ten opzichte van RAAP-rapport 2403 gewijzigd i.v.m. een afstemming op de methodiek van de waardering van de drie andere gemeenten.

in drie gradaties met elk een eigen kleur. Op de waarderingskaart hebben alle samenhangende deelgebieden een kleur. Zo ontstaat een vlekkenkaart met een attentiewaarde; in één oogopslag wordt duidelijk waar de – vanuit cultuurhistorisch perspectief – stedenbouwkundig meest waardevolle deelgebieden zich bevinden. De ingekleurde kwalificatie zegt iets over de waardering, maar nog niet over de ruimtelijke karakteristiek en het waarom van de waardering. Ter aanvulling zijn daarom op kaartbijlage 3 van RAAP-rapport 2403 per deelgebied de belangrijkste structuurdragers ingetekend. Dat laat – hoe summier ook – iets zien van het ruimtelijk handschrift en de grotere samenhang. Voor deze inhoudelijke informatie dient derhalve te worden terug gegrepen op het rapport met de inventarisatie en de (voorlopige) waardering. De waardering is nadien nog aangescherpt voor het buitengebied en in definitieve versie bij deze beleidsnota gevoegd.

Bij de waardering is vooral gelet op:
- de ruimtelijke kwaliteit van de wijken/buurten als ontwerpeenheid: structuur en verkaveling, en het ruimtebeeld van bebouwing en openbare ruimte;
- de ruimtelijke relatie met de hoofdstructuren: water, historische linten, spoorweg en 'stedelijk' netwerk;
- de mate waarin een gebied tegen de veranderingen in de tijd bestand is gebleken of aan slijtage onderhavig is geweest en de mate waarin toevoegingen en vervanging een nieuwe waarde aan het ruimtelijk geheel hebben toegevoegd.

4.5.2 Resultaten

Cultuurlandschap

De waardering volgens de hiervoor besproken methode is gevisualiseerd op de waarderingskaart. De weergegeven waarde zegt iets over de waardering van een gebied als geheel. Een relatief lage score wil niet zeggen dat er geen interessante bebouwing of erven kunnen voorkomen, en evenmin zijn alle bebouwing en landschapselementen in een hoog gewaardeerd gebied interessant. Grenzen zijn op basis van logische topografische eenheden ingetekend.

Hoe verder we vanuit de bebouwde kom van Wijchen naar het westen en zuidoosten gaan, hoe waardevoller het cultuurlandschap blijkt te zijn. Naast de vele kastelen en buitenplaatsen, waartoe ook kasteel Wijchen gerekend kan worden, vinden we landschappen van de hoogste categorieën ten noorden van Bergharen en bij Woezik, Leur, Balgoij en Niftrik. Hier zijn de 19e-eeuwse structuur en kleinschaligheid goed bewaard gebleven. Ook de komontginning tussen Bergharen en Batenburg is relatief gaaf bewaard gebleven. In de zuidoosthoek geldt dat voor de omgeving van het Wijchens Ven en de Boskant / Heiveld, waar we zelfs een gebied met zeer hoge waarde tegenkomen. Een hoge waarde is verder toegekend aan (de directe omgeving van) een groot aantal historische linten en verbindingen.

Veel van het gemeentelijk grondgebied bevindt zich qua waardering in de middenmoot: de structuur van het landschap is op hoofdlijnen bewaard gebleven, maar de vaak geleidelijke veranderingen in de 20e eeuw hebben toch wel belangrijke consequenties gehad.

Een lage waardering geldt in de eerste plaats voor landschappen die nog wel als agrarisch gebied bewaard zijn gebleven, maar waar de landschappelijke structuur sterk is veranderd ten opzichte van de historische situatie. Dat geldt bijvoorbeeld voor het landschap ten zuidoosten van Wijchen en de omgeving van het infrastructureel knooppunt ten westen van de kom.

In grote lijnen zien we dat een zeer lage waardering toegekend is aan gebieden rondom de randen van de huidige bebouwde kom van Wijchen. Het gaat hier om terreinen die in de laatste decennia door met name afgraving en/of de aanleg van grootschalige infrastructuur veranderd zijn.

Uiteraard, dat zeiden we eerder ook al, komen uitschieters naar beide kanten, zowel individuele pareltjes als landschappelijke missers, in alle gebieden voor. Deze kaart geeft echter wel een goede indruk van hoe het op hoofdlijnen met het Wijchense landschap staat.

Stedenbouw

Bij de stedenbouwkundige waardering hebben we onderscheid gemaakt tussen gebieden met een hoge, een gemiddelde en een lage waarde.

In een gebied van hoge stedenbouwkundige waarde bestaan intieme geborgenheid, grote maat en stevige stedenbouwkundige dan wel landschappelijke structuur altijd 'naast' elkaar. Hiërarchie in de ruimtelijke opbouw zorgt voor verbindingen tussen het kleine en het grote schaalniveau. Het zijn gebieden met bovengemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of een hechte relatie met de historische en landschappelijke groenstructuren. Onder deze categorie rekenen we het oude deel van Batenburg, het zuidelijke deel van Bergharen, de omgeving van het kasteel van Hernen, geheel Leur, een groot deel van Balgoij en kleine delen van Niftrik. Ook delen van Alverna hebben een hoge waarde. In de kern Wijchen gaat het om de kern en het verspreide deel van Woezik, het noordelijke deel van Wijchen Noord, het westelijke deel van de Heilige Stoel, de omgeving van het kasteel en kleine stukken van het centrum, de Valendries, de omgeving van het Wijchens Maasje en de zuidelijke rand, tegen de afgesneden Maasarm van Balgoij. Ook het groen rond de Flier, Lingert en Diemewei heeft een hoge waarde.

In een gebied van middelhoge stedenbouwkundige waarde is dat verband in potentie aanwezig of nog herkenbaar maar aangetast. Het zijn gebieden met een gemiddelde cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of enige relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Een middelhoge waarde kennen een groot deel van het oude lint van Bergharen, de kern van Hernen, vrijwel geheel Niftrik en verspreide delen van Balgoij. In Alverna heeft het noordelijke deel een middelhoge waarde. In de kern Wijchen geldt dit voor de bedrijventerreinen Nieuweweg, Zesweg en het zuidelijk deel van Bijsterhuizen, de Saltshof, Kraaijenberg, Homberg en Heilige Stoel, grote delen

van Wijchen Noord, de Uilenboom, Aalsburg en een deel van het centrum, het noordelijk deel van Huurlingsedam, de Meren, de Gamert, Diemewei, de Lingert en de Flier.

In een gebied van lage stedenbouwkundige waarde was die samenhang bij aanvang afwezig of is die later verloren gegaan. Het zijn gebieden met onvoldoende cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit in de samenhang tussen bebouwing, openbare ruimte en beplanting, en/of zonder een relatie met de historische en landschappelijke hoofdstructuren. Laag gewaardeerd zijn het westelijk en oostelijk deel van Bergharen, de zuidelijke toegangsweg tot Hernen, de uitbreidingswijk van Batenburg, de uitbreidingswijk van Balgoij, het westelijk en oostelijk deel van Alverna met de doorgaande weg en delen van Wijchen. Dat betreft een deel van Bijsterhuizen, de Veenhof, de Hofsedam, het oostelijk deel van de Uilenboom, een deel van Wijchen Noord, de omgeving Tienakker, het oostelijk deel van het centrum, de Blauwe Hof, Lambrasse en de vele wijkjes ten zuiden van het Wijchens Maasje voor zover hiervoor niet bij de middelhoge waardering genoemd.